

برای ایران

وزارت آموزش و پرورش
دیرناز کیسسون تخصصی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

قرپیه
قرآن، سنت و نماز

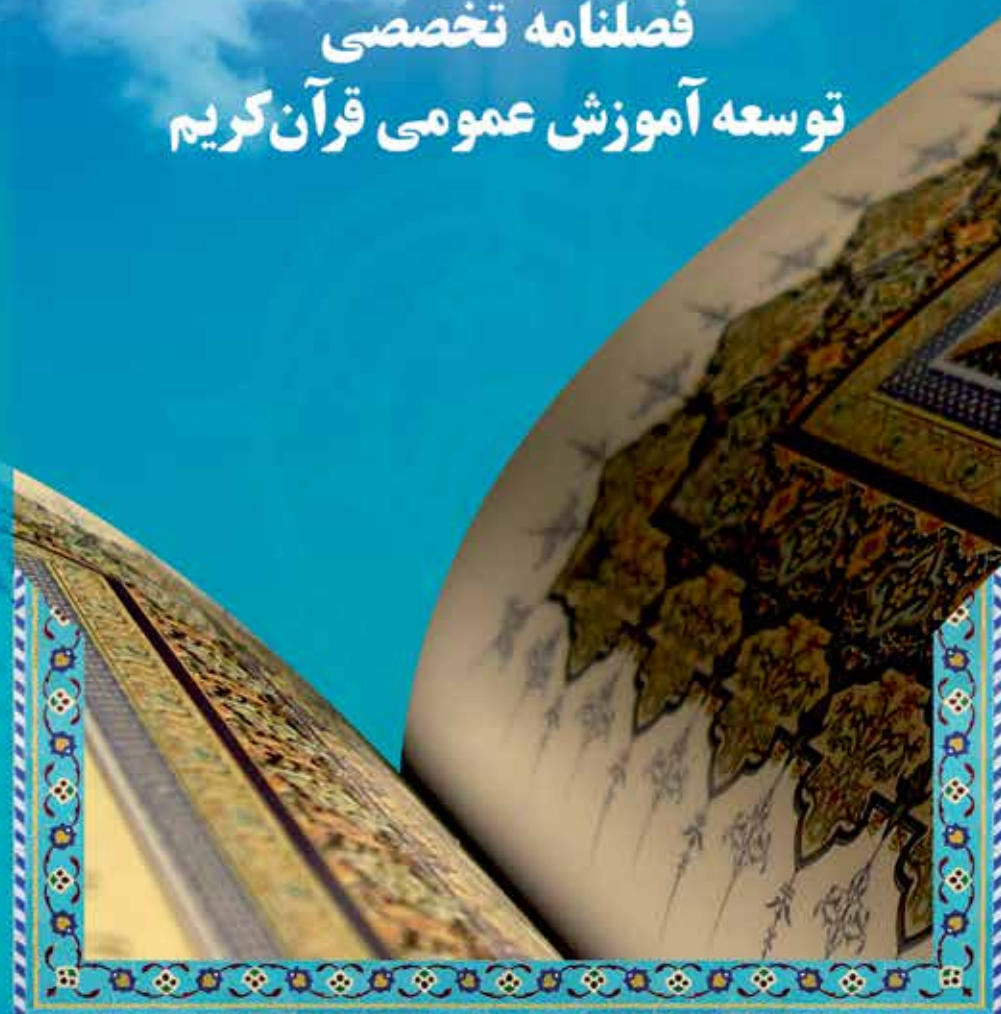
شماره اول / پاییز ۱۴۰۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحق

مختوم

فصلنامه تخصصی توسعه آموزش عمومی قرآن کریم

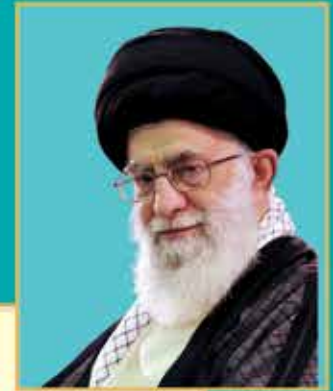
آیات فتح و دعای نصر! توصیه رهبر انقلاب (سیدنا) برای پیروزی جبهه مقاومت
گمسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور از نگاه دکتر علی رضا کاظمی
تحول بنیادین در حکمرانی قرآنی کشور، حجت الاسلام و المسلمین سید مصطفی حسینی
برنامه ها و راهکارهای توسعه آموزش عمومی قرآن در مدارس ابتدایی، کتب و کوبا دکتر رضوان حکیمزاده
توسعه آموزش عمومی قرآن کریم در برنامه پنج ساله هفتم بشرافت
نفس آفرینی هست اندیشه روزی در تحول آموزش عمومی قرآن کریم
سوره های سربلندی شهدای قرآنی دفاع مقدس ۱۲ روزه
هنرمندی که هنرش به نریح ها گره خورده / مجتهد قرآن !!
دارالقرآن امام خمینی (ره) آموزش و پرورش شهرستان سمنان
پوسان حزب المثل های قرآنی / اهلکشن آبه کونیز

از بنیادین
دیرناز کیسسون تخصصی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

قرآن، غنی‌ترین کتاب‌های عالم در تعلیم و تربیت است.

حضرت امام خمینی (ره)

ما باید امروز، تلاش‌مان را مصروف

(مدخله العالی)

تربیت دینی و تربیت انقلابی جوان‌ها بکنیم. مقام معظم رهبری

حضور قرآن در جامعه، تنها به حفظ و قرائت محدود نشود؛

بلکه باید در عمل و سبک زندگی ما نمایان شود. ریاست محترم جمهور

فصلنامه تخصصی
توسعه آموزش عمومی قرآن کریم

شماره اول / پاییز ۱۴۰۴

فهرست:

سخن سردبیر..... ۲

آیات فتح و دعای نصر..... ۳

کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور از نگاه دکتر علیرضا کاظمی..... ۵

تحول بنیادین در حکمرانی قرآنی کشور..... ۶

برنامه‌ها و راهکارهای توسعه آموزش عمومی قرآن در مدارس ابتدایی..... ۸

رویکردی نوین برای پرورش نخبگان..... ۹

چشم‌انداز و چالش‌های سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن..... ۱۱

کتاب وحدت، محور رقابت‌ها..... ۱۳

نشست صمیمی با حجت الاسلام دکتر علی لطیفی..... ۱۴

تکالیف قرآنی وزارت آموزش و پرورش در برنامه هفتم پیشرفت کشور..... ۱۶

توسعه آموزش عمومی قرآن کریم در برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت..... ۱۷

شصت و چهارمین جلسه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور..... ۲۰

پیشرفت‌های راهبردی در توسعه آموزش و فرهنگ قرآنی..... ۲۴

نقش آفرینی هیئت اندیشه‌ورزی در تحول آموزش عمومی قرآن کریم..... ۲۶

تشکیل کارگروه توسعه آموزش عمومی قرآن استان‌های سراسر کشور..... ۲۸

سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور..... ۳۰

روایت یک دیدار؛ آغازی برای تحول..... ۳۲

سوره‌های سربلندی، شهدای قرآنی دفاع مقدس ۱۲ روزه..... ۳۴

یادی از سردار گمنام، عقاب تیزبین امنیت..... ۳۸

ضرورت سنجش ملی آموزش قرآن در پرتو اسناد راهبردی..... ۳۹

هنرمندی که هنرش به ضریح‌ها گره خورد..... ۴۰

باران در قرآن..... ۴۲

طرحی نوآورانه با هدف انس با قرآن از طریق خودآرزیایی، هنر و فناوری..... ۴۴

بررسی تطبیقی شیوه‌های آموزش قرآن..... ۴۶

مهجوریت قرآن؟!..... ۴۸

فراخوان همکاری..... ۵۲

قرآن کریم، محور تربیت و تعالی..... ۵۳

زیباشناسی رابطه انسان با خداوند متعال از نگاه نهج البلاغه..... ۵۴

بوستان ضرب‌المثل‌های قرآنی..... ۵۷

دارالقرآن امام خمینی (ره) آموزش و پرورش شهرستان سمنان..... ۵۸

اپلیکیشن آیه کوئیز..... ۶۰

وزارت آموزش و پرورش
دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

صاحب امتیاز:

وزارت آموزش و پرورش

مدیر مسئول:

دکتر علیرضا کاظمی

سردبیر:

محمدرضا مسیب‌زاده

مدیر اجرایی:

حبیب فرجی

هیئت تحریریه:

دکتر علیرضا کاظمی، محمدرضا مسیب‌زاده

دکتر اسماعیل بحری‌زاده، دکتر میکائیل باقری

حجت الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی

دکتر رضا بهشتی باویل، احمد بانی ایبانه،

سنار شجاعی، دکتر حسن فرزانه جاجرمی

ویراستار ادبی:

عبدالله فجری

با همکاری:

محمد صادقی، حمید چرانی شراهی، معصومه جوادزاده،

ندا عیسی‌پور، جاسم حسینی‌زاده، احسان میرزا محمدی

مصاحبه‌گر:

مریم احمدی

صفحه‌آرا:

حجت علیزاده

ناشر:

انتشارات مدرسه

نشانی:

تهران- میدان فردوسی- خیابان شهید سپهبد قرنی- نیش خیابان سمیه

وزارت آموزش و پرورش- ساختمان علاقه‌مندان- طبقه پنجم

دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

شماره تماس: ۰۲۱-۸۲۲۸۴۱۰۴

پست الکترونیکی: Quranforpublic@gmail.com

وب سایت: <https://quran.medu.gov.ir/fa>

پیام‌رسان ای‌تا: <https://eitaa.com/quranmedu>

سخن سردبیر

قرآنی منتشر می‌شود.

در این راستا، «وفاق و همدلی» اساسی‌ترین اصل رسیدن به ارزش‌های الهی و انسانی است. جامعه ایمانی با نوشیدن از جام ناب رَحِیقِ وحدت، از تلخی تفرقه مصون می‌ماند. این همدلی که فراتر از همزبانی و به‌مثابه «احساس مشترک» و مشارکت در سرنوشت یکدیگر است، تجلی عینی آیه «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» است.

وزیر محترم آموزش و پرورش نیز با محور قرار دادن آموزش عمومی قرآن در نظام تعلیم و تربیت، بر نقش بی‌بدیل مدارس به عنوان کانون اصلی نشر معارف و توسعه فرهنگ قرآنی تأکید نموده‌اند. اگر بخواهیم نسلی «قرآن بنیان» و «انقلاب محور» پرورش دهیم، چاره‌ای جز نهادینه کردن فرهنگ قرآنی، فهم قرآن و عمل به قرآن از همان دوران کودکی و نوجوانی در محیط مدرسه نداریم.

در پایان، امیدواریم مطالب این شماره، دریچه‌ای برای تأمل بیشتر و حرکتی بی‌بدیل به سوی جامعه‌ای باشد که قرآن، محور همه فعالیت‌های آن است. این مسیر نورانی به برکت تمسک به «حَبْلِ اللَّهِ» و عزم جمعی، راهی پرفروغ و امیدبخش است.

به یاری خداوند متعال و با توکل بر او عزم خود را جزم کرده‌ایم تا سهمی هرچند کوچک در تحقق اهداف سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کریم داشته باشیم و ما به‌عنوان خانواده بزرگ نشریه رَحِیق با هم پیمان می‌بندیم که قرآن را از حاشیه زندگی به متن آن بیاوریم و شاهد روزی باشیم که نسیم حیات‌بخش قرآن، وجود همه افراد این مرز و بوم را همچون باران بهاری صیقل دهد و برای فردایی روشن و سعادت‌مند آماده سازد.

محمد رضا مسیب‌زاده

مشاور وزیر

و دبیر کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

وَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (سوره انفال آیه ۶۳)

و در میان دل‌های آنها الفت ایجاد نمود. اگر تمام آنچه روی زمین است [را] صرف می‌کردی که در میان دل‌های آنها الفت بیافکنی، نمی‌توانستی. ولی خداوند در میان آنها الفت ایجاد کرد. او شکست‌ناپذیر و حکیم است.

در این عصر و زمانه‌ای که بشریت در حیرت و جنگ نابرابر دست و پا می‌زند، آموزش عمومی قرآن کریم نه یک انتخاب؛ بلکه یک ضرورت انکارناپذیر و کشتی نجات برای رسیدن به ساحل امن هدایت است. نشریه رَحِیق بر خود فرض می‌داند که در این عرصه خطیر، پرچمدار ترویج و تعمیق این معارف ناب باشد. آنچه اهمیت این رسالت را دوچندان می‌کند، تأکیدات مکرر و راهبردی مقام معظم رهبری؛ حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی) بر آموزش همگانی قرآن است. ایشان با بینشی عمیق، قرآن را مایه عزت و قدرت و عامل وحدت امت اسلامی دانسته و همواره بر فراگیر شدن فهم و تدبیر در آیات نورانی آن در میان تمامی اقشار جامعه؛ به‌ویژه نسل جوان تأکید فرموده‌اند. این کلام حکیمانه چراغ راه ماست و به ما می‌آموزد که آموزش قرآن و رای خواندن الفاظ، دریافتن مفاهیم حیات‌بخش و تبدیل آن به نقشه عملی برای زندگی فردی و اجتماعی است.

اگر بخواهیم نسلی

«قرآن بنیان» و «انقلاب

محور» پرورش دهیم،

چاره‌ای جز نهادینه

کردن فرهنگ قرآنی،

فهم قرآن و عمل به

قرآن از همان دوران

کودکی و نوجوانی در

محیط مدرسه نداریم.

این آرمان در گرو عزم ملی و وفاق و همدلی محقق خواهد شد. سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کریم، همانند قطب‌نمایی، مسیر حرکت نهادها را برای تحقق آرمان‌ها ترسیم می‌کند. فصلنامه «رَحِیق» نیز به‌عنوان یکی از اقدامات این سند، برای گسترش و تعمیق فرهنگ ناب

نظر مبارک رهبر عزیزمان این است که:

از قرآن کریم، سوره مبارکه فتح خوانده شود **خدا را شکر**، که در آن بشارت‌های بزرگی از فتوحات، **هیچ وقت جبهه گشایش‌های بزرگ و نصرت الهی وجود دارد. اسلام و جبهه مقاومت در این حد، موفق، سربلند و فاتح و پیروز نبوده؛ الحمدلله. هیچ وقت هم جبهه کفر و استکبار جهانی، آمریکای جهان خوار و این سنگین است. البته قسمتی در این دعا وجود دارد که گفته می‌شود «فلان بن فلان» - به جای آن، ان‌شاءالله شما که این دعا را می‌خوانید، نام صهیونیست‌ها و آمریکا و مانند آن‌ها را بیان کنید. این دعا بسیار عالی و خوش‌مضمونی است که در آن از شر ظالمان به خدا پناه می‌بریم و از خدایی که وعده نصرت مظلومان را داده، درخواست یاری داریم. همچنین فرمودند: دعاي توسل خوانده شود. آنجا که باید در پیشگاه خدای متعال، توسل جوییم...**

آیات فتح و دعای نصر؛

توصیه آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی)

برای پیروزی جبهه مقاومت

از بیانات حجت‌الاسلام والمسلمین؛ محمدجواد حاج علی اکبری در جوار مزار شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی

رهبر انقلاب اسلامی آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی) خواندن سوره فتح، دعای چهاردهم صحیفه سجادیه و دعای توسل را برای موفقیت جبهه مقاومت توصیه کردند.

هم‌زمان با پیروزی‌های جبهه مقاومت و ناکامی دشمن در دستیابی به اهداف خود، رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) در پاسخ به درخواست راهنمایی، خواندن برخی ادعیه را برای کسب فتح نهایی در این جبهه و دفع شر رژیم صهیونیستی سفارش کردند. ایشان قرائت «سوره فتح»، «دعای چهاردهم صحیفه سجادیه» و «دعای توسل» را توصیه نمودند. این خبر را حجت‌الاسلام والمسلمین محمدجواد حاج علی اکبری در جوار مزار مطهر شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی و در جمع برخی از جوانان بیان کرد که مشروح سخنان وی به شرح زیر است:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

خدا را شکر، هیچ‌وقت جبهه اسلام و جبهه مقاومت در این حد موفق، سربلند، فاتح و پیروز نبوده؛ الحمدلله. هیچ‌وقت هم جبهه کفر و استکبار جهانی، آمریکای جهان‌خوار و این سگ‌ها را؛ یعنی رژیم صهیونیستی، این قدر خوار، ذلیل و رسوا نبوده‌اند. الحمدلله رب العالمین که خون مطهر شهدا و شهدای بزرگمان، حاج قاسم عزیزمان، شهدای جبهه مقاومت؛ سیدحسن نصرالله، اسماعیل هنیه، یحیی سنوار، همه بشارت‌دهنده پیروزی‌های بزرگ‌تر هستند، ان‌شاءالله.

سؤالی مطرح شده بود که می‌خواستند نظر مبارک رهبر عزیزمان را بدانند که در چنین شرایطی، برای فتوحات بزرگ‌تر در جبهه مقاومت، در سراسر منطقه مقاومت، به‌ویژه در فلسطین، غزه و لبنان، چه دعایی مناسب‌تر است. بنده پرس‌وجو کردم و دریافتم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آیات فتح و دعای نصر

توصیه رهبرانقلاب
برای پیروزی
جبهه مقاومت

حضرت آیت الله خامنه‌ای
رهبر انقلاب اسلامی
خواندن سوره فتح
دعای ۱۴ صحیفه سجادیه
و دعای توسل را برای پیروزی
جبهه مقاومت توصیه کردند.

سورة الفتح

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ
لِيُذَكِّرُوا إِيمَانَهُمْ لِيَمَانِهِمْ وَلِيَأْتُوا جُنُودَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

لست که آرامش را در دل‌های مؤمنان نازل کرد، تا پاهای برافراشتن
و فرار و پناهن آسمان و زمین فقط در سطره‌ها تسکین تو
فرمانروایی عدالت و عدلسواردها و حاکم است.

دعای ۱۴ صحیفه سجادیه

اللَّهُمَّ فَصِّلْ عَلَيَّ مُحَمَّدًا وَآلِهِ، وَخُذْ ظَالِمِي
وَعَذِّبْ عَنِّي ظُلْمِي بِقُوَّتِكَ، وَأَفْلِلْ حَدَّه
عَنِّي بِقُدْرَتِكَ، وَاجْعَلْ لَهُ شُغْلًا فِيمَا بِيَدِهِ،
وَعَجْرًا أَعْمًا يَتَأْوِيهِ

خدایا بر محمد و آلش درود فرست و ستم‌کننده‌ها را از من و دشمنان را بگریز
از ستم من بازدار و ظلمت‌های من را بر من شمشیر برین شکن و
برایش در آنچه که دوست دارد، مشغولیت و سرگرمی قرار ده تا از ستم
و دزدی غافل گردد، و بر وجودش در برابر مظلومی که با او بدشمنی
بری بخیزد، داغ عمیق و لغزنی زدن.

دعای توسل

يَا سَادَتِي وَمَوْلَايَ، إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكُمْ أَيْمَتِي
وَعُدَّتِي لِيَوْمِ فَقْرِي وَحَاجَتِي إِلَى اللَّهِ،
وَتَوَسَّلْتُ بِكُمْ إِلَى اللَّهِ وَاسْتَشْفَعْتُ بِكُمْ

ای سیدم و موالی و امامان من من از روی خلوص رویه شما آوردم آنکه پیشوايان
من هستید و خیر من بر این روز فقر و حاجت من سوی خداست امیدوارم و به شما
متوسل شدم آنکه به درگاه خداوند شفاعت برای خودم در خدا شفیع آوردم.

خواندن سوره فتح

سوره فتح را بخوانند که در آن، بشارت‌های بزرگی
هست؛ از فتوحات، از گشایش‌های بزرگ، از نصرت
الهی، در سوره مبارکه فتح هست.

خواندن دعای ۱۴ صحیفه سجادیه

دعای چهاردهم صحیفه‌ی مبارکه سجادیه را بخوانند که
این دعای چهاردهم هم باز دعای درخواست نصر از
خدای متعال است در برابر ظلم‌های سنگینی که دارد
اتفاق می‌افتد.

خواندن دعای توسل

دعای توسل خوانده شود؛ آنجایی که ما باید در پیشگاه
خدای متعال، نام نورانی اهل بیت را ببریم و از
ارواح مطهرشان مدد بخواهیم که خداوند نصر به جبهه
مقاومت بدهد.

مشروح توصیه
رهبر انقلاب اسلامی
را از اینجا بخوانید

کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور از نگاه دکتر علیرضا کاظمی

وزیر محترم آموزش و پرورش و رئیس کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

سیاست‌گذاری در فعالیتهای استان‌ها، شبکه‌سازی تا مناطق آموزش و پرورش، برنامه‌سازی و برنامه‌ریزی مناسب، تولید محتوا و سایر امور صورت گرفته باید بر مبنای امور جاری کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن قرار گیرد.

دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور، نهادی سیاست‌گذار در عرصه آموزش عمومی قرآن کشور بوده و در حقیقت یک نهاد فرادستگاهی است که باید برای امر قرآن در تمامی دستگاه‌های کشور، از جمله آموزش و پرورش، برنامه‌ریزی و ارزیابی و نظارت بر فعالیتهای آن را پیگیری نماید.

رئیس کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور، محورهای مهم فعالیتهای آتی دبیرخانه کمیسیون را در قالب برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در حوزه فعالیتهای قرآنی پیش‌دستانی با تشکیل کارگروهی با مسئولیت رئیس سازمان تعلیم و تربیت کودک و زیر نظر دبیرخانه، توانمندسازی قرآنی مربیان مهدهای کودک و مراکز پیش‌دستانی، برنامه‌ریزی دقیق برای دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به عنوان معلمان قرآنی آینده، تشکیل کارگروه آموزش عمومی قرآن در دستگاه‌ها و نهادهای مختلف کشور و ارزیابی و نظارت بر فعالیتهای آنان، پیگیری و برنامه‌ریزی فعالیتهای قرآنی برای خانواده‌ها با استفاده از ظرفیت عظیم انجمن اولیاء و مربیان، تشکیل شبکه مدرسان آموزش عمومی قرآن

و برگزاری دوره‌های تربیت مدرس، پیگیری مأموریت‌های قرآنی در سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران ترسیم کرد. وی در ادامه، ایجاد همدلی برای انجام اقدامات ارزنده در کمیسیون را ستودنی دانست و افزود: زمانی که در یکی از جلسات این کمیسیون حضور پیدا کردم پس از استماع گزارشی از اقدامات و برنامه‌های ارزنده این کمیسیون مطلع شدم که جای تشکر و قدردانی دارد.

دبیرخانه کمیسیون، در حقیقت یک نهاد فرادستگاهی است که باید برای امر قرآن در تمامی دستگاه‌های کشور، برنامه‌ریزی و نظارت بر فعالیتهای آن را پیگیری نماید.

دکتر کاظمی تأکید نمود: جاری‌سازی برنامه‌های کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم در استان‌ها، مناطق و دستگاه‌های اجرایی، از جمله اهداف اصلی کمیسیون می‌باشد. وی همچنین تشکیل کارگروه‌های متناظر در استان‌ها را نیز ضروری دانست.

فرهنگ قرآنی در جامعه جریان پیدا کند، باید به سمت گفتمان‌سازی، اعتباربخشی اجتماعی و تولید ارزش افزوده دینی برویم. هنر، رسانه، روایت‌گری و استفاده از ابزارهای نوین همه باید در خدمت انتقال زیبایی‌های ظاهری و باطنی قرآن قرار گیرد. دبیرخانه در این جهت‌گیری تلاش می‌کند از ظرفیت خلاقان، هنرمندان و فعالان رسانه‌ای بهره ببرد.

۴- بازسازی هدفمند اقتصاد فعالیت‌های قرآنی:

امروز لازم است در کنار حمایت‌های حاکمیتی، منابع پایدار در حوزه وقف، خیرات، مشارکت مردمی و نوآوری‌های قرآنی فعال شود. تحول در اقتصاد فعالیت‌های قرآنی، شرط مداوم جریان مردمی و استقلال مؤسسات قرآنی است.

۵- عدالت‌محوری در دسترسی به فرصت‌های قرآنی: در این دوره از مدیریت دبیرخانه، تلاش

می‌شود از تمام ظرفیت‌ها به صورت عادلانه استفاده شود. توجه بر اقوام، مذاهب، مناطق کم‌برخوردار و همچنین ارتقای نقش آفرینی بانوان در تحولات قرآنی در دستور کار قرار گرفته است.

۶- توانمندسازی سرمایه انسانی کشور: در آموزش عمومی قرآن، چه در تدبیر، چه در عرصه ترویج، مسأله نیروی انسانی، کلیدی‌ترین ضرورت است. از این رو پیگیری نظام تربیت معلم و مربی، ارتقای سطح علمی فعالان، همکاری با دانشگاه‌ها و حوزه‌ها و طراحی رشته‌ها و دوره‌های تخصصی در دستور کار دبیرخانه قرار گرفته است و تاکنون نیز در قالب برنامه‌های عملیاتی مورد حمایت قرار گرفته است.

۷- توسعه فراگیری حفظ قرآن کریم با هدف دستیابی به حداقل ده میلیون حافظ: ما تأکید داریم که حفظ باید با ایمان، شناخت، انس و عمل همراه باشد و از حالت صرفاً کَمّی خارج شود. لذا راهبری طرح ملی حفظ، از اولویت‌های قطعی دبیرخانه در دوره جدید است

- در یک سال گذشته دبیرخانه شورای توسعه فرهنگ قرآنی با چه اولویت‌ها و محورهایی فعالیت‌های خود را دنبال کرده است؟

در آغاز دوره جدید فعالیت دبیرخانه، ما یک اصل راهبردی را مبنا قرار دادیم و آن هم تحول بنیادین در حکمرانی قرآنی کشور است؛ تحولی که از مطالبات صریح رهبر معظم انقلاب در فصل نوین شورای عالی انقلاب فرهنگی و گام دوم انقلاب اسلامی نشأت می‌گیرد. بنابراین رویکرد دبیرخانه در این دوره، گذار از وضعیت اجرایی پراکنده و دستگاه‌محور به سمت یک نظام هماهنگ، مردمی‌پایه و مبتنی بر اسناد راهبردی است. اجازه بدهید به طور مختصر اولویت‌ها و چارچوب‌های این دوره را تبیین کنم.

۱- ایجاد و بسط حکمرانی مردمی قرآنی در سراسر کشور:

در همه اسناد راهبردی قرآنی از آموزش عمومی تا تبلیغ و ترویج،

تدبیر و طرح ملی حفظ بر این نکته تأکید شده که موتور اصلی پیشبرد فرهنگ قرآنی، بدنه مردمی است. بنابراین ما تلاش می‌کنیم ظرفیت‌های اجتماعی، مسجدپایه، مؤسسات مردمی، هیئت‌ها و گروه‌های محلی را در نقش «کنشگران اصلی» قرار دهیم و دستگاه‌ها بیشتر نقش حمایت‌کننده، تسهیل‌گر و توانمندساز داشته باشند.

۲- بازمهندسی فعالیت‌های قرآنی دستگاه‌های حاکمیتی: از ما انتظار می‌رود عناوین و مأموریت‌های قرآنی دستگاه‌ها را با اسناد راهبردی منطبق کنیم. به عبارت دیگر، لازم است بودجه‌ها، برنامه‌ها و شرح وظایف دستگاه‌ها از حالت پراکندگی، سلیقه‌ای و بعضاً غیرهمسو، خارج شده و براساس یک استاندارد ملی واحد ساماندهی شود. این موضوع در مصوبات ستاد اجرای نقشه مهندسی فرهنگی نیز تصریح شده است.

۳- رونق‌بخشی و جذاب‌سازی فعالیت‌های قرآنی: اگر می‌خواهیم

تحول بنیادین در حکمرانی قرآنی کشور: رویکردها، چالش‌ها و دستاوردهای یک سال اخیر

دبیرخانه شورای توسعه فرهنگ قرآنی

حجت الاسلام والمسلمین سید مصطفی حسینی.

دبیر محترم

شورای توسعه فرهنگ قرآنی

شورای توسعه فرهنگی قرآنی در سال قبل (سال ۱۴۰۳) حدود ۱۷۵ میلیارد تومان از برنامه‌های مؤثر حمایت کرده است این در حالی است که مجموع اعتبار جذب شده از سال ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۳، ۹۴ میلیارد تومان بوده است. امسال نیز از حدود ۹۰۰ میلیارد تومان پیش‌بینی شده، ان‌شاءالله رشد چشمگیری را در میزان جذب اعتبار و حمایت از برنامه‌های قرآنی خواهیم داشت. تصمیم بر این است تا با همکاری سازمان برنامه و بودجه و دستگاه‌های مرتبط، روند تخصیص منابع و هزینه اعتبارات قرآنی در فعالیت‌های مؤثر و با اولویت تکلیف قرآنی برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران انجام شود. این کار، شفاف‌سازی و پاسخگویی دقیق را تسهیل کرده و امکان پایش و ارزیابی مستمر اجرای برنامه‌ها را فراهم می‌کند

- ارزیابی شما از عملکرد یک‌ساله دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور چیست و مهم‌ترین دستاورد این یک سال چه بوده است؟

دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن الحمدلله در این

دوره فعال‌تر از گذشته ظاهر شده و به

دلیل اهتمام خاص آقای وزیر و همچنین

نقش‌آفرینی شکل‌های

مردمی و توانمندسازی

نهادهای غیر دولتی،

تلاش شده است از

ظرفیت شبکه‌های

مردمی در توسعه

فرهنگ قرآنی

استفاده شود.

امکان استفاده مؤسسات قرآنی مردمی از ظرفیت فضاهای در اختیار آموزش و پرورش در شیفت‌های مخالف، راه‌اندازی مدارس حفظ محور، اختصاص سهمیه به حافظان قرآن در پذیرش دانشگاه فرهنگیان و ... اکنون به نتیجه رسیده و ابلاغ شده است. تلاش‌های همکاران ما در کمیسیون توسعه آموزش‌های عمومی قرآن کریم نیز جای قدردانی دارد ولی همچنان با توجه به عقب ماندگی‌هایی که در حوزه آموزش عمومی قرآن داریم، با چشم‌انداز تعریف شده در سند راهبردی یعنی «فراگیری سواد قرآنی در جامعه ایرانی» و «دستیابی به توانایی خواندن و فهم ابتدایی قرآن برای ۵۰٪ نوجوانان و ۳۰٪ بزرگسالان جامعه» فاصله زیادی داریم. البته طبق گزارشی که جناب وزیر در جلسه شورای توسعه فرهنگ قرآنی ارائه داد و برنامه‌هایی که در این حوزه پیش‌بینی شده است مانند فعال‌سازی ظرفیت‌های استانی برای ایجاد شتاب در توسعه برنامه‌های آموزشی، امیدوار هستیم.

که در قالب فرارگه‌های عملیاتی مختلفی در حال پیگیری است.

۸- ایجاد جنبش علمی قرآنی و توسعه دانش میان‌رشته‌ای قرآنی:

اسناد پژوهشی، چه در حوزه آموزش عالی و چه در حوزه سلامت، به ما تکلیف کرده‌اند که نظام تولید دانش، تربیت پژوهشگر و جریان علمی قرآن‌پژوهی را توسعه دهیم. همکاری با سایر ستادهای شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز در این راستا در حال انجام و پیگیری است.

۹- تهیه نقشه عملیاتی توسعه فرهنگ قرآنی: یکی از ضعف‌های

سال‌های گذشته این بود که اسناد، تصویب شدند اما بخش عمده‌ای از آنها به دلیل نبود نقشه عملیاتی دقیق، به اجرا نرسیده است. در این دوره، دبیرخانه موظف است به دلیل تعدد اسناد و اقدامات مصوب ذیل آنها، اولویت‌های کلیدی اسناد مختلف را در قالب نقشه عملیاتی توسعه فرهنگ قرآنی تدوین نماید که در حال تدوین است.

۱۰- ایجاد مرکز رصد و ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها و مدیران

قرآنی: ما نیازمند یک نظام نظارتی هوشمند بر اساس شاخص‌های استاندارد توسعه فرهنگ قرآنی هستیم تا ارزیابی‌ها واقعی، داده‌محور و مبتنی بر مأموریت‌های اصلی باشد.

در مجموع، تلاش ما این است که دوره جدید دبیرخانه را از وضعیت توصیفی و هماهنگی صرف، به سمت راهبری، رصد، مردمی‌سازی و تحول‌آفرینی ارتقا دهیم. امیدواریم با اتکال به خداوند متعال و همراهی دستگاه‌ها، مؤسسات مردمی، نخبگان و جوانان مؤمن بتوانیم این مأموریت بزرگ را در کف جامعه محقق کنیم.

- مهم‌ترین چالش‌ها در مسیر پیشبرد اهداف شورای توسعه فرهنگ قرآنی چه بوده و چگونه بر آنها غلبه شده است؟

بزرگ‌ترین چالش پیش‌روی ما، پراکندگی فعالیت‌ها، ضعف هماهنگی و کم‌رنگ بودن مشارکت فعال مردمی در برخی حوزه‌ها بود. برای رفع این موانع، دبیرخانه برنامه‌های گوناگونی را در دستور کار قرار داد که از مهم‌ترین آن‌ها فعال‌سازی کمیسیون‌ها و ستادهای تخصصی، تمرکز بر حل موضوعات بین‌بخشی، ایجاد سازوکارهای نظارتی و حمایت از برنامه‌های مؤثر قرآنی کشور بود. همچنین با تأکید بر نقش‌آفرینی تشکل‌های مردمی و توانمندسازی نهادهای غیر دولتی، تلاش شده است از ظرفیت شبکه‌های مردمی در توسعه فرهنگ قرآنی استفاده شود. البته با وضعیت مطلوب خیلی فاصله داریم ولی اقدامات مؤثر و خوبی هم در این مدت انجام شده است که امیدواریم تداوم داشته باشد.

- لطفاً روند هماهنگی و یکپارچه‌سازی بودجه‌های قرآنی بین دستگاه‌های مختلف کشور را توضیح دهید.

یکی از دستاوردهای مهم در یک سال گذشته فعالیت دبیرخانه، ایجاد ردیف بودجه مستقل برای اجرای اسناد راهبردی توسعه فرهنگ قرآنی در قانون برنامه و بودجه کشور بوده است. دبیرخانه

خوبی محقق شود.

به نظر شما در سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن چه ظرفیت‌هایی برای پیشبرد اهداف قرآنی معاونت آموزش ابتدایی موجود است؟

سند راهبردی کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن، ظرفیتی را برای هم‌افزایی و حمایت تمام سازمان‌ها، نهادها و تشکل‌های قرآنی فراهم می‌کند و فرصت بی‌بدیلی در این راستا است. همچنین استفاده از ظرفیت دستگاه‌ها نیز در این باره مغتنم است و همه دستگاه‌ها و نهادها باید زیر چتر سند توسعه آموزش عمومی قرآن فعالیت کنند تا یک نظام بخشی مشخصی صورت بگیرد.

برای ارتقای کیفیت آموزش قرآن در مدارس ابتدایی چه اقداماتی انجام و یا در حال برنامه‌ریزی است؟

در این بخش، توانمندسازی معلمان و طرح اتقان در ۱۸ استان اجرا می‌شود. تعداد آموزگاران دوره ابتدایی زیاد است که به تفکیک سنوات خدمتی، جامعه هدف نومعلمان تعیین شده است.

تأثیر آموزش قرآن بر رشد اخلاقی و تربیتی دانش‌آموزان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

معتمد در این زمینه باید پژوهش‌هایی انجام شود؛ چراکه قرآن یک کتاب تربیتی و سندی از طرف خداوند است تا انسان تربیت شود. این مسیر نیازمند چارچوب و برنامه درسی است و هیچ منبع تربیتی دیگری بهتر و کامل‌تر از قرآن نیست.

تأکید داریم که ترویج فعالیت‌های قرآنی باید با اصول نظام تعلیم و تربیت و رشد کودکان سازگار باشد تا مؤثر واقع شود.

نقش سایر بخش‌ها مانند: معاونت پرورشی، سازمان پژوهش و... برای پیشبرد اهداف قرآنی معاونت ابتدایی چیست؟

همانگی کامل به ترویج و اجرای برنامه **قرآن یک کتاب**

درس قرآن کمک می‌کند. اگر به صورت **تربیتی و سندی از**

همانگ و یکپارچه در این راستا حرکت **طرف خداوند است**

کنیم به نتیجه خواهیم رسید. نقش اصلی **تا انسان تربیت**

یکپارچگی و حمایت برای اجرا مهم است. **شود. این مسیر**

ظرفیت محتوایی و توانمندسازی مدرسین **نیازمند چارچوب و**

نیز حائز اهمیت است که باید از سوی این **برنامه درسی است**

دو بخش، به معاونت ابتدایی کمک شود. **و در این زمینه،**

نقش مدیران مدارس در اجرای **هیچ منبعی بهتر و**

برنامه‌های قرآنی چگونه است؟ مدیران **کامل‌تر از قرآن نیست.**

برنامه‌ها و راهکارهای توسعه آموزش عمومی قرآن در مدارس ابتدایی گفت‌وگو با

دکتر رضوان حکیمزاده

معاون محترم آموزش ابتدایی

وزارت آموزش و پرورش

برنامه‌های اصلی معاونت آموزش ابتدایی برای توسعه آموزش عمومی قرآن چیست؟

برای توسعه آموزش عمومی قرآن در مدارس ابتدایی دو برنامه اصلی و محوری وجود دارد. یکی بحث اجرای درس قرآن در مدارس ابتدایی به عنوان مهم‌ترین بستر و خاستگاه آموزش درس قرآن و دیگری، موضوع ارتقای کیفیت اجرای درس قرآن به عنوان یکی از بسترهای اصلی آموزش این درس است که مورد توجه قرار دارد.

توانمندسازی معلمان در تدریس درس قرآن نیز با عنوان « طرح اتقان » که ارتقای توانمندی‌های معلمان در دوره ابتدایی است، در این راستا اجرایی می‌شود.

در موضوع برنامه اتقان، آموزگاران دوره ابتدایی باید مهارت تدریس قرآن را داشته باشند. همچنین، این افراد باید دانش و نگرش لازم را برای جذب دانش‌آموزان داشته باشند و روش‌های تدریس ارائه کلاس درس به شکلی طراحی شود که اهداف درس قرآن به

تربیت قرآنی و معنوی در مدارس سمپاد؛ رویکردی نوین برای پرورش نخبگان

دکتر الهام یآوری

معاون محترم وزیر

و رئیس سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان

وزارت آموزش و پرورش

با توجه به اینکه بسیاری از مدیران و نخبه‌های آینده کشور از فارغ‌التحصیلان مدارس سمپاد هستند، آیا برنامه‌ریزی ویژه‌ای برای تربیت قرآنی و معنوی این دانش‌آموزان در نظر گرفته شده است؟ لطفاً مصادیق و ویژگی‌های این برنامه‌ها را توضیح دهید. بله. سازمان ملی پرورش استعداد‌های درخشان در چارچوب مأموریت خود، برنامه‌ای منسجم برای تربیت قرآنی و معنوی دانش‌آموزان طراحی کرده است. مصداق شاخص این رویکرد، برگزاری «کنگره سراسری قرآن کریم مدارس استعداد‌های درخشان» است که تقویت انس با قرآن، فهم مفاهیم کلیدی و کاربرد آموزه‌های قرآنی در زندگی را دنبال می‌کند. فعالیت‌های این کنگره محدود به قرائت و حفظ نبوده و با طراحی رشته «مفاهیم» و پرداختن به چالش‌های اجتماعی، تربیت قرآنی را به سطح بینشی و رفتاری ارتقاء داده است. ویژگی ممتاز این برنامه، تلفیق «معارف قرآنی» با «تربیت اخلاقی، هنری و پژوهشی» و ارائه آثار در قالب‌های خلاقانه است که باعث معنا پیدا کردن قرآن در بستر تجربه‌های واقعی دانش‌آموزان می‌شود.

جایگاه قرآن کریم و تعلیمات دینی در آزمون‌های ورودی مدارس سمپاد چگونه است؟ آیا این بخش به صورت ویژه‌تری نسبت به سایر بخش‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد؟

در آزمون ورودی دوره اول مدارس سمپاد، سوالات صرفاً در قالب هوش تحلیلی است و از دروسی مانند تعلیمات دینی، سؤالی مطرح نمی‌شود. اما در آزمون ورودی پایه دهم، اولین درس مورد سوال در دفترچه، پیام‌های آسمانی است و در طراحی سوالات این بخش، دقت و حساسیت بسیاری اعمال می‌شود. با این حال، رویکرد سازمان، در سال‌های اخیر بر «تربیت متوازن» استوار شده و شایستگی‌های دینی، اخلاقی و فرهنگی، به عنوان بخشی از ارکان پرورش استعداد‌های برتر مورد تأکید قرار گرفته‌اند. بنابراین، جایگاه قرآن و معارف دینی فقط به مرحله گزینش محدود نمی‌شود؛ بلکه در ساختار آموزشی و فوق برنامه مدارس نهادینه شده است.

نحوه و سازوکار اجرای درس قرآن در مدارس سمپاد چگونه است؟ آیا تفاوتی با سایر مدارس وجود دارد؟

مدارس در اجرای برنامه‌های قرآنی نقش موثری دارند. مدیر، راهبر آموزشی تربیتی است و در نگاه معاونت ابتدایی، نقش پررنگی دارد. اگر عوامل انگیزشی برای معلم فراهم نباشد، در اجرای فعالیت‌های خود موفق نمی‌شود که در این بین مدیران مدارس نقش مؤثری دارند.

با توجه به تجربه شما، وضعیت آموزش قرآن در کشورهای اسلامی چگونه است؟ تفاوت اصلی آموزش قرآن در آن کشورها با ایران چیست؟

این امر موضوعی است که همیشه برای من دغدغه بوده است. در کشورهای اسلامی، آموزش صحیح قرآن از کودکی شروع می‌شود. برخی از مناطق کشور ما این امر پررنگ است و برخی از دانش‌آموزان در قرائت قرآن توانمند هستند. درست است که نظام جمهوری اسلامی ایران، رویکرد تربیت اسلامی دارد و باید براساس این رویکرد به سمت آموزش قرآن در سطح مطلوب حرکت کند. براین اساس باید از روش‌های صحیح برای آموزش و توانمندسازی استفاده کنیم.

کمسیون توسعه آموزش عمومی قرآن، ظرفیت خوبی برای ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌ها است تا روند آموزش قرآن به خوبی پیش رود. لذا باید آموزش قرآن براساس یک الگوی عملی در مدارس اجرایی شود.

از تجربه نظام آموزشی کشورهای مسلمان چه نکاتی برای نظام آموزشی ایران، قابل استفاده است؟

طرح اتقان و استفاده از صلاحیت‌ها و نگرش‌های مناسب معلمان در کشور ما و همراهی و حمایت خانواده‌ها در کشورهای مسلمان، اهمیت دارد. اما باید از استعداد تمام دانش‌آموزان استفاده و حمایت شود.

چه توصیه‌ای به معلمان قرآن مدارس ابتدایی دارید؟

اهتمام به قرآن، برکت را به زندگی افراد می‌دهد. هرگونه تلاش و فعالیت در این زمینه باعث خیر و برکت در زندگی فرد می‌شود و بسیاری از مسیرها را باز می‌کند.

این معلمان در دوره‌ای فعالیت می‌کنند که بچه‌ها با فطرت خداجوی خود در بهترین دوره یادگیری هستند. لذا هر گام و فعالیتی، اثر ماندگار دارد که خیر دائمی برای معلم ایجاد می‌کند.

چگونه دیده شده است؟ آیا برنامه‌هایی برای تعامل بیشتر و آموزش خانوادگی اجرا می‌شود؟

در نگاه سازمان، خانواده‌ها به عنوان شریک تربیتی دیده می‌شوند و استمرار تربیت قرآنی در خانه، بخش مکمل این فرآیند است. در بسیاری از مدارس، فعالیت‌های قرآنی با مشارکت اولیاء طراحی می‌شود، مانند: نشست‌های خانوادگی با محور تدبر در قرآن، جشنواره‌های مشترک والدین و فرزندان و پویش‌های خانوادگی انس با قرآن.

به نظر شما مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی توسعه آموزش عمومی قرآن در مدارس سمپاد چیست و برای رفع این چالش‌ها، چه راهکارهایی پیشنهاد می‌کنید؟ مهم‌ترین چالش‌ها عبارتند از:

۱. چالش معنا و درک کاربردی قرآن:

با توجه به ذهن تحلیلی دانش‌آموزان، آموزش‌های سطحی، اثرگذار نیست.

راهکار: طراحی برنامه‌های تدبیرمحور و گفت‌وگویی و پیوند مفاهیم قرآنی با چالش‌های اخلاقی و اجتماعی روز.

۲. چالش مهارت مریبان در آموزش

نوبین قرآن: تعداد محدودی از دبیران با روش‌های فعال و خلاقانه آشنایی کامل دارند.

راهکار: برگزاری دوره‌های تخصصی برای معلمان در زمینه روش‌های نوین آموزش قرآن.

۳. چالش تداوم و پشتیبانی نهادی:

برخی فعالیت‌ها مقطعی هستند و

اجرای درس قرآن در این مدارس بر اساس چارچوب برنامه درسی ملی انجام می‌شود، اما با تأکید بر «یادگیری عمیق‌تر، کاربردی‌تر و مبتنی بر فهم و تدبر»، طراحی و پیگیری می‌شود. تفاوت اصلی در رویکرد آموزش قرآن است، نه در محتوای رسمی آن. هدف، آموزش قرائت و حفظ نیست؛ بلکه ایجاد ارتباط معنایی میان آیات قرآن و زندگی فردی و علمی دانش‌آموزان است. در بسیاری از مدارس سمپاد، این درس با رویکردهای نوین آموزشی و روش‌های فعال یادگیری مانند: مباحثه گروهی، تحلیل مفهومی آیات و ترکیب با فعالیت‌های هنری یا پژوهشی اجرا می‌شود.

با توجه به پیشرفت فناوری و تغییر سبک‌های یادگیری، آیا برنامه‌ای برای بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در آموزش قرآن در مدارس سمپاد دارید؟

بله. بهره‌گیری هدفمند از فناوری در آموزش قرآن به صورت جدی دنبال می‌شود. مدارس از ابزارهای متنوعی مانند: سامانه‌های مجازی آموزش قرآن، تولید محتوای چند رسانه‌ای توسط دانش‌آموزان (پادکست، ویدئو، اینفوگرافی) و اجرای پروژه‌های تحقیقاتی با محور قرآن استفاده می‌کنند. همچنین، آموزش تدبر در قرآن با بهره‌گیری از اپلیکیشن‌های قرآنی، بانک‌های محتوای دیجیتال و حتی استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی یا طراحی بازی‌های آموزشی با مضامین قرآنی، از نمونه‌های نوآورانه در این زمینه است.

استمرار ندارند.

راهکار: ایجاد نظام رصد و ارزیابی مستمر و تخصیص پشتیبان‌های محتوایی در سطح استان‌ها.

برخی منتقدند، فعالیت‌های قرآنی در مدارس سمپاد گاهی جنبه تشریفاتی پیدا می‌کند. نظر شما درباره اهمیت «تأثیرگذاری واقعی» آموزش قرآن در مدارس سمپاد چیست

آیا برای توسعه فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی قرآنی در این مدارس، طرح خاصی وجود دارد؟ لطفاً با جزئیات بفرمایید.

طرح محوری در این حوزه، «کنگره سراسری قرآن کریم مدارس استعدادهای درخشان» است که یک برنامه فرهنگی-تربیتی فراگیر و چندوجهی است. این کنگره دارای دو بخش اصلی است: رشته‌های آوایی (حفظ و قرائت) و رشته مفاهیم. در بخش مفاهیم، دانش‌آموزان یکی از چالش‌های اجتماعی مانند: «خودباختگی»، «انفعال» یا «نامیدی» را انتخاب و از نگاه قرآن،

و چگونه این اطمینان حاصل می‌شود؟ **تلاش بر این است که فعالیت‌های قرآنی**

در مدارس سمپاد، تلاش بر این است که فعالیت‌های قرآنی از سطح ظاهر به سطح معنا و تجربه زیسته ارتقاء یابد تا از تشریفاتی شدن

فاصله بگیرد. مفاهیم قرآنی به عنوان منبعی برای فهم خود، جامعه و مسئولیت

انسانی دیده می‌شود. به همین دلیل، در برنامه‌های تربیتی، تأکید بر تدبر،

گفت‌وگو و کاربرد آیات در رفتار روزمره است تا تأثیرگذاری واقعی حاصل شود.

نقش خانواده‌ها و اولیای دانش‌آموزان در تقویت آموزش و فعالیت‌های قرآنی در مدارس سمپاد

حاصل شود.

تربیت

چشم انداز و چالش‌های سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن

گفت‌وگو با محمدمهدی بحر العلوم
دبیر ستاد راهبری طرح ملی حفظ قرآن کریم

مهم‌ترین اقدامات سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن
کشور را از دیدگاه خود بیان فرمایید؟

مهم‌ترین اقدامات در این راستا، قطعاً موضوعاتی است که تأثیرات
بیشتری بر مخاطب می‌گذارد. در این خصوص، اقدامات باید هم
زود بازده و هم طولانی‌مدت باشد.

همچنین نظام جامع آموزش عمومی قرآن باید مورد توجه قرار
گیرد. در ضمن، اهداف و مسیر رسیدن به آموزش عمومی قرآن
نیز در این بخش، مهم است.

در مسیر اجرایی شدن سند راهبردی توسعه آموزش عمومی
قرآن، چه چالش‌هایی وجود دارد؟

یکی از چالش‌های مهم، گفتمان‌سازی سند است. این امر یک

تحلیل می‌کنند، سپس پیام قرآنی خود را در قالب‌های خلاقانه‌ای
مانند: «نمایش رادیویی»، «پادکست»، «نماهنگ» یا «اینفوگرافی»
تولید می‌کنند.

آیا فرآیند جذب دبیران دینی و قرآن، ویژه و متفاوت از دیگر مدارس
است؟ در این خصوص چه سیاست‌ها و برنامه‌هایی وجود دارد؟
در حال حاضر فرآیند جذب دانش‌آموزان بر پایه ارزیابی استعدادهای
تحلیلی، شناختی و توانمندی‌های علمی است و بخش مستقلی برای
سنجش دانش دینی یا قرآنی در آزمون ورودی وجود ندارد. هدف،
فراهم کردن زمینه‌ای عادلانه برای پذیرش دانش‌آموزان با استعدادهای
متنوع است. با این حال، تربیت دینی و قرآنی جزو مأموریت‌های
بنیادین سازمان است و پرورش این بعد از طریق برنامه‌های آموزشی
و تربیتی پس از پذیرش دانش‌آموزان به طور جدی دنبال می‌شود.
چه پیشنهاداتی برای ارتقای همکاری‌ها، تقویت آموزش و گسترش
فعالیت‌های قرآنی در بین مدارس سمپاد و دبیرخانه دارید؟
پیشنهادات به شرح زیر است:

۱. ایجاد شبکه ملی هم‌افزایی مدارس قرآنی سمپاد: تشکیل بستری
برای اشتراک‌گذاری تجربیات و الگوهای موفق بین مربیان پرورشی.
۲. برگزاری دوره‌های توانمندسازی مشترک برای مربیان و
دبیران قرآن: برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای تربیت مربیان خلاق
و آشنایی با شیوه‌های نوین تدریس.
۳. توسعه بسترهای دیجیتال و بانک محتوای قرآنی سمپاد:
راه‌اندازی سامانه‌ای یکپارچه برای اشتراک تولیدات دانش‌آموزان در
حوزه قرآن.

چه توصیه‌ای به مدیران مدارس استعدادهای درخشان دارید تا
بتوانند ضمن حفظ رویکرد علمی و پژوهشی، به تربیت دینی و
قرآنی دانش‌آموزان نیز توجه ویژه‌ای داشته باشند؟
توصیه‌های اصلی عبارتند از:

۱. مدیریت فرهنگی مدرسه بر پایه الگوی زیست قرآنی: پررنگ
کردن حضور قرآن در فضای عمومی مدرسه از طریق تشکیل شوراهای
فرهنگی، تابلوها، گفت‌وگوهای هفتگی و جشنواره‌های موضوعی برای
ایجاد «فضای زیست ایمانی و آرام».

۲. تشویق فعالیت‌های خلاق قرآنی و بین‌رشته‌ای: استفاده از
ظرفیت دانش‌آموزان در تولید محتوا، طراحی بازی‌های آموزشی
یا ساخت اپلیکیشن‌های قرآنی به جای محدود کردن فعالیت‌ها به
مسابقه و حفظ.

۳. الگو بودن مدیر و کادر مدرسه در رفتار و تصمیم‌ها: تبلور اخلاق
قرآنی در رفتار، گفتار و تصمیم‌های مدیر و معلمان تا به صورت طبیعی به
فضای مدرسه سرایت کند. مدیر موفق در سمپاد کسی است که مدرسه
را به محیطی تبدیل کند که در آن دانش، ایمان و اخلاق به یکدیگر
معنا ببخشند.

در سند، وظایف دستگاه‌های همکار، دیده شده است. در استان‌ها نیز کارگروهی تعریف شده که مجموعه‌ای از دستگاه‌ها عضو آن هستند و در این راستا مؤثر خواهند بود.

باید بتوان اجرای اقدامات را با در نظر گرفتن اولویت گذاری مدیران مورد ارزیابی قرار داد.

در حال حاضر، جایگاه آموزش و حفظ قرآن را چطور ارزیابی می‌کنید؟

باید قبول کنیم، هنوز در این بخش به جایگاه مطلوب نرسیدیم. برای رسیدن به جایگاه مطلوب باید درصدی از فعالیت‌ها و اقدامات انجام دهیم. در این زمینه، در حوزه اعتقادی مطلوب هستیم اما براساس پایش‌های صورت گرفته، در حوزه مهارتی به حد مطلوب نرسیدیم که می‌بایست تقویت شود.

اگر تلاوت و حفظ مستمر قرآن را توصیه می‌کنیم، برای انس بیشتر افراد با قرآن است که علاقه و گرایش اصلی مردم به اقدام تبدیل شود.

پیشنهاد شما برای تقویت جایگاه حفظ قرآن در سیاست‌ها و برنامه‌های کلان کشور چیست؟

رصد و پایش فعالیت‌ها، اقدامات را به سمت اجرا می‌برد که ضروری است و این امر باید در طولانی مدت محقق شود.

ارزیابی خود را از فعالیت یکساله کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن، بیان کنید؟

اکنون با تیم جدید، یک امیدواری و حس خوب در اجرای فعالیت‌ها ایجاد شده است.

یکی از اقدامات خوب کمیسیون، رصد اقدامات اعضا بوده که با هدف آموزش عمومی قرآن صورت گرفته است. همچنین راه‌اندازی هیئت‌های اندیشه‌ورز نیز موضوع مهمی است که مورد توجه قرار گرفته است.

نکته پایانی خود را بفرمائید؟

در ستاد حفظ قرآن، همکاری خوبی با کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم صورت گرفته است که ان شاء الله در آینده نیز اقدامات مشترکی را تدوین و اجرایی خواهیم کرد.

جریان مهم است که باید اجرایی و برای بسیاری از فعالان این حوزه تعریف شود. موضوع دوم در اجرا، تغییر مدیران است که اولویت‌ها و مقتضیات، به تبع آن تغییر می‌کند و اجرای این اقدامات با چالش مواجه شود.

همچنین، تغییر ذائقه و نوع نگرش نسل جوان نیز در این بین بسیار مهم است که به عنوان یک چالش در اجرایی‌سازی سند، مورد توجه قرار می‌گیرد.

وظایف آموزش و پرورش به عنوان کلیدی‌ترین دستگاه اجرایی در اجرایی سازی سند راهبردی حفظ قرآن را بیان بفرمائید؟

از سال ۸۸ که منشور توسعه فرهنگ قرآنی تصویب شد، تاکنون فراز و نشیب زیادی را در این مسیر طی کردیم. در حال حاضر توجه آقای دکتر علی‌رضا کاظمی؛ وزیر محترم آموزش و پرورش و جناب آقای مسیب‌زاده، دبیر محترم کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم، مقدمات خوبی را برای توسعه آموزش عمومی قرآن کریم فراهم نموده‌اند.

در مسیر پیش رو، که هیئت اندیشه‌ورزی و کارگروه‌های استانی، ذیل کمیسیون جلسات منظمی را برگزار می‌کنند، انسجام خوبی در اجرای برنامه‌ها صورت گرفته است.

این موضوع باید مورد توجه قرار گیرد که آموزش و پرورش، بدنه وسیعی دارد که اجرای اقدامات، در طولانی مدت انجام می‌شود.

از نظر شما، اقدامات آموزش و پرورش برای تقویت و ارتقای کیفیت آموزش قرآن چیست؟

تأثیرگذاری آموزش عمومی قرآن در مدارس نیازمند رصد و برآورد مستمر است. برای ارزیابی خروجی‌ها در این بخش باید به فهم مردم جامعه، خانواده‌ها و دانش‌آموزان نسبت به آموزش قرآن کریم توجه نمائیم.

در کنار آموزش و پرورش، نقش نهادهای مختلف مانند: صدا و سیما، رسانه‌ها، خانواده‌ها، مؤسسات مردمی، مدارس و... برای توسعه و ترویج آموزش عمومی قرآن چیست؟

اگر تلاوت و حفظ مستمر

قرآن را توصیه می‌کنیم، برای

انس بیشتر

افراد با قرآن

است که علاقه

و گرایش اصلی

مردم به اقدام

تبدیل شود.

چهل و هشتمین دوره مسابقات سراسری قرآن کریم در کردستان برگزار شد؛ کتاب وحدت، محور رقابتها

حمید مجیدی مهر

رئیس محترم مرکز امور قرآنی سازمان اوقاف و امور خیریه

تشکیل روستایی در این منطقه بوده است. به بهانه این اتفاق مهم شاهد برگزاری این کنگره بودیم که ثمرات و برکات زیادی به ویژه در ایجاد وحدت و انسجام ملی میان اقوام گردنشین و همچنین مذاهب شیعه و سنی داشت.

وی گفت: هیئت داورانی متشکل از ۵۰ کارشناس خبره و پیشکسوت قرآنی در مدت برگزاری این مسابقات، کار قضاوت و داوری اجرای متسابقان در بخش‌های مختلف را به عهده داشتند که ریاست آنها را حاج عباس سلیمی؛ پیشکسوت قرآنی به عهده داشت و خوشبختانه داوری این دوره در کمال صحت و سلامت با نظارت دقیق هر یک از این اساتید به انجام رسید.

رئیس مرکز امور قرآنی سازمان اوقاف و امور خیریه تأکید کرد: این دوره از مسابقات قرآن، پذیرای حضور گرم مصطفی احمد عبدربه، یکی از برجسته‌ترین قاریان مصری بود که به ویژه در آئین اختتامیه این دوره از مسابقات که با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمهدی خاموشی؛ نماینده محترم ولی فقیه و رئیس سازمان اوقاف و امور خیریه و سیدعباس صالحی؛ وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی برگزار شد، تلاوتی باشکوه داشت که بر حلاوت این آئین دوصدچندان افزود.

وی افزود: چهل و هشتمین دوره مسابقات سراسری قرآن کریم تنها معطوف و محدود به برگزاری بخش‌های رقابتی نشد بلکه در قالب برپایی بیش از ۲۰۰ محفل قرآنی در شهرستان‌های استان کردستان و با حضور قاریان ممتاز و بین‌المللی، تلاش شد تا بهره‌مندی از ساحت اُنس با قرآن را شامل حال دیگر علاقه‌مندان در سایر مناطق این استان کنیم. خوشبختانه با استقبال چشمگیر مردمان خون گرم و قرآن دوست این خطه نیز روبرو شد.

مجیدی مهر در پایان گفت: همچون سنوات گذشته بخش معارفی این مسابقات در شهر قم و به میزبانی جامعه‌المصطفی‌العالمیه برگزار خواهد شد. به این منظور از ۱۰ تا ۱۶ آذرماه سال جاری این بخش برگزار خواهد شد که شامل رشته‌هایی همچون معارف قرآن کریم، نهج البلاغه و صحیفه سجادیه می‌باشد.

حمید مجیدی مهر؛ رئیس مرکز امور قرآنی سازمان اوقاف و امور خیریه در مورد برگزاری چهل و هشتمین دوره مسابقات سراسری قرآن کریم که از ۲۶ مهرماه تا ۵ آبان‌ماه به میزبانی استان کردستان برگزار شد، گفت:

مرحله نهایی این دوره از مسابقات با شعار «قرآن؛ کتاب وحدت» به مدت ۱۰ روز به میزبانی این استان و شهر سنندج و با شرکت ۳۳۰ متسابق در رشته‌های متنوع قرآنی برگزار شد.

وی ادامه داد: بلافاصله بعد از برگزاری، مراسم افتتاحیه این دوره از مسابقات، طی روزهای ۲۶ و ۲۷ مهرماه، علاقه‌مندان به ساحت ملکوتی قرآن، شاهد رقابت شرکت‌کنندگان در بخش نغمات دینی شامل: رشته‌هایی همچون همخوانی قرآن، همسرایی و دعاخوانی و اذان (ویژه آقایان) بودند که اختتامیه و تقدیر از برگزیدگان این بخش از مسابقات دوشنبه ۲۸ مهرماه برگزار شد.

دبیر ستاد عالی مسابقات قرآن کریم با اشاره به اینکه ویژگی این دوره از مسابقات، برگزاری رقابت‌های بخش آقایان و بانوان به موازات هم بود، گفت: رقابت‌ها در بخش آقایان در سالن فجر و در بخش بانوان در سالن سلیمان خاطر شهر سنندج برگزار شد. لذا برخلاف دوره پیشین، برگزاری این مسابقات که رقابت بخش آقایان و بانوان در امتداد هم و طی ۱۷ روز به طول انجامید، در این دوره مسابقات به شکلی متفاوت و طی ۱۰ روز برگزار و به سرانجام رسید.

مجیدی مهر تصریح کرد:

از جمله نقاط عطف این دوره از مسابقات برگزاری نخستین کنگره بین‌المللی «قرآن نگل» بود که با حضور قاریان، حافظان و فعالان قرآنی گرد زبان از اقصی نقاط کشور به انضمام شرکت‌کنندگانی از مناطق گردنشین کشورهای عراق و ترکیه بودیم. در مورد قرآن نگل هم باید به این نکته مهم اشاره کنم که این مصحف تاریخی با قدمتی بیش از یک‌هزار ساله در روستایی به همین نام در استان کردستان کشف می‌شود که خود عامل تشکیل گردآمدن اقوام و

نشست صمیمی با حجت الاسلام دکتر علی لطیفی

معاون محترم وزیر
و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

به‌عنوان رئیس کارگروه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
کمیسیون، مهم‌ترین اولویت‌ها و دغدغه‌های این کارگروه در
جلسات اخیر چه بوده است؟

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، در این زمینه چند محور را
در اولویت قرار داده است. پرداختن به مسائل و مجموعه اقدامات
و فعالیت‌ها برای ارتقای جایگاه درس قرآن یکی از محورهایست.
همچنین محور دوم، تغییر برنامه درسی آموزش قرآن در مدارس
و تغییر بسته‌های تربیت‌یادگیری و کتب قرآن است که مورد توجه
قرار دارد.

حوزه سوم، بحث پژوهش‌هایی است که به تقویت وضعیت آموزش
قرآن در مدارس و در بین دانش‌آموزان کمک می‌کند. اما موضوع
طراحی نظام یکپارچه تعیین سطوح نیز مورد توجه است. با توجه
به اهمیت طرح اتقان از نگاه سازمان در توانمندسازی معلمان و
تقویت فرایند آموزش قرآن، اهتمام ویژه‌ای به این امر شده است.
چه مصوبات مهمی در کارگروه پژوهش و برنامه‌ریزی اتخاذ
شده که در روند توسعه آموزش عمومی قرآن تأثیرگذار
بوده است؟

یکی از مهم‌ترین مصوبات، موضوع بررسی و تایید پیشنهادات
واحدهای مختلف آموزش و پرورش، نسبت به اقداماتی است
که برای جایگاه درس قرآن در مدارس دارند. در این راستا، نظام
اولویت‌گذاری در ضریب‌دهی مشخص شده است که امیدواریم
شاهد عملیاتی کردن ارتقای جایگاه درس قرآن در بین دروس
مدرسه باشیم.

سطح‌بندی اهداف آموزش عمومی قرآن و طراحی نظام
یکپارچه تعیین سطوح و مدارک آموزشی، چه میزان
پیشرفت داشته و نقش این نظام در ارتقای کیفیت آموزش
چگونه است؟

آنچه مهم است، بحث طراحی نظام یکپارچه تعیین سطوح و
مدارک آموزشی است. باید بدانیم مأموریت کمیسیون توسعه
آموزش عمومی قرآن کریم و کارگروه پژوهش و برنامه‌ریزی آن،
آموزش قرآن در مدارس، دارالقرآن و آموزش و پرورش نیست؛
بلکه بخش عمده‌ای از مأموریت‌ها، آموزش قرآن در فضاهای
دیگر است.

اگر بخواهیم میزان فعالیت و عملکرد انجام شده در
آموزش و پرورش را نسبت به سایر دستگاه‌ها بررسی کنیم، قطعاً
آموزش و پرورش عملکرد مؤثرتری در این زمینه داشته است.

در این زمینه، تعاملاتی با دارالقرآن سازمان تبلیغات انجام شده
تا بتوان یک نظام یکپارچه برای تعیین سطوح آماده کنیم که
به‌صورت هماهنگ شده، سطوح آموزش قرآن مشخص شود.
اکنون این کار در حال طراحی است. امیدواریم با تقویت تیم
کارشناسی، پیش‌نویس اولیه این نظام را داشته باشیم.

بعد از بررسی کارهای انجام شده به سراغ تدوین نظام می‌رویم
که ان‌شاءالله تلاش‌های انجام شده را بررسی و نسخه اولیه این
نظام را آماده کنیم.

سازمان پژوهش چه تمهیداتی اگر بخواهیم میزان فعالیت
برای طراحی و تصویب برنامه‌های و عملکرد انجام شده در
درسی متناسب با پایه‌های مختلف آموزش و پرورش را نسبت
تحصیلی؛ به‌ویژه با محوریت حفظ به سایر دستگاه‌ها بررسی
قرآن، همراه با درک مفاهیم اتخاذ کنیم، قطعاً آموزش و پرورش
کرده است؟ عملکرد مؤثرتری در این زمینه
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی داشته است.

می توانیم از مربیان ویژه قرآنی بهره مند شویم و جایگاه این درس ارتقا پیدا کند.

یکی از عوامل مهم برای ارتقای جایگاه قرآن در مدارس این است که این درس توسط معلم توانمند ارائه شود. آماده کردن بستر و زمینه مناسب و رفع موانع در ارائه این درس نیز مهم است.

از نظر جنابعالی، کتاب درسی دانش آموزان تا چه اندازه می تواند به توسعه آموزش عمومی قرآن کمک کند؟

آموزش و پرورش به عنوان مهم ترین دستگاه در زمینه توسعه آموزش قرآن فعالیت می کند. کتاب های درسی در آموزش قرآن، نقش مهم و بی نظیری در این زمینه دارند که این نقش به تنهایی ایفا نمی شود. یک کتاب خوب باید با یک معلم خوب تکمیل شود.

از تجربه کشورهای دیگر در زمینه آموزش قرآن، از چه الگوها یا روش هایی می توان برای بهبود نظام آموزشی کشور استفاده کرد؟

در این زمینه، تجربه های متنوعی در کشورها داریم. از این جهت که آموزش قرآن جامع دیده شده و با درس دینی به صورت تلفیقی آورده شده است. همچنین آموزش قرآن به روحوانی منحصر نشده است.

ما معتقدیم آموزش قرآن نباید صرفاً به آموزش روحوانی منحصر شود؛ چراکه نقطه کانونی ما انس با قرآن است.

ایران نیز کشوری پیشرو در زمینه آموزش قرآن بوده و تجربه های موفقی در این زمینه داشته است.

همکاری سازمان پژوهش با دبیرخانه کمیسیون چه تأثیری در هماهنگی و هم افزایی برنامه ها داشته است؟

این امر تأثیر مثبتی داشته است. ضمن تشکر از دبیرخانه کمیسیون، بخش بسیار زیادی از پیشرفت فعالیت ها در کمیسیون به نوع تعاملات و ارتباطات دستگاه ها با محوریت کمیسیون برمی گردد.

این تعامل و ارتباط و فعال بودن دبیرخانه کمیسیون و کارگروه، یک کار هنری است که در این دوره رشد جدی داشته است. البته که در این زمینه، تدبیر وزیر محترم آموزش و پرورش هم بوده است که دبیر مستقلی را در این راستا تعیین نمودند و استاد مسیب زاده با مأموریت جدی در این زمینه، در مسیر تحقق اهداف آموزش عمومی قرآن مؤثر خواهد بود.

در طول یک سال گذشته راهنمای برنامه درسی قرآن و عربی را براساس آنچه در طرح کلی سازمان برای تحول درس بوده، بازبینی کرده و نسخه اصلاح شده را به شورای عالی آموزش و پرورش ارسال نموده ایم.

برنامه تفصیلی آموزش قرآن برای دوره اول ابتدایی آماده شده و کتاب آموزش قرآن در حال نهایی سازی است که تا نیمه آبان ماه آماده می شود. در این برنامه یکی از تغییرات، تمرکز و پرداختن به مسأله حفظ قرآن است.

اتفاق دیگر، توجه به مسأله انس با قرآن با محوریت فرصت دادن به دانش آموز برای ارتباط برقرار کردن با قرآن است.

رویکرد جدید دیگر در آموزش قرآن، توجه به بخش شنیداری دانش آموز برای آشنایی با روخوانی قرآن است. همچنین پرداختن به پیام های قرآنی برای آشنایی دانش آموز با مفاهیم قرآنی مورد توجه قرار دارد.

تلاش برای جذاب کردن بسته های آموزش قرآنی نیز اهمیت دارد تا جذابیت کتاب ها بیشتر شود و دانش آموزان از استفاده کتاب ها لذت بیشتری ببرند.

در رویکرد جدید یکی از ابتکارات سازمان این است که مدیریت ساعت کلاس های درس؛ به ویژه قرآن را به صورت متمرکز داشته باشیم.

چه سازوکارهایی برای ارتقای جایگاه درس قرآن و اولویت بخشی به آن در برنامه درسی مدارس در نظر گرفته شده است؟

یکی از اقدامات سازمان، تبیین راهکارهای ارتقای آموزش قرآن در برنامه درسی مدارس است که پیشنهادات را از مدارس دریافت کردیم و برای ارتقای جایگاه قرآن در برنامه درسی مدرسه، باید نوع نگاه مدیر و معلم به درس قرآن مشخص شود و فهم درستی از درس قرآن داشته باشیم. همچنین، دانش و توانمندی مناسب برای ارائه این درس نیز توسط معلم مهم است.

تناسب درس قرآن و روش های یادگیری در دانش آموز، رویکرد جدیدی است که طی آن، لازم است تا جذابیت درس قرآن و تناسب با دانش آموز را در نظر بگیریم.

ارتقای جایگاه درس قرآن در مدارس، حمایت های آموزش و پرورش از معلم این درس را می طلبد. اگر معلمان این درس حمایت شوند

دکتر میکائیل باقری

تکالیف قرآنی وزارت آموزش و پرورش در برنامه هفتم پیشرفت کشور

میکائیل باقری درباره تکالیف قرآنی وزارت آموزش و پرورش در برنامه هفتم پیشرفت کشور، گفت:

در این برنامه، وزارت آموزش و پرورش مکلف به اجرای چندین تکالیف قرآنی است. اداره کل قرآن، عترت و نماز معاونت پرورشی و فرهنگی، در دو تکالیف، به عنوان مسئول (با همراهی دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور و همکاری سایر معاونت‌ها)، مشغول انجام آن است؛

۱- راه اندازی ۱۲۰۰ مدرسه رسمی حفظ قرآن کریم.
۲- تلاش در جهت تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ قرآن (یک تا ۳۰ جزء) همچون تکلیفی تحت عنوان «ارتقای توانمندی‌های قرآنی ۳۰۰ هزار آموزگار در آموزش قرآن»، که در اجرای آن، این اداره کل نقش همکار را دارد.

در این فرصت به شرح هر کدام از اقدامات و نیز گزارشی از اقدامات انجام شده و پیش‌رو می‌پردازیم:

بدون تردید در راستای تحقق مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبنی بر تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ قرآن در سطح کشور، آموزش و پرورش باید بخش عمده‌ای از این آمار را محقق نماید، بنابراین در فوق برنامه و برنامه خارج از کلاس و برنامه درسی، تلاش‌هایی صورت گرفته است (و البته تلاش‌های مؤسسات قرآنی نیز در این راستا قابل تحسین است)، لیکن به نظر می‌رسد بدون ورود به برنامه درسی رسمی مدارس، تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ قرآن، بعید و شاید غیرممکن باشد. لذا در برنامه هفتم پیشرفت کشور، آموزش و پرورش مکلف به راه اندازی ۱۲۰۰ مدرسه حفظ شده است تا دانش‌آموزان، حفظ قرآن را در مدرسه و به‌عنوان یک درس، فراگیرند. در این راستا در سال جاری تعداد ۲۱۰ مدرسه راه‌اندازی شده که پیش‌بینی می‌شود این تعداد در سال تحصیلی آینده به ۶۰۰ مدرسه افزایش یابد. لازم به ذکر است به برنامه درسی این مدارس، هفته‌ای ۶ ساعت اضافه می‌شود که این ساعت اضافه شده، توسط مربی یا آموزگار

متخصص، به حفظ قرآن اختصاص دارد.

یکی دیگر از تکالیف قرآنی مندرج در برنامه هفتم، تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ یک تا ۳۰ جزء می‌باشد که در اجرای این تکالیف همه دستگاه‌ها و نهادها سهم دارند. مرکز عالی قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز بواسطه اشراف بر مؤسسات قرآنی، در این تکالیف سهم مؤثری دارد. شکی نیست که آموزش و پرورش با داشتن ۱۶ میلیون دانش‌آموز در این بخش نیز از مؤثرین است. در این راستا نیز از آنجا که معتقدیم درگاه ورود به حفظ قرآن، حفظ جزء ۳۰ قرآن می‌باشد، و این موضوع در اهداف آموزش عمومی قرآن کریم نیز وجود دارد، معتقدیم آموزش و حفظ جزء ۳۰ از توان آموزگاران، البته با حمایت اولیاء بر می‌آید. لذا با چاپ و توزیع کاربرگ حفظ برای مدارس ابتدایی، این فرآیند را سهل و قابل دسترس کردیم. در سال جاری برای همه کلاس‌های درس ابتدایی، ۳۶۵ هزار کاربرگ حفظ، چاپ و منتشر کردیم تا آموزگاران با ایجاد انگیزه، دانش‌آموزان را به حفظ قرآن تشویق نمایند. به منظور اطمینان از اجرایی شدن این دو تکالیف (مدارس حفظ و تربیت حفاظ) تفاهم‌نامه‌ای با ادارات کل آموزش و پرورش استان‌ها منعقد کرده‌ایم و هر کدام از معاونین پرورشی استان‌ها با بررسی امکانات، ظرفیت‌ها و توانمندی و شرایط استان خود، هدف کمی سال جاری را مشخص و در جداول مربوطه درج نموده‌اند. از آنجا که تعیین هدف کمی بعهده معاونین پرورشی و رؤسای ادارات قرآن، عترت و نماز استان‌ها بوده، رجاء واثق دارد که اهداف پیش‌بینی شده تا پایان سال محقق شود. البته در این راستا حمایت مالی ستاد راهبری حفظ نیز شتاب دهنده خواهد بود. تکالیف بعدی؛ توانمندسازی آموزگاران در آموزش قرآن یا همان «طرح اتقان» است که در سال‌های گذشته توسط این اداره کل در ۵ استان با موفقیت انجام شد و در ادامه، مجری این طرح، معاونت محترم آموزش ابتدایی است که به فضل الهی این معاونت، ورود جدی و تمام‌قد در این حوزه داشته و امور مربوطه در حال پیگیری است و این اداره کل نقش همکار را در این طرح دارد و به زودی این طرح در ۱۸ استان دیگر آغاز خواهد شد. برای اجرای این طرح، طی فرایندی هدفمند، مدرسان کشوری انتخاب شده‌اند که به زودی در یک دوره آموزشی کوتاه مدت توجیه خواهند شد و با نظارت این افراد و انتخاب مربیان در مناطق و شهرستان‌ها، اجرای رسمی طرح را برای آموزگاران کمتر از ۱۰ سال سابقه آغاز خواهند کرد. بدیهی است پس از اجرای این مرحله، آموزگاران با سنوات بیشتر نیز تحت پوشش طرح قرار خواهند گرفت.

در پایان، وظیفه دارم از حمایت‌های خالصانه وزیر محترم، شورای توسعه فرهنگ قرآنی، دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور و راهبری‌های معاون محترم پرورشی و فرهنگی وزیر در پیشبرد اهداف و فعالیت‌های قرآن، عترت و نماز تشکر کنم.

توسعه آموزش عمومی قرآن کریم در برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت

احمد بانی ایبانه

رئیس دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

توسعه آموزش عمومی قرآن کریم، همچنان که در بیانات

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بارها مورد تأکید واقع شده، زیربنای تربیت ایمانی و فرهنگی جامعه اسلامی است و از عوامل اصلی شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی به شمار می‌آید. در نگاه جمهوری اسلامی ایران، گسترش فهم و عمل قرآنی، وظیفه‌ای ملی است که باید در تمام سطوح نظام آموزشی، فرهنگی و رسانه‌ای کشور جریان یابد.

است که برای کشور لازم است، متکی به سیاست‌های کلی نظام است و برنامه خوبی است مجموعاً. بالاخره قانون است، بایستی اجرا بشود، منتها دقت بشود که با موازین خودش و درست اجرا بشود و انحرافی پیدا نشود.

در ادامه این یادداشت، به بررسی سنجه‌های عملکردی برنامه هفتم در حوزه قرآن خواهیم پرداخت.

۱. افزایش تعداد مؤسسات مردمی قرآن و عترت:

افزایش ۲۵ درصدی تعداد مؤسسات فعال در حوزه قرآن طی پنج سال، یکی از اهداف مدنظر برنامه هفتم می‌باشد. بر اساس گزارش‌های موجود، بیش از ۹۰ درصد مؤسسات قرآنی فعال در حال حاضر در راستای توسعه آموزش عمومی قرآن و در مسیر تحقق اهداف نُه‌گانه آموزش عمومی قرآن در حال فعالیت

بر همین اساس، در برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت کشور، فعالیت‌های حوزه قرآن کریم به عنوان بخشی مهم از بسته فرهنگی و اجتماعی در این برنامه مطرح شده است. این برنامه، در قالب اهداف کمی و سنجه‌های عملکردی مشخص، توسعه فعالیت‌های قرآنی را دنبال می‌کند. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در دیدار با مسئولان ارشد سه قوه کشور در تاریخ ۱۴۰۴/۰۱/۲۶ در اهمیت این برنامه این‌گونه فرمودند: برنامه هفتم، کاری لازم و خوب برای کشور است و نباید انحرافی در اجرای آن باشد. مسأله برنامه‌ی هفتم هم مسأله مهمی است که حالا با تأخیر، بالاخره امسال دارد شروع می‌شود. سعی بشود از اول شروع این برنامه مثل برنامه ششم نشود؛ برنامه ششم از همان اوائل، بعضی از بخش‌هایش به انحراف کشیده شد. سعی کنید که بخش‌های مختلف برنامه هفتم به انحراف کشیده نشود. این مصوبه مجلس است و کاری

می‌باشند. این تکلیف، به اجرایی شدن چند اقدام از اقدامات سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن چون: اقدام ۳ از راهبرد ملی ۵ با عنوان تسهیل و حمایت از راه‌اندازی و فعالیت مراکز و مؤسسات آموزش عمومی قرآن مردمی توسط افراد واجد شرایط: به‌ویژه فرهنگیان با اولویت مناطق روستایی و عشایری و اقدام ۹ از راهبرد ملی ۵ با عنوان: تسهیل و حمایت از راه‌اندازی و توسعه مؤسسات مردمی آموزش تخصصی حفظ توأم با درک مفاهیم و معارف قرآن کریم در مناطق مختلف کشور و همچنین تحقق اهداف آموزش عمومی قرآن، کمک شایانی می‌نماید.

۲. تعداد حافظان قرآن (از ۱ تا ۳۰ جزء):

تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ، اعم از یک جزء تا حفظ کل قرآن کریم را شاید بتوان مهم‌ترین هدف قرآنی برنامه هفتم پیشرفت دانست. این مهم در راستای پاسخ به مطالبه تربیت ۱۰ میلیون نفر حافظ کل قرآن کریم طراحی شده است که توسط مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در سال ۱۳۹۰ مطرح شد. تحقق این هدف والا، در درجه اول به تحقق هدف پنجم از اهداف نُه‌گانه آموزش عمومی قرآن؛ یعنی حفظ حداقل ۳ جزء قرآن توسط عموم مردم، کمک شایانی نموده و بالطبع، تحقق اهداف دیگر مانند توانایی خواندن قرآن کریم، درک معنای آیات قرآن کریم، توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم و انس با قرآن کریم را به همراه خواهد داشت.

۳. تعداد دانشجو معلمان توانمند قرآن:

طرح آموزش و سنجش سواد قرآنی در یکسال اخیر در دانشگاه فرهنگیان با هدف، توانمندسازی قرآنی دانشجو معلمان با جدیت خاصی، اجرا و پیگیری می‌شود. برنامه هفتم پیشرفت در یکی از تکالیف قرآنی خود، این دانشگاه را موظف به تقویت سواد قرآنی حداقل ۱۰ هزار نفر از دانشجویان خود در هر سال برنامه، و مجموعاً ۵۰ هزار نفر طی پنج سال نموده است. این هدف در

راستای اجرای اقدام ۶ از راهبرد ملی ۲ سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور با عنوان طراحی، تصویب و اجرای برنامه تشویقی-اداری ارتقای قرآنی دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه فرهنگیان و مراکز حوزوی می‌باشد.

۴. تعداد معلمان و مربیان رسمی آموزش و پرورش توانمند در آموزش قرآن:

یکی از اقدامات کلیدی برنامه، ارتقای توانمندی‌های قرآنی آموزگاران دوره ابتدایی است. توانمندسازی سالانه ۶۰ هزار نفر از آموزگاران دوره ابتدایی، هدف مورد نظر برنامه هفتم در این موضوع می‌باشد. وزارت آموزش و پرورش در این زمینه، طرح ملی اتقان را طی چند سال گذشته آغاز کرده است.

این طرح، شامل: آموزش سواد قرآنی، حفظ بخش‌هایی از جزء سی‌ام قرآن، آشنایی با قرائت صحیح نماز و همچنین کسب مهارت در روش تدریس کتب قرآن کریم است. در برنامه هفتم پیشرفت، تدریس بر مبنای دستورالعمل طرح اتقان، مورد بازبینی واقع شده است تا این آموزش‌ها به شکل جامع‌تر و به‌روزتر به آموزگاران ارائه شود. این اقدام با اهداف آموزش عمومی قرآن ارتباط داشته و در راستای تحقق هدف اول سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور؛ یعنی دستیابی تمامی عوامل انسانی دست اندرکار آموزش عمومی قرآن به صلاحیت‌های عمومی و حرفه‌ای لازم و همچنین اجرای اقدام دوم از راهبرد ملی دوم سند مزبور با عنوان طراحی برنامه تشویقی-اداری ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزش قرآن آموزگاران ابتدایی، دبیران قرآن، دینی و عربی متوسطه، مربیان تربیتی و سایر عوامل انسانی مرتبط با آموزش قرآن در کمیسیون و تصویب آن در مراجع مرتبط در آموزش و پرورش می‌باشد.

۵. تعداد مساجد پایگاه قرآنی محله:

بنا به تأکید مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در خصوص تبدیل

تربیت ۱۰ میلیون حافظ قرآن کریم در کشور، مدرسه رسمی حفظ قرآن کریم که مدرسه‌ای قرآنی است و در آن، دانش‌آموزان مستعد و علاقه‌مند به حفظ قرآن کریم، علاوه بر برنامه رسمی و ساعات مقرر در جدول مواد درسی دوره‌های مختلف تحصیلی، ۵ یا ۶ جلسه آموزشی در هفته (علاوه بر ساعات برنامه رسمی درس قرآن)، شایستگی‌ها و مهارت‌های حفظ ترتیبی، توأم با درک معنا و تدبر آیات قرآن کریم را کسب می‌کنند، راه‌اندازی خواهد شد. این اقدام مهم و راهبردی، در راستای تحقق هر چه بیشتر اهداف نُه‌گانه آموزش عمومی قرآن و اجرای اقدام ۲ از راهبرد ملی ۵ سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور با عنوان، تسهیل و حمایت از راه‌اندازی و افزایش مدارس تخصصی قرآنی با محوریت حفظ توأم با درک مفاهیم و معارف قرآن و همچنین اقدام ۷ از راهبرد ملی ۳؛ یعنی طراحی و تصویب برنامه‌های درسی متناسب با پایه‌های مختلف تحصیلی با محوریت حفظ توأم با درک مفاهیم و معارف قرآن در راستای تربیت حافظ قرآن کریم خواهد بود.

۷. تعداد آثار و محصولات فاخر رسانه‌های گفتمان‌ساز قرآنی:

یکی از تکالیف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تولید آثار و محصولات فاخر رسانه‌های گفتمان‌ساز قرآنی به تعداد ۵۰۰ اثر طی پنج سال برنامه هفتم می‌باشد. برکسی پوشیده نیست که انتقال مفاهیم دینی و قرآنی از مسیر هنر بسیار اثربخش خواهد بود. این مهم اگر رخ دهد در تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت در میان آحاد جامعه بسیار مؤثر خواهد بود و به اجرای اقدام ۷ از راهبرد ملی ۵ سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور؛ یعنی حمایت از تولید و عرضه کالاها و خدمات فرهنگی، هنری و رسانه‌ای مؤثر در ایجاد انگیزه و جذب اقبال مختلف به آموزش عمومی قرآن کمک می‌نماید.

مساجد در هر محله به پایگاه‌های قرآنی و تعامل و ارتباط با مساجد دیگر آن محله و تشکیل جلسات و مسابقات قرآنی در بین آنها، به عنوان بهترین مشوق برای وارد شدن نوجوانان و جوانان به وادی قرآن و به‌خصوص تربیت حافظان قرآن است. یکی از تکالیف قرآنی برنامه هفتم، پیشرفت افزایش تعداد مساجد پایگاه قرآن به میزان ۲ هزار مسجد در سال و ۱۰ هزار مسجد طی پنج سال برنامه می‌باشد. اجرای این اقدام ارزشمند به تحقق چشم‌انداز سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور؛ یعنی دستیابی حداقل ۵۰ درصد نوجوانان و ۳۰ درصد جوانان و بزرگسالان جامعه به توانایی خواندن همراه با فهم و تدبیر در قرآن و انس و بهره‌گیری از تعالیم آن در زندگی و همچنین اجرای اقدام ۸ از راهبرد ملی ۲ این سند با عنوان «حمایت از تشکیل هسته‌های آموزش قرآن؛ به‌ویژه حفظ قرآن در منازل، مساجد، حسینیه‌ها، بقاع متبرکه و پایگاه‌های بسیج کمک شایانی خواهد نمود.

مساجد به عنوان یکی از مراجع مؤثر در امر تربیت می‌توانند به اجرای یکی از اقدامات مهم سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن یعنی: طراحی و حمایت از برنامه‌های فرهنگ‌سازی و اولویت‌یابی آموزش عمومی قرآن در بین خانواده‌ها (اقدام ۱۱ از راهبرد ملی ۳) کمک نمایند.

۶. تعداد مدارس رسمی حفظ قرآن:

در اجرای وظایف مندرج در جدول شماره ۱۶ ماده ۷۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت کشور، مبنی بر راه‌اندازی مدارس رسمی حفظ قرآن کریم به تعداد ۱۲۰۰ مدرسه طی پنج سال و براساس تبصره یک ماده یک آیین‌نامه نحوه راه‌اندازی مدارس قرآنی؛ مصوبه هشتصد و شصت و یکمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش و در راستای اجرای مطالبات مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) مبنی بر

شصت و چهارمین جلسه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

وی بیان کرد: برنامه‌های توسعه آموزش عمومی قرآن در سطح کشور؛ عملیاتی و اجرایی نخواهد شد، مگر آنکه به دوردست‌ترین مناطق آموزش و پرورش در پهنه ایران اسلامی نیز توجه داشته و برای آن بخش نیز سیاست‌گذاری منظم و مدونی داشته باشیم.

وزیر آموزش و پرورش، اولویت کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور در بحث آموزش را سواد خوانی و روانخوانی قرآن معرفی کرد و گفت: از اهدافی که در این کمیسیون دنبال می‌کنیم، بررسی نسبت دستگاه‌های اجرایی کشور با توسعه آموزش عمومی قرآن است. این که قرار است این نسبت چگونه محقق شود و چه اقداماتی برای ارتقای برنامه‌های قرآنی صورت بگیرد نیز جزو اهداف است.

رئیس کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور افزود: از اولویت‌های کاری این کمیسیون، تشکیل کارگروه‌های تخصصی به منظور آموزش قرآن در سازمان تعلیم و تربیت

شصت و چهارمین جلسه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور با حضور دکتر علیرضا کاظمی؛ وزیر آموزش و پرورش و رئیس این کمیسیون؛ حجت‌الاسلام محمد قمی؛ رئیس محترم سازمان تبلیغات اسلامی و رئیس شورای توسعه فرهنگ قرآنی؛ حجت‌الاسلام سیدمصطفی حسینی؛ دبیر محترم شورای توسعه فرهنگ قرآنی؛ محمدرضا مسیب‌زاده؛ دبیر محترم کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور و سایر اعضای این کمیسیون در سالن جلسات ساختمان مرکزی آموزش و پرورش برگزار شد.

علیرضا کاظمی؛ وزیر آموزش و پرورش و رئیس کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور گفت: از جمله اقدامات خوبی که طی روزهای اخیر توانستیم در این کمیسیون انجام دهیم، تشکیل کارگروه‌های تخصصی در استان‌ها و مناطق بود. شیوه‌نامه تشکیل این کارگروه‌ها ۲۲ اردیبهشت‌ماه به همه مدیران کل استان‌ها ابلاغ شد.

در ادامه این جلسه، حجت‌الاسلام سیدمصطفی حسینی؛ دبیر محترم شورای توسعه فرهنگ قرآنی با تمجید از پویایی و فعالیت مستمر کمیسیون آموزش عمومی قرآن کریم گفت: شیوه‌ای که در مدیریت این کمیسیون در نظر گرفته شده است، باید الگوی سایر کمیسیون‌ها و ستادها قرار گیرد؛ چرا که علاوه بر حضور معاون وزیر در میدان عمل، برای پیگیری امور اجرایی و تحقق سیاست‌های آن، دبیری مستقل برای آن به‌عنوان مشاور وزیر نیز منصوب شده است.

گردهمایی مجازی ۱۶ هزار مدیر در جلسه آتی کمیسیون.

سپس محمدرضا مسیب‌زاده؛ دبیر محترم کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور به ارائه گزارشی از اقدامات اخیر صورت گرفته از سوی این کمیسیون پرداخت و گفت: فعال‌سازی کارگروه‌های تخصصی همچون «منابع انسانی» و «توسعه و پشتیبانی فناوری» از جمله این اقدامات بوده است.

وی به فعالیت ۷۵۰ مناطق آموزش و پرورش در کل کشور اشاره کرد و گفت: به ازای هر جلسه این مناطق، حداقل ۲۰ مدیر اجرایی شرکت می‌کند، لذا نزدیک به ۱۶ هزار نفر از مدیران در عرصه آموزش عمومی قرآن دخیل هستند. این افراد در جلسه آینده از طریق ویدئوکنفرانس حضور دارند و به ارائه گزارشی اجمالی از کارهایی که در حوزه خود انجام داده‌اند، خواهند پرداخت.

مسیب‌زاده تصریح کرد: در زمینه راه‌اندازی کارگروه‌های ویژه استانی چند استان را به عنوان قطب‌های مدیریتی در نظر گرفته‌ایم که شامل استان‌های: فارس، مرکزی، خراسان‌رضوی، آذربایجان شرقی و هرمزگان است، سایر استان‌ها نیز در مسیر تحقق اهداف کمیسیون با آنها همراهی می‌کنند.

ارائه آموزش‌های کاربردی قرآن به ۲۷ هزار مدیر مهدهای کودک.

حمیدرضا شیخ‌الاسلام؛ رئیس محترم سازمان تعلیم و تربیت کودک نیز گفت: ۳۲ هزار مجوز برای کودکستان‌ها و مراکز پیش‌دبستانی کشور صادر شده است که ۲۷ هزار مجوز از هم‌اکنون فعال است. بنا بر دستورالعمل آموزشی، قصد ورود مستقیم به زبان‌آموزی در محیط مهدهای کودک و پیش‌دبستانی را نداریم.

وی تأکید کرد: باید با استفاده از آموزش‌های بازی‌محور، در جهت انس و آشنایی کودکان با

کودک است. این سازمان با توجه به اینکه آموزش در مهدهای کودک و پیش‌دبستانی را تولید می‌کند، دارای اهمیت مضاعف است؛ چرا که مهم‌ترین دوره و اساساً دروازه اصلی آشنایی و آموزش قرآن، دوران کودکی است.

تمرکز جدی کمیسیون آموزش عمومی قرآن بر مهدهای کودک و دانشگاه فرهنگیان.

کاظمی گفت: اقدامات خوبی در امر آموزش‌های دینی ویژه این سنین انجام شده است. اما با توجه به تعدد مؤسسات و مهدهایی که به کار آموزش کودکان در کشور مشغول هستند، همچنان کارهای زیادی در زمینه آشنایی و انس کودکان با قرآن می‌توان انجام داد. به همین منظور مقرر شد، کارگروهی با مسئولیت رئیس سازمان تعلیم و تربیت کودک ایجاد شود. وزیر آموزش و پرورش گفت: حوزه بعدی مورد تأکید، دانشگاه فرهنگیان است که سایر تصمیماتی که گرفته شده، به مسئولان دانشگاه نیز ابلاغ شده است، پس از این هیچ یک از دانشجویان این دانشگاه فارغ‌التحصیل نخواهد شد، مگر آنکه طی یک فرایند، به روحوانی و روانخوانی قرآن مسلط شده باشند.

معاون پرورشی و فرهنگی: طرح استعدادیابی و استعدادپروری قرآنی دانش‌آموزان در مراکز دارالقرآن اجرا می‌شود.

در این نشست، صادق حسین‌زاده ملکی؛ معاون محترم پرورشی و فرهنگی گفت: در حال حاضر، ۸۶۰ دارالقرآن در سراسر کشور فعال است که این مراکز می‌توانند در مسیر خدمت‌رسانی به دانشگاه فرهنگیان قرار گیرند. مصوبه مدارس استعدادهای

درخشان قرآنی از دو منظر پیگیری شده است که شامل: مدارس تخصصی حفظ قرآن و پرورش قاریان قرآن است.

وی افزود: مدارس حفظ قرآن، سال گذشته به صورت آزمایشی در ۱۶ منطقه تأسیس شد و پس از ارزیابی و آسیب‌شناسی، شیوه‌نامه راه‌اندازی این مدارس تدوین و نهایی شد. این شیوه‌نامه به‌زودی ابلاغ رسمی خواهد شد. طبق قانون برنامه هفتم، باید ظرف ۵ سال، ۱۲۰۰ مدرسه قرآنی ایجاد شود. این عدد به عنوان حداقل هدف (کف) در نظر گرفته شده است نه اینکه (سقف) تعداد باشد. برای شروع، ان‌شاء‌الله در سال جاری حداقل ۳۰۰ مدرسه راه‌اندازی خواهد شد.

وزیر آموزش و پرورش، اولویت کمیسیون آموزش عمومی قرآن در

بحث آموزش را سواد روخوانی و روانخوانی قرآن معرفی کرد و گفت: از جمله اهدافی که در این کمیسیون دنبال می‌کنیم، بررسی نسبت دستگاه‌های اجرایی کشور با توسعه آموزش عمومی قرآن است.

عبدالرضا فولادوند گفت: موضوع آموزش مدرسان قرآن در نظام آموزشی کشور نیاز به تبیین دقیق دارد. در حال حاضر، آموزش قرآن در مقطع پیش دبستانی و دبستان ماهیتاً با آموزش‌هایی که در دانشگاه فرهنگیان ارائه می‌شود، متفاوت است.

فولادوند ادامه داد: در دانشگاه فرهنگیان، هدف اصلی، تربیت مدرسانی است که بتوانند قرآن را به عنوان ابزار کمک‌آموزشی در کنار تخصص اصلی خود به کار گیرند. برنامه‌های تدوین شده توسط دانشگاه فرهنگیان دارای ماهیت و اجرای مستقل بوده و خروجی مورد انتظار آن، تربیت دبیرانی است که قادر باشند در کنار آموزش تخصصی خود، از مفاهیم قرآنی در فرآیند تربیتی بهره‌مند شوند.

اولویت‌بندی و اجرای طرح‌های قرآنی در مدارس با همکاری نهادهای ذی‌ربط و شورای مشورتی.

علی لطیفی؛ رئیس محترم سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی نیز در ادامه این جلسه گفت: در راستای ارتقای جایگاه درس قرآن در مدارس، شورای مشورتی با حضور نمایندگان تمامی بخش‌های مختلف وزارت آموزش و پرورش تشکیل و فهرستی از پیشنهاد‌های متنوع و امیدبخش ارائه شد.

لطیفی افزود: در مجموع، بیش از ۳۰ تا ۴۰ اقدام پیشنهادی مطرح شد که اجرای آن‌ها مستلزم همکاری مجموعه‌های متعددی است. برای مثال، پیشنهاد شده است که پس از بررسی و همفکری، این فهرست در کارگروه تخصصی مورد ارزیابی قرار گیرد و بر اساس شاخص‌های مشخص، اولویت‌بندی شود. بدین ترتیب، هر پیشنهاد با در نظر گرفتن معیارهای تعیین شده امتیازدهی خواهد شد و پس از اولویت‌بندی، با دعوت از تمامی ذی‌نفعان، تفاهم‌نامه‌ای برای اجرای اقدامات منتخب، تنظیم می‌شود.

معاون آموزش ابتدایی: طرح بازآموزی معلمان قرآن به‌زودی در سراسر کشور اجرا می‌شود.

دکتر رضوان حکیم‌زاده؛ معاون محترم آموزش ابتدایی نیز گفت: طرح بازآموزی معلمان قرآن که مخاطبان اصلی آن آموزگاران، معاونان و مدیران مدارس هستند، بر اساس اهداف نه‌گانه قرآنی کشور، طراحی شده و استان‌های هدف بر مبنای سوابق اجرایی انتخاب شده‌اند. در مرحله نخست، معلمان با سابقه کمتر از

قرآن کریم گام برداریم. البته متناسب با این ۲۷ هزار مهدکودک و مراکز پیش‌دبستانی، ۲۷ هزار مدیر نیز در اختیار داریم که تا ۱۵ شهریورماه سال جاری، آموزش‌های لازم کاربردی به آنها داده خواهد شد.

رجبعلی برزویی؛ رئیس محترم دانشگاه فرهنگیان، در بخشی از این نشست با اشاره به اجرا شدن طرح آموزش و سنجش سواد قرآنی در این دانشگاه گفت: فارغ‌التحصیلی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به شرط تسلط آنان به روخوانی و روانخوانی قرآن با جدیت دنبال می‌شود، اما چون این قانون از سال ۱۴۰۲ به شکل رسمی دنبال می‌شود، لذا باید برای فارغ‌التحصیلان سال ۱۴۰۶ به شکل رسمی اعمال شود.

وی ادامه داد: با این وجود به‌ضرس قاطع، بالای ۹۰ درصد از فارغ‌التحصیلان این دانشگاه، اشراف و تسلط کافی بر روخوانی و روانخوانی قرآن دارند، اما تحقق این امر در سال‌های آتی، منوط به همکاری مؤسسات آموزش قرآن با این دانشگاه برای صدور گواهینامه احراز مهارت روخوانی و روانخوانی است که برای هر یک از فارغ‌التحصیلان صادر خواهد شد.

پشتیبانی جامع از آموزش قرآن در مقطع ابتدایی و اجرای طرح اتقان و تعیین امتیاز رتبه‌بندی.

دکتر علی فرهادی؛ معاون محترم برنامه‌ریزی و توسعه منابع در ادامه گفت: ما در کارگروه پشتیبانی، یازده جلسه منظم برگزار کرده‌ایم و احتمالاً از جمله کارگروه‌هایی هستیم که بیشترین تعداد جلسات را داشته‌اند. در حوزه پشتیبانی تا آنجا که اطلاع دارم، فعالیتی در زمینه قرآن انجام نشده است و آنچه را که همکاران محترم به عنوان تکلیف تعیین فرمودند، ما در بخش پشتیبانی به انجام رسانده‌ایم.

فرهادی ادامه داد: در حوزه آموزش قرآن در مقطع ابتدایی، این دوره، زمان طلایی آموزش محسوب می‌شود. اگر دانش‌آموزی در این مقطع با قرآن مأنوس شود، اثر آن ماندگار خواهد بود؛ در غیر این صورت، فرصتی ارزشمند از دست خواهد رفت. بنابراین، در این زمینه اگر نیاز به پشتیبانی ویژه‌ای باشد، ما آماده ارائه خدمات هستیم.

تربیت «مدرسان قرآن محور» باید از اهداف دانشگاه فرهنگیان باشد

در حوزه آموزش

قرآن در مقطع

ابتدایی، این دوره،

زمان طلایی آموزش

محسوب می‌شود.

اگر دانش‌آموزی در

این مقطع با قرآن

مأنوس شود، اثر آن

ماندگار خواهد بود.

براساس این گزارش، حجت‌الاسلام محمد قمی؛ رئیس محترم سازمان تبلیغات اسلامی و رئیس شورای توسعه فرهنگ قرآنی در سخنان کوتاهی با تشکر از پیگیری‌های این کمیسیون در فراگیر کردن آموزش عمومی قرآن با مشارکت همه دستگاه‌های متولی و اجرایی گفت: توفیق در این خصوص، منوط به همکاری و همدلی همه دستگاه‌ها است. در این زمینه، سازمان تبلیغات اسلامی و شورای توسعه فرهنگ قرآنی نهایت همکاری را با استفاده از همه ظرفیت‌ها و توان تخصصی به کار خواهد گرفت.

در پایان این جلسه، از نشان‌واره کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن و نشریه تخصصی این کمیسیون با عنوان «رحیق» رونمایی شد.

۱۰ سال و سپس سایر همکاران فرهنگی تحت پوشش این دوره قرار خواهند گرفت.

وی افزود: برنامه آموزشی این طرح که در ۱۶ جلسه تدوین شده، شامل سه سطح: اهداف دانشی (تسلط بر روخوانی و روان‌خوانی)، نگرشی (تقویت مسئولیت‌پذیری) و مهارتی (آشنایی با روش‌های فعال تدریس) است. این طرح تحت عنوان اتاقان نامگذاری گردیده است.

طرح «خانواده در محضر قرآن» تدوین شد. والدین به عنوان مربیان قرآنی فعالیت خواهند کرد

عاطفه سادات مدبرنژاد؛ مدیر کل محترم انجمن اولیاء و مربیان نیز گفت: از ما خواسته شده بود طرحی برای توسعه آموزش عمومی قرآن در راستای ترویج فرهنگ قرآنی در بین خانواده‌ها آماده کنیم که خوشبختانه این طرح با عنوان «خانواده در محضر قرآن» تدوین شده است. این طرح در ادامه دستورات جلسه قبلی کمیسیون و همچنین جلسه دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور، طراحی شده که بر بهره‌گیری از ظرفیت انجمن اولیاء و مربیان، شناسایی فعالان قرآنی اولیاء در مدارس، برگزاری کلاس‌های قرآنی و تولید محتوا برای والدین تأکید دارد. مدبرنژاد ادامه داد: هدف اصلی این طرح، توسعه و تعمیق فرهنگ قرآنی، تحکیم بنیان خانواده‌ها از طریق انس با قرآن و ترویج قرآن به عنوان چراغ راه زندگی است. برای اجرای این طرح، برنامه‌ریزی شده است که ابتدا اولیای توانمند در مدارس شناسایی شوند. با توجه به اینکه انتخابات انجمن اولیاء و مربیان به صورت الکترونیک برگزار می‌شود و شش کارگروه در هر مدرسه تشکیل می‌شود، یکی از این کارگروه‌ها به صورت ویژه به امور دینی و پرورشی اختصاص دارد که هدف آن توسعه فرهنگ قرآنی و کاربردی کردن آموزه‌های قرآن در زندگی است.

مدیرکل انجمن اولیاء و مربیان گفت: برای توانمندسازی اولیاء، دوره‌های دانش‌افزایی با سرفصل‌های مشخص، طراحی شده و پس از گذراندن این دوره‌ها، به شرکت‌کنندگان، گواهینامه اعطا می‌شود تا بتوانند به عنوان مربی، سایر والدین را آموزش دهند. این والدین آموزش‌دیده به عنوان تسهیل‌گران قرآنی در مدارس فعالیت خواهند کرد و گروه‌های قرآنی را تشکیل خواهند داد تا تجربیات خود را به دیگران انتقال دهند.

گزارش سفر استانی دبیر کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور به استان کردستان پیشرفت‌های راهبردی در توسعه آموزش و فرهنگ قرآنی

خواهد ماند.

قرآن کریم، منشور تحول و هدایت است. ما یقین داریم که تحول کشور با ترویج قرآن ممکن می‌شود و آموزش قرآن، راهی مؤثر برای کاهش آسیب‌های اجتماعی و تقویت بنیان اخلاقی جامعه است.

کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور نیز با در اختیار داشتن سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور مشتمل بر ۶ راهبرد و ۵۲ اقدام، مسیر روشنی را برای کارکنان دولت، فرهنگیان و مدیران مدارس مشخص کرده است تا فعالیت‌های قرآنی در سراسر کشور منسجم و هدفمند پیش رود.

حسینی در ادامه اعلام نمود: در دومین روز از سفر مشاور مقام عالی وزارت به استان کردستان، استاد محمدرضا مسیب‌زاده به همراه مدیرکل آموزش و پرورش کردستان و معاون پرورشی و فرهنگی اداره کل با نماینده معزز ولی فقیه حضرت آیت الله پورذهبی و امام جمعه سنندج ماموستا ملا فایق رستمی در این استان دیدار کردند.

مسیب‌زاده با تشریح برنامه‌های وزارت آموزش و پرورش در حوزه قرآن، چهار مأموریت اصلی این وزارتخانه را بر اساس برنامه هفتم پیشرفت تشریح کردند که شامل: توانمندسازی سیصد هزار معلم ابتدایی در طول برنامه پنج‌ساله، توسعه کمی و کیفی مدارس حفظ قرآن با راه‌اندازی ۱۲۰۰ مدرسه، اجرای طرح ملی حفظ قرآن در

سید فواد حسینی؛ مدیر کل محترم آموزش و پرورش استان کردستان، همزمان با سفر محمدرضا مسیب‌زاده مشاور محترم وزیر و دبیر کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم کشور به آن استان گزارش داد:

روز یکشنبه ۱۴۰۴/۰۸/۰۴ مشاور وزیر محترم آموزش و پرورش و دبیر کمیسیون آموزش عمومی قرآن کشور در بدو ورود به استان کردستان، در گلزار شهدای شهر سنندج مورد استقبال رسمی قرار گرفتند و با حضور ایشان، مدیرکل آموزش و پرورش، معاون پرورشی و فرهنگی اداره کل و جمعی از رؤسای ادارات حوزه ستادی، گلزار شهدای شهر سنندج، غبارروبی و عطر افشانی شد.

مدیر کل آموزش و پرورش اعلام نمود: در اولین برنامه این سفر استانی دیدار صمیمی مشاور مقام عالی وزارت به همراه مدیرکل آموزش و پرورش، معاون پرورشی و فرهنگی، مشاور مدیرکل و رئیس اداره شاهد اداره کل آموزش و پرورش کردستان با خانواده معزز شهید مدافع امنیت در سنندج انجام شد.

مشاور مقام عالی وزارت در نشست کمیسیون آموزش عمومی قرآن کریم استان کردستان اعلام نمودند که در آموزش و پرورش، باور ما این است که اولویت نخست نظام تعلیم و تربیت، ترویج فرهنگ قرآنی است؛ زیرا اگر نسل آینده با مفاهیم و اخلاق قرآنی پرورش یابد، جامعه ما از بسیاری از ناهنجاری‌ها و آسیب‌ها مصون

دیدار با نماینده محترم ولی فقیه در استان کردستان و جلسه شورای توسعه فرهنگ قرآنی استان

جلسه کارگروه کمیسیون آموزش عمومی استان کردستان

مدارس و ارتقای سواد قرآنی دانشجو معلمان و فرهنگیان می شود.

ایشان با اشاره به آغاز عملیاتی سازی این برنامه ها، خاطرنشان کرد: در سال نخست، ۳۰۰ مدرسه حفظ قرآن راه اندازی شده و دستورالعمل و سهمیه استان ها نیز ابلاغ شده است.

نقش آفرینی هیئت اندیشه‌ورزی دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور در تحول آموزش عمومی قرآن کریم

مقدمه: (کلیات)

توسعه آموزش عمومی قرآن کشور را تشکیل داد.

اهداف:

- حمایت از ایجاد اجتماعات نخبگانی و تسهیل اندیشه‌ورزی نخبگان در حوزه آموزش عمومی قرآن.
- افزایش حس دلبستگی و مسئولیت‌پذیری نخبگان در نقش آفرینی، شناسایی و ارائه راهکارهای حل مسائل و چالش‌های حوزه آموزش عمومی قرآن.
- بهره‌برداری از دانش و تفکر نخبگان در پیشبرد برنامه‌ها و اهداف کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن.
- کمک به تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری برای مسئولان دستگاه‌ها و نهادهای مؤثر در حوزه آموزش عمومی قرآن.
- دستیابی به وضعیت موجود آموزش عمومی قرآن.

شرح فعالیت‌ها:

جلسات مجازی برگزار شده:
برگزاری ۵ جلسه / با حضور ۳۴۴ نفر از فعالان، صاحب‌نظران و پیشکسوتان قرآنی.

جلسه اول:

روز شنبه ۱۴۰۴/۰۲/۲۰ با موضوع:

پیشنهادات و راهکارهای خود را برای رسیدن به چشم‌انداز سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور بیان نمایید.

در راستای نیاز به ایجاد فضایی تعاملی برای تبادل تجربیات و استفاده از پیشنهادات نخبگان قرآنی، دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور بر مبنای تبصره ۵ ماده ۵ آیین‌نامه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور و همچنین تأکید وزیر محترم آموزش و پرورش، اقدام به طراحی و اجرای پروژه‌ای با عنوان «هیئت اندیشه‌ورزی» نمود. این طرح نقطه عطفی در بهره‌برداری هدفمند، با استفاده از نظرات نخبگان و صاحب‌نظران با ترکیب دانش تخصصی، تجربه میدانی و ساختار تعاملی، باعث گفتمان‌سازی سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور شده و امکان تصمیم‌سازی مبتنی بر خرد جمعی در حوزه سیاست‌گذاری قرآنی را فراهم خواهد کرد که نتایج آن در طراحی برنامه‌های آینده اثرگذار خواهد بود.

توسعه آموزش عمومی قرآن، به‌عنوان یکی از ارکان اصلی اعتلای فرهنگ کشور، نیازمند خرد جمعی و بهره‌گیری از نظرات، تجربیات و اندوخته‌های نخبگان، صاحب‌نظران، مدیران و پیشکسوتان قرآنی است. در این زمینه، دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور بر مبنای اقدام ۱ از راهبرد ملی ۲ سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور با عنوان «حمایت از تشکیل شبکه و اجرای طرح‌های گفتمان‌سازی آموزش عمومی قرآن» و اولویت‌بخشی آن در میان فعالان آموزش عمومی رسمی و غیررسمی قرآنی کشور، هیئت‌اندیشه‌ورزی دبیرخانه کمیسیون

چشم انداز سند:

دستیابی حداقل ۵۰ درصد نوجوانان و ۳۰ درصد جوانان و بزرگسالان جامعه به توانایی خواندن، همراه با فهم و تدبر در قرآن و انس و بهره‌گیری از تعالیم آن در زندگی.

تعداد مشارکت و ارائه نظر: ۱۵۰ نفر

جلسه دوم:

روز سه شنبه ۱۴۰۴/۰۳/۰۶

سؤال: ۱- با توجه به تغییرات سبک زندگی و نیازهای نسل جدید، چه راهکارهای نوین و جذابی برای آموزش قرآن به نوجوانان و جوانان پیشنهاد می‌کنید؟

۲- چه شیوه‌های خلاقانه‌ای می‌توان برای ترویج فرهنگ قرآنی

تعداد مشارکت و ارائه نظر: ۱۱۵ نفر

گفتنی است، پنجمین جلسه به صورت برخط، با حضور ارزشمندی مشاور محترم وزیر، قائم مقام رئیس و دبیر کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور، روز دوشنبه ۱۴۰۴/۰۷/۱۴ برگزار شد.

تحلیل و نتیجه‌گیری:

در هر جلسه، کارگروه تحلیل و بررسی نظرات، ضمن مطالعه پیشنهادات ارائه شده، موارد مهم مطرح شده را در قالب صورتجلسه، تنظیم و در گروه بارگذاری می‌نماید.

تا پایان سال، سه جلسه دیگر برگزار خواهد شد. بعد از اتمام جلسات، منتخبان به کارگروه‌های استانی معرفی خواهند شد.

در میان اقشار مختلف جامعه (با تنوع سنی، تحصیلی و فرهنگی) طراحی کرد؟

تعداد مشارکت و ارائه نظر: ۱۵۰ نفر

جلسه سوم:

در روز شنبه ۱۴۰۴/۰۴/۲۱

سؤال: با توجه به نقش تربیتی قرآن کریم، چگونه می‌توان تأثیر دعا را بر اساس آیات قرآن به کودکان و نوجوانان به شیوه‌ای جذاب و قابل درک انتقال داد؟

تعداد مشارکت و ارائه نظر: ۱۵۰ نفر

جلسه چهارم:

روز یکشنبه ۱۴۰۴/۰۶/۱۶

سؤال: دستگاه‌های مختلف (غیر از آموزش و پرورش)، چگونه می‌توانند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های خود، آموزش قرآن را به صورت مؤثر اجرا نمایند؟

تشکیل کارگروه توسعه آموزش عمومی قرآن استان‌های سراسر کشور

اداره کل آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری

اداره کل آموزش و پرورش استان گیلان

اداره کل آموزش و پرورش استان سمنان

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
وزیر

پاسدانی

شماره: ۱۴۰/۱۰۸
تاریخ: ۱۴۰۴/۰۲/۲۲
پست:

**کمیته مستشاری
بناشکست و دستورالعمل‌های جاری
اعضای شورای عالی سراسر کشور
پاسدانی
امین میرزایی
شیرین سلطانی
پاسدانی
مجلس‌کننده در کمیته مستشاری
کد: ۶/۲۲۰۰۲۰/۲۱۸**

مدیر کل محترم آموزش و پرورش استان...

با سلام و احترام
به منظور اجرای مصوبه نشست و سومین جلسه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور در خصوص تشکیل کارگروه توسعه آموزش عمومی قرآن استان‌های سراسر کشور، به پیوسته **واضعات اجرایی کارگروه توسعه آموزش عمومی قرآن استان‌های سراسر کشور** ارسال می‌شود.
مقتضی است ضمن تشکیل اولین جلسه کارگروه استانی و برنامه‌ریزی لازم برای تشکیل کارگروه در شهرستان‌ها، نواحی و مناطق گزارش اقدامات حداکثر تا تاریخ ۱۴۰۴/۰۲/۲۵ به دبیرخانه کمیسیون اعلام شود.
امید است در سایه توجهات حضرت ولی عصر (عج) و منوچهر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در راستای اعتدالی فرهنگ قرآنی و گسترش این چراغ هدایت بشر و انجام امور محول با هماهنگی و ارتباط لازم با دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور مستقر در وزارت آموزش و پرورش، موفق و منصور باشید.

علیرضا کاشانی
وزیر آموزش و پرورش
رئیس کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

بر اساس مصوبه شصت و سومین جلسه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور و ماده ۱۳ آیین‌نامه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور، کارگروه‌های استانی سراسر کشور با مأموریت، ایجاد هماهنگی و هم‌افزایی بین دستگاه‌ها و نهادهای استانی، نظارت بر تحقق اهداف نُه‌گانه و همچنین اجرایی‌سازی سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور تشکیل شد.

سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

«لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ» (آل عمران / ۱۶۴)
خداوند بر مؤمنان منت نهاد هنگامی که در میان آنها، پیامبری از خودشان برانگیخت؛ که آیات او را بر آنها بخواند، و آنها را پاک کند و کتاب و حکمت بیاموزد؛ هر چند پیش از آن، در گمراهی آشکاری بودند.

دستیابی حداقل ۵۰ درصد نوجوانان و ۳۰ درصد جوانان و بزرگسالان جامعه به توانایی خواندن همراه با فهم و تدبیر در قرآن و انس و بهره‌گیری از تعالیم آن در زندگی

چشم انداز:

به کارگیری حداکثری ظرفیت‌های نظام آموزش رسمی کشور در تحقق اهداف آموزش عمومی قرآن کریم

توسعه و مشارکت حداکثری نظام غیر رسمی آموزش عمومی قرآن، هماهنگ با نظام رسمی

اصول حاکم

تقدم تولید دانش و تأمین نیروی انسانی کارآمد مورد نیاز بر سایر فعالیت‌ها

توجه به فضاسازی فرهنگی و انگیزش در مخاطبان، در تمامی اقدامات و مراحل اجرای سند

اهداف

استقرار سامانه‌ها و سازوکارهای اجرای طرح ملی حفظ قرآن کریم

تحقق تدریجی اهداف آموزش عمومی قرآن کشور در برونداد نظام آموزش و پرورش

اولویت یافتن آموزش عمومی قرآن در نظام آموزش رسمی و غیررسمی کشور و در میان خانواده‌ها

راهبردها و اقدامات ملی

دستیابی کلیه عوامل انسانی دست‌اندرکار آموزش عمومی قرآن به صلاحیت‌های عمومی و حرفه‌ای لازم

راهبرد ملی ۱

استقرار نظام راهبری و مدیریت کلان فعالیت‌های آموزش عمومی قرآن

راهبرد ملی ۲

تقویت نظام تربیت معلم و تأمین منابع انسانی آموزش عمومی قرآن

راهبرد ملی ۳

استقرار و توسعه برنامه درسی ملی آموزش عمومی قرآن در بخش‌های دولتی و مردمی

راهبرد ملی ۴

ارتقای تأمین و تخصیص منابع مالی نظام آموزش عمومی قرآن کشور

راهبرد ملی ۵

توسعه فضا، تجهیزات و فناوری‌های آموزش عمومی قرآن

راهبرد ملی ۶

توسعه مطالعات و پژوهش‌ها و ارتقای سازوکارهای ارزشیابی نظام آموزش عمومی قرآن

[روایت یک دیدار؛ آغازی برای تحول]

(در ایام دفاع مقدس و جنگ دوازده روزه)

جاهای اصلی و کاربردی می‌رسید که آقای دکتر کاظمی، وزیر آموزش و پرورش مثل همیشه، ساده و صمیمی با جمعی از مدیران حوزه وزارتی بی‌مقدمه و تشریفات، وارد اتاق شدند. وزیر با لبخند و رویی گشاده وارد شد. حضورشان نه تنها حال جلسه را عوض کرد، بلکه صمیمیتی ویژه به جمع بخشید. از همان ابتدا که وزیر وارد شد، نگاهش همراه با لبخندی آرام بود. گویی می‌خواست بگوید آمده تا نه فقط بشنود و راهبری کند، بلکه همدلانه در کنار جمع باشد. صحبت‌هایشان را با یاد شهدا آغاز کردند و با نگاهی عمیق به این موضوع پرداختند که خون‌های پاک شهیدان، انسجام و اقتدار کشور را بیمه کرده است. یادآوری خون‌های پاکی که در روزهای خون و حماسه جنگ ۱۲ روزه اخیر بر زمین ریخته شد، دلیلی بود برای تأکید بر این نکته که فرهنگ قرآنی و انس با کتاب خدا، پشتوانه واقعی اقتدار و بیداری ملت است. وزیر با لحنی پر حرارت گفت: «در فرهنگ ما چیزی به نام شکست وجود ندارد. ما همیشه پیروزیم، و قرآن مهم‌ترین ابزار پیروزی و سعادت است.» همین مقدمه فضای جلسه را معنوی و گرم کرد. پس از این مقدمه، نگاه‌ها همه به سمت آقای مسیب‌زاده رفت.

یکشنبه‌های هر هفته، جلسه داخلی دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم است. همیشه از قبل، موضوع جلسه اطلاع رسانی می‌شود. آن هفته هم، روز قبل از برگزاری جلسه، به ما گفته بودند که نشست این بار بیشتر حالت داخلی دارد و فرصتی است برای مرور کارها و هم‌فکری‌های درون دبیرخانه. مسئول دفتر قائم مقام وزیر در کمیسیون، با لبخندی اضافه کرد که «شاید مهمانی هم به جلسه بیاید.» اما هیچ‌کس نمی‌دانست این مهمان چه کسی است. همین‌طور که کارها را آماده می‌کردیم و دوستان کم‌کم در اتاق جمع می‌شدند، چند لحظه مانده به شروع رسمی جلسه خبر رسید: مهمان آقای دکتر کاظمی است. وزیر آموزش و پرورش قرار است به جمع ما بیاید. ناگهان فضا پر از هیجان شد؛ نگاه‌ها پر از شوق بود و همه می‌دانستیم این حضور می‌تواند رنگ و بوی دیگری به نشست بدهد. قرار شد تا زمان تشریف‌فرمایی وزیر، جلسه طبق روال شروع و پیش برود. فضای جلسه بوی خاصی پیدا کرده بود. هم سنگینی موضوعات مهم قرآنی را می‌شد حس کرد و هم پیش‌بینی یک جمع صمیمی و دوستانه با حضور ایشان. صحبت‌های مقدماتی تازه داشت به

وزیر با احترام از تلاش‌های اعضای دبیرخانه کمیسیون یاد کرد و کارهایشان را ساختارمند، عمیق و آینده‌نگر خواند. او معتقد بود که حرکت کمیسیون آموزش عمومی قرآن، از جنس حرکت‌های معمولی نیست؛ بلکه می‌تواند یک گفتمان ملی بسازد و آموزش قرآن را در سراسر کشور به جریان بیندازد. در ادامه جلسه، بحث‌ها رنگ‌وبوی اجرایی گرفت. آقای دکتر کاظمی که خود را قبل از هر چیز معلم و خادم قرآن می‌داند، سه اولویت کلیدی را مطرح نمود:

حرکت کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن، از جنس حرکت‌های معمولی نیست؛ بلکه می‌تواند یک گفتمان ملی بسازد و آموزش عمومی قرآن را در سراسر کشور به جریان بیندازد.

پیش‌دبستانی‌ها: جایی که عشق و ایمان به قرآن باید ریشه بدواند. با اشاره به ۴۰ هزار مهدکودک در کشور، او این حوزه را «راهبردی‌ترین بخش» دانست و آموزش مربیان و تولید محتوای متناسب با نسل دیجیتال را واجب شمرد.

دانشگاه فرهنگیان: در این مورد محکم و قاطع گفت: «هیچ دانشجویی نباید بدون تسلط بر روخوانی و روان‌خوانی قرآن، فارغ‌التحصیل شود.» و «اگر سرچشمه پاک باشد، رودخانه هم زلال خواهد بود.»

دستگاه‌های اجرایی: وی تأکید نمود که آموزش عمومی قرآن، تنها عکسی که در پایان ثبت شد. نه فقط یادگاری از یک جلسه؛ بلکه

نکنیم، شاید دیگر تکرار نشود.» آقای وزیر نگاهی به ساعت انداخت و اشاره کرد باید در جلسه دیگری باشد و صحبت‌هایش را به پایان رساند. همین که برخاست یکی از همکاران گفت: آقای دکتر با ما یک عکس یادگاری می‌گیرید؟ بعد از این سخن و تایید آقای وزیر، جمع برخاست و کنار هم ایستادند. عکس یادگاری وزیر با اعضای کمیسیون ثبت شد. عکسی که فقط یک قاب نبود، بلکه یادآور عزم جمعی و همدلی صمیمانه برای ساختن آینده‌ای قرآنی برای فرزندان این سرزمین است. آن روز قرار بود فقط یک نشست داخلی باشد، اما در عمل به فرصتی ارزشمند برای دلگرمی، هم‌فکری و ترسیم چشم‌اندازی روشن تبدیل شد.

دستگاه‌های اجرایی: وی تأکید نمود که آموزش عمومی قرآن، تنها

نمادی از امید به آینده‌ای قرآنی‌تر برای نسل‌های فردا بود. نزدیک ظهر جلسه با لبخند و امید به پایان رسید. امیدی که در قاب آخر، میان وزیر و اعضای کمیسیون، بیش از هر چیزی به چشم می‌آمد.

مسئولیت آموزش و پرورش نیست. همه دستگاه‌ها باید وارد میدان شوند، کارگروه تشکیل دهند و برنامه عملیاتی ارائه کنند. وزیر در لابه‌لای سخنان‌ش چند بار به نقش خانواده‌ها، انجمن اولیاء و مربیان و حتی صدا و سیما اشاره کرد. به باور او، این‌ها ظرفیت‌های بزرگی هستند که اگر به کار گرفته شوند، می‌توانند آموزش قرآن را از مدرسه تا خانه و از رسانه تا جامعه گسترش دهند. همانطور که همه محو صحبت وزیر بودیم و جلسه حال‌وهوای دیگری داشت. وزیر با کمی سکوت، نگاهش را به جمع انداخت و گفت: «فرصت بزرگی پیش روی ماست. همه‌چیز در کنار هم جور شده. انگیزه دوستان، هم‌افزایی سازمان‌ها و پشتیبانی مردم. اگر امروز استفاده

سوره‌های سربلندی، شهدای قرآنی دفاع مقدس ۱۲ روزه

مردان و کودکانی که زندگی‌شان با تلاوت آغاز می‌شد و با قرآن می‌زیستند، شهدای سوره‌های سربلندی شدند. آنها نه فقط حافظ و قاری، که در سطر به سطر زندگی‌شان آیاتی از ایستادگی، ایمان و جهاد نگاشته شده بود. بی‌تردید در میان بیش از هزار شهید این روزهای تلخ، قلوب بسیاری بوده‌اند که با آیات الهی مأنوس بودند و دل‌هایی که قرآن را نه بر زبان که در جان داشتند؛ مؤمنانی گمنام که شاید هیچ‌گاه نام‌شان به عنوان حافظ یا قاری ثبت نشد. اما سبک زندگی‌شان سراسر تفسیر عملی کتاب خدا بود.

در هنگامه‌ای که ایران زمین، آماج حملات تجاوزگرانه رژیم صهیونیستی شد، شماری از بهترین فرزندان این سرزمین در جبهه‌ای دیگر به شهادت رسیدند. جبهه‌ای که نه صرفاً از خاک، که از حقیقت، نور و تلاوت دفاع می‌کرد.

در میان شهدای مظلوم این حمله، نام چهره‌هایی دیده می‌شود که روحشان با قرآن کریم عجین شده بود. مردان و زنانی از تبار آیه. کودکانی که هنوز سوره‌های آغازین زندگی‌شان را سرمشق می‌کردند، اما در نیمه راه به سمت آسمان پرکشیدند.

این نوشتار، به معرفی شهدای قرآنی حملات رژیم صهیونیستی می‌پردازد، تا ادای دینی باشد به شهدای قرآنی حمله ۱۲ روزه. آنان که آیات را نه فقط با صدا، که با جان خویش تلاوت کردند.

سردار شهید حسین سلامی؛

فرمانده‌ای با منشور قرآن

در میان همه شهدا، نام سردار شهید حسین سلامی، فرمانده فقید کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بیش از دیگران خودنمایی می‌کند. سردار سلامی سال ۱۳۳۹ در یکی از روستاهای شهرستان گلپایگان استان اصفهان به دنیا آمد.

سرداری که حافظ کل قرآن کریم و نهج البلاغه بود و در خطابه‌هایش، قرآن را نه به عنوان زینت لفظ؛ بلکه به مثابه راهبر اندیشه و رکن رهبری معرفی می‌کرد. کسی که سخنرانی‌هایش اغلب مزین به آیات الهی بود.

در دوران مسئولیت خود، با راه‌اندازی قرارگاه قرآنی نور، مسیر روشنی برای تعمیق فعالیت‌های قرآنی در سپاه ترسیم کرد. او معتقد بود، مجاهدت با شمشیر قرآن، راهی مؤثرتر برای پاسداری از اسلام ناب است.

این سردار سپاه اسلام در ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ و در نخستین ساعات حمله رژیم صهیونیستی به ایران اسلامی به آرزوی همیشه‌گی‌اش که شهادت بود، رسید.

شهید احسان ذاکری؛ قاری و خبرنگار

احسان ذاکری، حافظ، قاری و فعال رسانه‌ای حوزه قرآن، دیگر شهید قرآنی این حماسه خونین بود. او مراحل تکمیلی حفظ و قرائت قرآن را نزد مرحوم استاد تیمور پرهیزکار گذراند و در کنار تحصیل در رشته حقوق تا مقطع کارشناسی ارشد، به فعالیت رسانه‌ای در مجموعه‌هایی چون ایکنا و دفاع‌پرس مشغول بود. ذاکری طی سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ یکی از چهره‌های پرتلاش تحریریه خبرگزاری بین‌المللی قرآن بود و بسیاری از مخاطبان، چهره‌اش را با بسته‌های خبری «عصر ایکنا» به یاد دارند. او در مسیر رسالت قرآنی خود، حتی در کسوت پاسداری نیز قلم و قرآن را از هم جدا نکرد و سرانجام، روز دوشنبه دوم تیرماه ۱۴۰۴، در حمله رژیم صهیونیستی در تهران خون مطهرش را به پای درخت نور فدا کرد.

شهید دکتر محمد مهدی طهرانچی؛ دانشمند هسته‌ای و قرآنی

یکی از وجوه زندگی شخصی و اجتماعی این شهید بزرگوار که اهمیت بالایی دارد و ناشناخته مانده است، سیره قرآنی ایشان و توجه ویژه به تدبر و معنای قرآن کریم است. شهید طهرانچی در زندگی اجتماعی و خانوادگی خود همواره به این موضوع اصرار داشت که قرآن در کنار زندگی تان نباشد، بلکه وارد متن زندگی شود. همچنان که ایشان به امر پژوهش، مطالعه و امور علمی عشق می‌ورزید و اغلب اوقات خود را صرف آن می‌کرد، قرآن نیز سرلوحه کارهای ایشان بود. این دانشمند هسته‌ای کشورمان، به دلیل مشغله فراوان کاری در دانشگاه، بسیاری از جلسات و همایش‌هایی را که به آن دعوت می‌شد رد می‌کرد، اما اگر در جلسه‌ای حتی جلسات غیر رسمی به قرآن پرداخته می‌شد، آن را در اولویت قرار داده و در آن شرکت می‌کرد. شهید طهرانچی یکی از شهدای قرآنی است که در حمله رژیم صهیونیستی به کشورمان به شهادت رسید.

سروان شهید سعید عزیزی؛

قاری‌ای که آیات را در میدان خواند.

سروان پاسدار سعید عزیزی، قاری جوان و برگزیده کشور از دیگر شهدای والامقام این نبرد بود. او سال ۱۳۷۵ در شهرستان کنگاور استان کرمانشاه به دنیا آمد.

عزیزی، مردی از نسل قرآن و اذان، قرار بود ۱۲ تیرماه در مرحله کشوری مسابقات سراسری قرآن کریم در رشته قرائت تحقیق حاضر شود، اما سرنوشت، صفحه دیگری برایش رقم زد؛ صفحه‌ای به رنگ خون و آفتاب.

او نه در تریبون تلاوت، که در میدان دفاع از میهن، آیات آسمانی را زمزمه کرد و به افق جاودانگی پیوست. سعید عزیزی، سال گذشته رتبه نخست رشته اذان در مرحله شهرستانی را کسب کرده بود و امسال خود را برای رسیدن به موفقیت‌های بیشتر در رشته قرائت تحقیق آماده می‌کرد. صدایی که هنوز در گوش‌ها زنگ می‌زند، اینک از مناره‌های تاریخ طنین می‌افکند.

شهیده زهرا نظری؛

بانوی قرآن و بانوی جهاد

نام شهیده زهرا نظری، آموزگاری از جنس حیا و هدایت، در میان شهدای قرآنی می‌درخشد. او بیش از یک دهه به‌عنوان مربی دارالقرآن حرم مطهر امام رضا علیه السلام مشغول تعلیم قرآن به کودکان، نوجوانان و بانوان زائر بود، اما رسالتش به همین جا ختم نشد. با روحیه‌ای جهادی، پا به زندان‌ها گذاشت تا در دل تاریکی، روشنی آیه‌ها را بیفشاند و آموزش قرآن به زندانیان را در کارنامه خود ثبت کند.

او بیست و هفتم خردادماه در حالی که هنوز آموزه‌هایش در ذهن شاگردانش زنده بود، در پایتخت ایران هدف حمله متجاوزانه رژیم صهیونیستی قرار گرفت و آسمانی شد. بانویی که قرآن را نه فقط با صدا که با سلوک خویش آموزش می‌داد.

شهید خردسال طاهای بهروزی

شهید خردسال علیسان جباری

طاهای و علیسان؛ دو آیه کوچک، دو پرنده زودپر

دل خراش‌ترین صفحه این روایت، به نام دو کودک هفت‌ساله گره خورده است؛ طاهای بهروزی و علیسان جباری. قرآن‌آموزان مؤسسه «حورا» در محله حیدرآباد تبریز بودند.

کودکانی که تازه گام در مسیر نور نهاده بودند. شاگردانی که آمده بودند تا گام‌های خود را در مسیر نور بردارند، اما در نهایت پذیرفته‌شدگان سفره آسمانی شهیدان شدند.

رژیم صهیونیستی با کینه‌ای تاریک، پیکرهای کوچک و پاک این دو فرشته را زیر آوار خصومت دفن کرد. اما روح‌شان همچون دو آیه ناشناخته بر آسمان ایمان نوشته شد. آنها فقط دو کودک نبودند. طاهای و علیسان دو نشانه بودند از مظلومیت حقیقت.

بی‌تردید، شهدای معرفی شده در این نوشتار، تنها چهره‌های رسانه‌ای شده از میان قرآنیان جنگ تحمیلی اخیر هستند. اما در میان بیش از هزار شهید این روزهای تلخ، بی‌گمان شهدای بسیاری بوده‌اند که با آیات الهی مأنوس بودند و دل‌هایی که قرآن را نه بر زبان، که در جان داشتند، مؤمنانی گمنام که شاید هیچ‌گاه نام‌شان به عنوان حافظ یا قاری ثبت نشد، اما سبک زندگی‌شان سراسر تفسیر عملی کتاب خدا بود.

یادی از سردار گمنام، عقاب تیزبین امنیت

«سردار محمد کاظمی»

آسمان تهران ۲۵ خرداد ماه بغضی سنگین در سینه دارد. خبر چون صاعقه‌ای بر قلب ایران فرود آمد و ملتی را در بهت و اندوه فرو برد. سردار سرتیپ پاسدار محمد کاظمی، آن چشم بیدار و عقاب تیزبین آسمان امنیت کشور، فرمانده سازمان اطلاعات سپاه پاسداران، در عملیاتی کور و بزدلانه به دست شقی‌ترین دشمنان این مرز و بوم؛ رژیم غاصب صهیونیستی، به آسمان پر کشید و به کاروان سالار شهیدان پیوست.

او از چهره‌های کهنه‌کار و بی‌حاشیه در عرصه اطلاعاتی و امنیتی ایران بود که سابقه‌ای طولانی در سازمان حفاظت اطلاعات سپاه داشت. سال‌ها به عنوان رئیس این سازمان حساس، مشغول به فعالیت بود و به دلیل تجارب امنیتی، حفاظتی و ضدجاسوسی گسترده، به عنوان یکی از متخصص‌ترین نیروهای اطلاعاتی جمهوری اسلامی ایران شناخته می‌شد.

این سازمان به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های اصلی و حساس سپاه، از بدو تأسیس تاکنون نقشی کلیدی در حفظ انسجام درونی، پاک‌سازی نهادهای نظامی از نفوذ، شناسایی تهدیدات داخلی و مراقبت از اطلاعات نظامی ایفا کرده است. سردار کاظمی سال‌ها ریاست این سازمان را بر عهده داشت.

سردار محمد کاظمی، چهره‌ای کم پیدا اما بسیار مؤثر در ساختار امنیتی کشور بود. او به دلیل سبک مدیریتی دقیق و هوشمندانه، قدرت تحلیل بالا و پایداری مطلق به سلسله مراتب فرماندهی، مورد اعتماد بالاترین سطوح نظام قرار داشت.

این شهید والامقام، مجاهدت خاموش را برگزید. پله‌های ترقی را نه با هیاهو که با هوش، تعهد و ایمانی پولادین طی کرد. از فرماندهی دژ مستحکم حفاظت اطلاعات نیروی هوافضا تا رسیدن به قلب حفاظت کل سپاه و در نهایت، تکیه زدن بر کرسی فرماندهی سازمان اطلاعات سپاه به عنوان چشم بیدار ملت، همه این‌ها فصولی از کتاب قطور خدمتی بود که جز برای خدا و امنیت مردم ورق نمی‌خورد. او «سردار سکوت» بود، فرمانده‌ای که کارنامه‌اش، رساتر از هر زبانی، حدیث مجاهدت او بود. پیروزی‌های بزرگی که او معمارشان بود، هرگز در تیترا اخبار نیامدند، اما اثرشان در امنیت کوچه و بازار و خانه هر ایرانی جاری بود.

دشمن زبون، آنگاه که در میدان نبرد اطلاعاتی و در جنگ مغزها، خود را در برابر این کوه تجربه و هوشمندی عاجز و مستأصل دید،

به تنها حربه‌ای که می‌شناسد، روی آورد: ترور. آن‌ها گمان کردند با هدف قرار دادن جسم سردار، می‌توانند راه او را متوقف کنند. زهی خیال باطل! آن‌ها نمی‌دانند که در مکتب حسین علیه السلام، شهادت نه یک پایان که یک آغاز است؛ آغازی باشکوه‌تر برای راهی که خون، چراغ هدایت آن است.

خون پاک سردار کاظمی که امروز بر زمین ریخت، سندی گویا بر حقانیت مسیر ما و اوج درماندگی دشمن ماست. این خون، فریادی است که از سال‌ها سکوت و مجاهدت یک فرمانده برمی‌خیزد و در گوش تاریخ طنین می‌اندازد. این خون، هزاران محمد کاظمی دیگر را در دل جوانان این وطن خواهد ربوید. جوانانی که با خشمی مقدس و ایمانی راسخ‌تر، جای خالی او را پر خواهند کرد و راهش را با صلابتی دوچندان ادامه خواهند داد.

دشمن بداند، این شهادت، دژ امنیت ایران را متزلزل نخواهد کرد؛ بلکه آن را مستحکم‌تر از همیشه می‌سازد. شاگردان سردار کاظمی، قسم خوردگان مکتب سلیمانی، بیدارتر از همیشه در سنگرهای خود ایستاده‌اند و انتقامی سخت و پشیمان‌کننده را وعده می‌دهند. سردار سکوت! آرام بخواب که هم‌زمانت بیدارند. نام تو امروز از گمنامی خارج شد و در قلب تاریخ این سرزمین جاودانه گشت. شهادتت مبارک، ای عقاب تیزپرواز امنیت.

حجت‌ا... ابویسانی

دستیار ویژه وزیر آموزش و پرورش

ضرورت سنجش ملی آموزش قرآن در پرتو اسناد راهبردی

محمد صادقی

کارشناس دبیرخانه کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کشور

نظام‌های آموزشی موفق، برای حوزه‌های تربیتی و آموزشی خود، سنجه‌های دقیق و قابل اتکایی طراحی می‌کنند. در این راستا، «سامانه ملی آزمون استاندارد آموزش عمومی قرآن» که در اقدام ۲ از راهبرد ۳ سند به آن تصریح شده و قرار است با همکاری سازمان سنجش آموزش کشور و نهادهای مرتبط، طراحی و استقرار یابد می‌تواند به عنوان سازوکار اجرایی، این امر را محقق سازد. این سامانه با طراحی آزمون‌های استاندارد شده بر اساس «اهداف نه‌گانه آموزش عمومی قرآن» که به‌طور مشخص شامل:

- ۱- تقویت ایمان و گرایش به قرآن و عترت
- ۲- توانایی خواندن قرآن کریم
- ۳- درک معنای آیات قرآن کریم
- ۴- توانایی و التزام به تدبر در آیات قرآن کریم
- ۵- حفظ قرآن کریم
- ۶- انس با قرآن کریم
- ۷- آشنایی با علوم و معارف قرآن کریم
- ۸- توانایی استفاده از قرآن کریم
- ۹- تبعیت از قرآن و عترت

می‌شود و با بهره‌گیری از روش‌شناسی‌های علمی و تطبیقی، قادر خواهد بود:

- ◆ نقشه‌ای دقیق و ملی از آسیب‌ها و ضعف‌های آموزشی در حوزه قرآن ارائه دهد.
- ◆ بانک داده‌ای پویا و مبتنی بر شواهد برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تخصیص بهینه منابع ایجاد کند.
- ◆ با تولید گزارش‌های تحلیلی و تطبیقی، زمینه ارتقای کیفیت آموزش قرآن را در سطح کشور فراهم آورد.
- ◆ چنین سامانه‌ای می‌تواند به دیده‌بان تحقق آرمان‌های سند تبدیل شود و به‌صورت عینی، از تبدیل شدن آموزش قرآن به «برنامه‌ای تشریفاتی صرف» جلوگیری کند.

در نظام جمهوری اسلامی ایران، آموزش قرآن کریم، سنگ بنای تربیت دینی و هویت‌سازی فرهنگی و محور اساسی شکل‌دهی به حیات طیبه است. این جایگاه رفیع، در کانون توجه اسناد بالادستی، از اصل دوم قانون اساسی که ایمان به قرآن را از پایه‌های نظام می‌داند، تا سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، به‌ویژه سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور قرار دارد. این اسناد هم‌پوشان بر لزوم نهادینه‌سازی انس روزمره با قرآن، فهم معارف ناب آن و تجلی عملی آموزه‌هایش در سبک زندگی تأکید کرده‌اند. با این حال، پرسش بنیادینی که پس از سال‌ها برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری آموزشی باقی می‌ماند، این است که آیا برنامه‌های کنونی در مدارس، دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه، به اهداف کیفی تعیین‌شده در این اسناد، به‌ویژه اهداف نه‌گانه آموزش عمومی قرآن دست یافته‌اند؟

سند راهبردی توسعه آموزش عمومی قرآن کشور به‌صراحت در راهبرد کلان ۶ خود «ارتقای سازوکارهای ارزشیابی نظام آموزش عمومی قرآن» را ضروری دانسته و در اقدام ۲ از راهبرد ملی ۳ به‌طور مشخص بر «طراحی و استقرار سامانه آزمون استاندارد آموزش عمومی قرآن کشور در سازمان سنجش آموزش کشور» تأکید می‌کند. این سند، با الهام از تجربیات موفق جهانی در حوزه ارزشیابی آموزشی، همچون آزمون‌های پی‌زا (PISA)، پرلز (PIRLS) و تیمس (TIMSS) که توانسته‌اند با داده‌های علمی و مقایسه‌پذیر، شکاف‌های احتمالی آموزشی کشورها را عیان کنند، خلاء یک نظام ارزیابی استاندارد شده و قرآن‌محور را شناسایی نموده است. در شرایطی که امروزه پیشرفت دانش‌آموزان در حوزه‌هایی دانشی، با دقت بالا سنجیده می‌شود، آموزش قرآن به عنوان محور تربیت دینی، فاقد ابزارهای سنجش نظام‌مند و ملی برای ارزیابی میزان تحقق اهدافی چون «تعمیق فهم مفاهیم قرآن»، «میزان انس با قرآن» و «تجلی عملی آموزه‌ها در رفتار» است.

چالش اصلی اینجاست که اهداف کلان سند راهبردی، بدون وجود یک سنجش ملی دقیق و مستمر، غیرقابل پایش و مدیریت خواهند بود. تجربه جهانی به وضوح نشان می‌دهد،

هنرمندی که هنرش به ضریح‌ها گره خورد

تهیه و تنظیم: ستار شجاعی

زندگی نامه

استاد فرشچیان در سال ۱۳۰۸ در اصفهان متولد شد. وی یکی از بزرگ‌ترین نگارگران تاریخ هنر ایران است که به خاطر تکنیک بالا و سبک جدیدش در مینیاتور به نامی جاودانه در هنر معاصر بدل شد. بیشتر آثار فرشچیان بر اساس اشعار بزرگان، عرفان و مضامین کتب مقدس است.

تابلوهای عصر عاشورا و یتیم نوازی علی علیه السلام را همه می‌شناسند. آثار او با روح دین باوری عجین شده است. آنچه که هر فرد با شنیدن روضه عاشورا در ذهن تداعی می‌کند، بر تابلوهای استاد فرشچیان تجلی می‌یابد. تابلوهای شهادت علی اصغر، شام غریبان، عرش بر زمین (گودی قتلگاه) و عصر عاشورا مؤیدی بر این مطلب است.

تابلوهای او هر کدام با داستانی همراه است. اما داستان تابلوی ضامن آهو بیش‌تر بر ذهن می‌ماند.

استاد فرشچیان در این باره گفته است: «پزشکان تشخیص دادند که به مرور زمان عصب‌های دستم به شدت آسیب دیده و تاکید کردند هرگز نباید نقاشی کنم. دلم خیلی شکست؛ تا اینکه به ذهنم رسید از حضرت رضا علیه السلام در خواست کنم تا این بیماری علاج شود. همان لحظه نذر کردم که اگر دستم بهبود یافت، ماجرای ضامن آهو را به تصویر بکشم.

تابلوی «عصر عاشورا» در سال ۱۳۵۵ خلق شد. طرحی که به گفته‌ی او نتیجه‌ی عنایت خاص حضرت سیدالشهدا علیه السلام بود، این اثر هنوز هم بدون قیمت است و به موزه‌ی آستان قدس رضوی سپرده شده است.

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)، دهم شهریورماه ۱۳۷۲ در بازدید از نمایشگاه مینیاتور و نگارگری، در حسینیه‌ی امام خمینی (ره) درباره تابلوی عصر عاشورای استاد محمود فرشچیان گفته بودند: «من هر وقت تابلوی آقای فرشچیان را که خود ایشان چند سال قبل به من داده نگاه کرده‌ام، گریه کرده‌ام؛ با این که من سینه‌ام پُر است از روضه‌های صبح عاشورا و عصر عاشورا. چه کسی بیشتر از ماها می‌داند که در این باره چه نوشته‌اند و چه خوانده‌اند و چه گفته‌اند؟

می‌گویند، آدمهایی که اهل این چیزها هستند، خودشان گریه نمی‌کنند؛ ولی مادر عین‌حال که این همه روضه بلدیم، آقای فرشچیان دارد روضه‌ای می‌خواند که ما را می‌گریاند. این چه هنر پرفایده و پرمغز و پر معنایی است که یک نفر هنرمند می‌تواند این حالت را به وجود بیاورد؟

وداع با استاد فرشچیان

استاد «محمود فرشچیان» در تاریخ ۱۸ مرداد ۱۴۰۴ بر اثر عفونت ریوی در سن ۹۵ سالگی چشم از جهان فرو بست. استاد نگارگری بعد از ظهر ۲۷ مرداد بنا بر وصیت وی، در جوار آرامگاه صائب تبریزی آرام گرفت تا این دو استاد ادبیات و هنر در کنار یکدیگر تداعی‌گر پیوند عمیق ادبیات و هنر در فرهنگ و تمدن جهانی باشند.

باران در قرآن

حجت الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی

می فرستید یا ما؟ اگر می خواستیم تلخ و شورش می کردیم. پس چرا شکر نمی کنید؟

۳- حیات کره زمین

کاوشگران گفته اند که در بسیاری از کرات، نشانی از حیات نیست. حیات و جنب و جوشی که در این کره به لطف خدا به چشم می خورد به سبب باران است. به تماشای این آیه قرآن بنشینیم:

سوره بقره آیه ۱۶۴:
إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَع النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَضْرِيحَ الرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ.

در آفرینش آسمان ها و زمین و ... برف و بارانی که خداوند از میان ابرها می فرستد تا به برکنش زمین را بعد از مردنش زنده کند... نشانه هایی ست از یکتایی خدا برای مردمی که عقلشان را به کار می اندازند.

۴- سرسبزی طبیعت

یکی از مظاهر زیبایی طبیعت، سرسبزی است که چشم ها را خیره و فکرها را متحیر و دل ها را شاد و آرام می کند. قرآن کریم عامل این سرسبزی را باران می داند. در سوره انعام آیه ۹۹ می فرماید:

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا. اوست که از آسمان برف و باران می فرستد. به برکنش گیاهان گوناگون می رویانیم.

۵- پیدایش درختان و گیاهان و کشتزارها و تامین غذای موجودات

ادامه حیات موجودات به تغذیه آنها وابسته است و خداوند حکیم ریشه تولید مواد غذایی را از باران اعلام می کند. به این آیات توجه نمایید:

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فَرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ (سوره بقره، آیه ۲۲)

همان خدایی که زمین را فرش زیر پایتان کرده، آسمان را سقف بالای سرتان و از آسمان برف و بارانی می فرستد تا به برکنش محصولات کشاورزی را برای خورد و خوراکتان پرورش دهد.

و آیات ۲۴ تا ۲۹ سوره مبارکه عبس فليُنظَرِ الْإِنْسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا. فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا. وَعَبْنَا وَقَصَبًا. وَرَبَّوْنَا وَتَخَلَّا. انسان باید به غذای خود عمیق نگاه کند. برف و باران فرو می ریزیم. بعد زمین را می شکافیم. دانه های زیادی در آن می رویانیم و تاکستان انگور و سبزی های تازه و درختان زیتون و نخل های خرما و باغ های انبوه و میوه ها و مراتع سرسبز برای استفاده شما و چهارپایانتان.

قرآن همه جا وقتی سخن از بارش باران به میان می آورد به خدا نسبت می دهد و بیننده را از نشان به سوی صاحب شان رهنمون می شود. آیه ۵۷ سوره اعراف می فرماید:

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُفِّتَ الْأَرْضُ لَيْلَدٌ مَيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.

اوست خدایی که بادهای باران را می فرستد تا مزه رسان باران رحمتش باشند. وقتی ابرهای بارور را حمل کنند به طرف سرزمین های مرده سوقشان می دهیم. آن وقت از آن برف و باران می فرستیم تا به برکنش انواع

از اولین احساسات بچه ها با جهان اطراف، احساس آب و ریزش باران است و اولین روزهایی که دانش آموزان کتاب فارسی را باز می کنند، با کلمه آب آشنا می شوند. چه بسا معلمان خوش سلیقه ای که این کلمه را در کنار حوض آب یا آبخوری مدرسه همراه با آب پاشیدن بچه ها به همدیگر در ذهن بچه ها حک می کنند.

درس بعد، درس باران است. هیجان و شادمانی بچه ها به هنگام ریزش باران و رحمت الهی قابل توصیف نیست. بچه ها که به سال سوم می رسند، در کتاب علوم با حالات این نعمت الهی آشنا می شوند. مایع، جامد، گاز و هر چه بزرگتر می شوند شب و روزی نیست که با این مایه حیات ارتباطی نداشته باشند.

یکی از آن نعمت هایی که حدود ۱۰۰ بار در قرآن بدان اشاره شده است نعمت «باران» است.

نگاهی به کارکردهای باران در زندگی انسان

۱- پاکی و پاک کنندگی

قرآن کریم باران را با ویژگی طهارت معرفی می کند: وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا. (سوره فرقان، آیه ۴۸)

و علاوه بر پاکی به پاک کنندگی اشاره می کند: وَيُنزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ. (سوره انفال، آیه ۱۱)

تمام لذت انسان از زندگی به خاطر پاکی و طهارت است. انسان فطرتاً از آلودگی و پلیدی بیزار است. پیامبر عزیز ما فرمود: **النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ نِظَافَتٌ وَپَاكِيْزُكِيْ اَز اِيْمَانِ اِسْت.**

۲- تامین آب آشامیدنی

دانشمندان می گویند: بیش از ۶۰ درصد بدن انسان از آب است. قرآن کریم، حیات موجودات را از آب می داند: وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ (سوره انبیاء، آیه ۳۰) انسان چه بسا بتواند روزهای متوالی در برابر بی غذایی صبر کند اما توانش در برابر بی آبی کم است.

در سوره مبارکه واقعه آیات ۶۸ تا ۷۰ می خوانیم: أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ. أَلَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ. لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ.

آیا به آب گوارایی که می نوشید دقت کرده اید؟ آیا شما آن را از ابرها فرو

حیات رفع می کند قرآن در آیه ۶ سوره مبارکه هود می فرماید: وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا. هیچ جنبه‌ای در زمین نیست مگر اینکه روزی او با خداست.

طلب باران

گاهی به خاطر مسائل طبیعی کره زمین و یا به خاطر دستکاری‌های غلط انسان‌ها در محیط زیست و یا بر اساس احادیث، به خاطر گناه و ظلم و جور و بی عدالتی، خداوند برای آزمایش و یا تنبیه، باران رحمتش را قطع می کند. این جاست که خداپرستان به دنبال راه حل می گردند. به چند مورد از راهنمایی قرآن کریم در این خصوص اشاره شده است.

۱- استغفار

استغفار یعنی خدایا اشتباه کردیم، گناه کردیم، ما را ببامرز، ما محتاج لطف و رحمت تو هستیم. هرچه واقعی تر و جانسوزتر و همراه با تضرع باشد به استجابت نزدیک تر خواهد بود.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا. يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا. (نوح - آیات ۱۰ و ۱۱)

از خدا آمرزش بخواهید که او بسیار آمرزنده است. تا باران‌هایی پی در پی برایتان فرستد و اموال و اولادتان را زیاد کند. و باغ‌های سرسبز و نهرهای پرآب در اختیارتان گذارد.

۲- ایمان و تقوا

در سوره مبارکه اعراف آیه ۹۶، ایمان و تقوا را کلید فتح آسمان‌ها بیان می کند:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

و اگر مردم شهرها ایمان بیاورند و مراقب رفتارشان باشند. درهای نعمت از آسمان و زمین برایشان می گشاییم. ولی متاسفانه آیه‌ها و نشانه‌های ما را تکذیب کردند. ما هم به سزای کارهای زشت‌شان گرفتار عذابشان می کنیم.

۳- عمل به کتاب آسمانی

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَ مَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِنْ رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءٌ مَا يَعْمَلُونَ. (سوره مبارکه مائده - آیه ۶۶)

عمل به کتاب آسمانی را در تمام دوران‌ها چه برای یهودیان در روزگار خودشان که به آن عمل می کردند و چه برای مسیحیان در دوران خودشان که به انجیل باید عمل می کردند و چه مسلمانان که باید به نسخه شفابخش قرآن عمل کنند، عامل نزول برکت اعلام نماید.

اگر آنان چه به تورات و انجیل و کتاب آسمانی که به سویشان فرستاده شده است عمل می کردند از برکت‌های آسمان و زمین برخوردار می شدند.

در پایان خوب است به توصیه پیامبر عزیز اسلام ﷺ و امامان معصوم (علیهم السلام) توجه نمایم که در دوران خشکسالی، امت اسلامی را به استغفار و خواندن نماز باران توصیه می کردند. و خودشان این نماز را می خواندند. آن رهبران معصوم توصیه می کردند با استغفار خالص و آمدن کودکان و پیران و سالخوردگان به محلی در زیر آسمان، با ناله و ضجه رحمت خدا را بخواهید و مطمئن باشید که خداوند مهربان‌ترین مهربانان است.

والسلام

محصولات کشاورزی را پرورش دهیم. مردگان را هم همینطور از قبرها بیرون می آوریم. این نشان‌ها را می آوریم تا به خودتان بیابید. قرآن نمی گوید باران آمد. بلکه می گوید او فرستاد. این جهان وصفیت از او بی دارد. همه ما از او هستیم و به سوی او پر می کشیم. اگر خود را به او نزدیک کنیم به کمال می رسیم. زاویه دیگر نگاه قرآن به باران این است. باران را گواهی بر صفات خدا می داند. مثلاً:

۱- خالقیت (آفرینندگی خدا)

قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ. أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا. (رعد- آیات ۱۶ و ۱۷)

خدا آفریننده هر چیزی است. زیرا او یگانه و مسلط بر همه است. او از ابرها بارانی می فرستد و رودهای کوچک و بزرگ روان می شوند و سیلاب‌ها، کفی پف کرده همراه خود می آورند.

۲- ربوبیت (پرورش دهنندگی)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اغْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. (بقره - آیه ۲۱)

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ. (بقره - آیه ۲۲)

ای مردم پرستش کنید پروردگارتان را، همان که شما را آفریده است و کسانی را که قبل از شما بوده اند. همان که زمین را فرش زیر پایتان کرد و آسمان را سقف بالای سرتان و از آسمان برف و بارانی می فرستد تا به برکتش محصولات کشاورزی را برای خورد و خوراکتان پرورش دهد. پس برای خدا همتیانی قرار ندهید و خودتان هم خوب می دانید که خدا همتایی ندارد.

۳- رحمت (مهروزی خدا)

إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ. (اعراف - آیه ۵۶)

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ. (اعراف - آیه ۵۷)

سایه لطف خدا بر سر درستکاران گسترده است. او خدایی است که بادها را می فرستد تا مژده رسان باران رحمتش باشند.

در تربیت قرآنی، انسان‌ها با ریزش باران باید مهر و رحمت الهی را احساس کرده و دست شکر به سوی آسمان بلند کنند. باران را نشانه لطف او بدانند. در آیه ۶۳ حج به همین نکته اشاره می کند:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.

مگر نمی بینی که خدا از ابرها برف و باران می فرستد و زمین‌های خشک با آن سرسبز می شود؟ زیرا او لطف کننده آگاه است.

۴- قدرت (توانایی خداوند)

وَاصْرَبْ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَخَتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا. (کهف - آیه ۴۵)

در قالب مثالی زیبا نزول باران را یکی از نشانه‌های اقتدار خداوند می داند. برای دنیا طلبان غفلت زده، زندگی دنیا را به بارانی تشبیه کرده که از آسمان می فرستیم و با آن گیاهان زمین می رویند و روی هم موج می زنند اما بعد از مدتی خشک و خزان می شوند و رها به هر سو پراکنده‌شان می کنند. بله خدا هر کاری می تواند بکند.

۵- رزاقیت و روزی رسانی

خداوند روزی رسان همه موجودات است و نیازهای آنها را برای ادامه

طرحی نوآورانه با هدف انس با قرآن از طریق خودارزیابی، هنر و فناوری

سیده اکرم قادری / کارشناس ارشد فلسفه و کلام اسلامی.
دبیر آموزش و پرورش، استان خراسان رضوی، منطقه جلگه رخ

چکیده:

این پژوهش به معرفی و ارزیابی یک طرح آموزشی نوآورانه در آموزش قرآن کریم می‌پردازد که هدف اصلی آن، تقویت مهارت خودارزیابی در دانش‌آموزان برای ارتقای روخوانی و روان‌خوانی است. در این طرح، با تلفیق آموزش حضوری و مجازی، بهره‌گیری از نرم‌افزار «اِقْرَأ» و اجرای فعالیت‌های خلاقانه. دانش‌آموزان با شناخت دقیق از میزان پیشرفت خود، مسئولیت یادگیری را بر عهده می‌گیرند. این رویکرد، ضمن بهبود مهارت‌های قرآنی، عزت‌نفس و انگیزه دانش‌آموزان را به شکل چشمگیری افزایش داده و الگویی عملی و جامع برای آموزش نوین قرآن ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: خودارزیابی، آموزش قرآن، خلاقیت، فناوری، آموزش تلفیقی، روخوانی و روان‌خوانی

مقدمه:

بر اساس اهداف کتاب درسی قرآن، مهم‌ترین هدف از آموزش قرآن کریم، انس دانش‌آموزان با کلام خداوند مهربان است. با این حال، تجربه‌های آموزشی نشان می‌دهد که روش‌های سنتی، بدون آگاهی دانش‌آموزان از میزان پیشرفت خود، تأثیر محدودی دارند. طرح حاضر با تأکید بر خودارزیابی به عنوان مهم‌ترین رکن پیشرفت فردی، به دنبال تبدیل دانش‌آموز از یک یادگیرنده منفعل به یک ارزیاب فعال از عملکرد خود است. این رویکرد، مبتنی بر نظریه یادگیری خودتنظیمی است که در آن دانش‌آموزان فرآیندهای شناختی و انگیزشی خود را برای رسیدن به اهداف مدیریت می‌کنند.

طرح مسئله:

آموزش قرآن کریم در مدارس، با وجود تأکید بر اهمیت انس با کلام الهی، اغلب با چالش‌هایی، همچون عدم مشارکت فعال دانش‌آموزان و فقدان ابزارهای انگیزشی مواجه است. روش‌های سنتی که عمدتاً بر تکرار و ارزیابی معلم‌محور تکیه دارند، اغلب به یادگیری عمیق و پایدار منجر نمی‌شوند و دانش‌آموزان از میزان پیشرفت خود آگاه نیستند. از سوی دیگر، شرایط فرهنگی و اجتماعی بومی هر منطقه، می‌تواند فرصت‌هایی منحصر به فرد برای پیوند آموزش با زندگی روزمره فراهم کند. بنابراین، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که: چگونه می‌توان با تلفیق یک رویکرد آموزشی نوآورانه که شامل خودارزیابی، فناوری و فعالیت‌های خلاقانه است، مهارت‌های روخوانی و روان‌خوانی قرآن کریم را در دانش‌آموزان ارتقا و هم‌زمان نیز عزت‌نفس آن‌ها را افزایش داد؟

جامعه آماری این پژوهش، شامل: دانش‌آموزان پایه‌های هفتم، هشتم و نهم مقطع متوسطه اول در یکی از روستاهای منطقه جلگه رخ، استان خراسان رضوی است. نمونه آماری پژوهش، ۴۵ دانش‌آموز از یک مدرسه طی دو سال تحصیلی هستند.

روش اجرای طرح

ارزیابی اولیه و تعیین اهداف فردی

در دو ماه آغازین سال تحصیلی، فرآیند ارزیابی اولیه روخوانی و روان‌خوانی با مشارکت فعال هر دانش‌آموز انجام شد. در این مدت، دبیر به صورت کامل و شفاف، طرح و شاخص‌های آن را برای دانش‌آموزان تبیین نمود. این شاخص‌ها که به عنوان یک ابداع شخصی و نوآورانه در قالب هشتگ طراحی شده بودند، به دانش‌آموزان فرصت دادند تا با آگاهی از نقاط قوت و ضعف خود، مسیر پیشرفت‌شان را شناسایی کرده و برای آن هدف‌گذاری شخصی داشته باشند.

تفکیک خوانی: بخش‌بندی صحیح کلمات.

حرکات: رعایت صحیح اعراب‌گذاری.

حروف ناخوانا: شناخت حروف ناخوانا(والی).

مخارج: تلفظ صحیح حروف.

وقف: مکث و ادامه صحیح تلاوت.

ترتیل: رعایت آهنگ و قواعد تلاوت.

تمام این هشتگ‌ها به صورت کامل در کلاس حضوری آموزش داده شد

تا دانش‌آموزان از معیارها و اهداف خود کاملاً آگاه باشند.

بررسی امکانات و آموزش مهارت‌های دیجیتال

در ابتدای سال تحصیلی، دسترسی دانش‌آموزان به ابزارهای دیجیتال (گوشی هوشمند و اینترنت) بررسی شد. برای دانش‌آموزانی که با محدودیت مواجه بودند، راهکارهای جایگزین (مانند استفاده از زمان کلاس) در نظر گرفته شد. همچنین، توضیحاتی برای آشنایی دانش‌آموزان با نحوه استفاده از نرم‌افزارهای قرآنی و ارسال فایل صوتی در فضای مجازی، برگزار شد تا همه بتوانند به راحتی در طرح شرکت نمایند.

ترکیب آموزش حضوری و مجازی:

این طرح، یادگیری را به دو بخش مکمل تقسیم می‌کند:

بخش مجازی: برای تمرین و استمرار، با نظرسنجی در مورد زمان از دانش‌آموزان، هر هفته دو جلسه «قرار قرآنی» هفتگی در پیام‌رسان شاد برگزار شد. در این جلسات، دانش‌آموزان در ساعت‌های از پیش تعیین‌شده، فایل صوتی تلاوت خود را از صفحاتی که خودشان انتخاب کرده بودند، ارسال می‌کردند.

بخش حضوری: این بخش، اوج فرآیند یادگیری در هفته بود. در کلاس حضوری، هر دانش‌آموز چند سطر را تلاوت می‌کرد. با مقایسه عملکرد او با هفته قبل، با راهنمایی معلم و تأکید بر خودارزیابی، تصمیم گرفته می‌شد که آیا مهارت او در هشتگ مورد نظر به حد مطلوب رسیده است یا خیر؟

تلفیق آموزش با زندگی روزمره:

در آبان‌ماه، دانش‌آموزان این منطقه به دلیل مشغول بودن به برداشت و فرآیند پاک کردن زعفران و کمک به والدین در کارهای منزل در این مدت، برای شرکت در کلاس آنلاین قرآن با چالش کمبود زمان مواجه شدند. با الهام از شعار کلاسی «یا راهی خواهی یافت یا راهی خواهی ساخت»، خودشان پیشنهاد کردند قرآن خوانی را با کارهای روزمره تلفیق کنند و فایل صوتی تلاوت را در گروه مجازی به اشتراک بگذارند. معلم با مشاهده این خلاقیت، «جشنواره عکاسی از زعفران» را پیشنهاد داد که پیوندی میان هنر، زندگی و مفاهیم قرآنی ایجاد کرد. این فعالیت، حس مسئولیت‌پذیری و مهارت‌های هنری دانش‌آموزان را تقویت کرد و یادگیری را به تجربه‌ای جامع و معنوی تبدیل نمود. همچنین نقش محوری دانش‌آموزان را در یادگیری تقویت کرد و انس با قرآن را به زندگی روزمره پیوند داد.

این تجربه با آموزش عکاسی و انتخاب بهترین عکس‌ها، عزت‌نفس و تعلق جمعی دانش‌آموزان را به خاطره‌ای شیرین تبدیل نمود.

نتایج و دستاوردها:

اجرای این طرح نتایج چشمگیری در ابعاد مختلف به همراه داشت که فراتر از یک روش آموزشی سنتی بود. در این رویکرد، دانش‌آموزان با اتکا به مهارت خودارزیابی، مسئولیت پیشرفت خود را بر عهده گرفتند. مشاهده پیشرفت فردی و ارتقای هشتگ‌ها، به شدت انگیزه و عزت‌نفس آن‌ها را افزایش داد، به طوری که در جلسات حضوری با رغبت و اشتیاق فراوان برای تلاوت و ارتقای هشتگ‌ها حاضر می‌شدند.

یکی از مزایای مهم این طرح، یادگیری مشارکتی فعال بود. دانش‌آموزان در فضای مجازی، علاوه بر ارزیابی شخصی، برای تلاوت هم‌کلاسی‌های خود نیز نظر می‌دادند و با ادبیاتی دوستانه و سازنده، به یکدیگر بازخورد سازنده می‌دادند. این تعاملات، فضای کلاس را به یک تیم یادگیری تبدیل کرد. تأثیر این طرح در افزایش مهارت‌ها تنها به روحانی محدود نشد؛ **خوانش بهتر آیات، تسلط آن‌ها بر ترجمه کلمات** را نیز افزایش داد. این پیشرفت‌ها، نتایج ملموس‌تری هم به دنبال داشت. چندین نفر از دانش‌آموزان، برگزیده مسابقات ترتیل در منطقه شدند که این امر، سند محکمی بر موفقیت طرح و افزایش کیفیت تلاوت آن‌ها بود. در کنار این دستاوردهای آموزشی، **پیوند دادن فعالیت‌های خانگی با معنویت، حس مسئولیت‌پذیری در قبال خانواده** را در دانش‌آموزان تقویت کرد و فعالیت‌های هنری مانند: عکاسی، نگاه آن‌ها را به زیبایی‌های خلقت و مفاهیم قرآنی عمیق‌تر ساخت.

نتیجه‌گیری:

طرح تلفیقی معرفی‌شده، با تأکید بر خودارزیابی به عنوان رکن اصلی، توانست فراتر از یک روش آموزشی سنتی عمل کند. این رویکرد، با ادغام هوشمندانه فناوری، خلاقیت و فرهنگ محلی، موجب افزایش انگیزه، مسئولیت‌پذیری و عزت‌نفس دانش‌آموزان شد و نشان داد که آموزش قرآن را می‌توان به تجربه‌ای پویا و عمیق برای دانش‌آموزان تبدیل کرد که در آن، هر فرد، معلم و راهنمای پیشرفت خود باشد. این طرح نیز می‌تواند الگویی عملی برای مربیان و معلمان سراسر کشور باشد که به دنبال نوآوری در آموزش هستند.

بررسی تطبیقی شیوه‌های آموزش قرآن

روح الله صمدی

دانش‌آموخته دکتری الهیات و معارف اسلامی، معاون پرورشی دبیرستان هیئت امنایی جابرین حیان، آموزش و پرورش منطقه ۵ تهران

فاطمه جعفرآبادی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، مدیر دبستان دخترانه سیدالشهدای اکباتان، آموزش و پرورش منطقه ۵ تهران

چکیده

آموزش قرآن به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های تربیت دینی در مدارس، نقش کلیدی در یادگیری، فهم و کاربرد آموزه‌های قرآنی دارد و انتخاب شیوه مناسب تدریس تأثیر بسزایی در این فرآیند دارد. هدف پژوهش حاضر بررسی تطبیقی شیوه‌های آموزش قرآن، شناسایی نقاط قوت و ضعف هر شیوه و ارائه پیشنهاداتی برای بهبود آموزش در نظام آموزشی ایران است. این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی انجام شد و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیل اسناد و مقالات جمع‌آوری و با روش تطبیقی تحلیل گردید. یافته‌ها نشان داد که شیوه‌های ترکیبی شامل: حفظ و فهم معنایی. همراه با بهره‌گیری از فناوری، بیشترین اثربخشی را در ارتقای یادگیری قرآن و تقویت مهارت‌های قرآنی دانش‌آموزان دارند، در حالی که شیوه حفظ محور، تنها حافظه را تقویت می‌کند و شیوه مفهومی بدون حفظ، کارآمدی کمتری دارد. بر اساس این نتایج، استفاده از روش ترکیبی همراه با فناوری، آموزش معلمان و طراحی بسته‌های آموزشی جذاب و متناسب با سن دانش‌آموزان به عنوان پیشنهادی کاربردی برای بهبود آموزش قرآن در مدارس مطرح می‌شود.

واژگان کلیدی:

آموزش قرآن، شیوه‌های سنتی آموزش قرآن، شیوه‌های نوین آموزش قرآن، شیوه حفظ محور، تحلیل تطبیقی.

بیان مسئله:

آموزش قرآن کریم در مدارس ایران به‌عنوان محور تربیت دینی، نقشی اساسی در تقویت شناخت، عاطفه و رفتار دانش‌آموزان دارد، اما اغلب به خواندن و حفظ محدود شده و شکاف معناداری میان اهداف آموزشی و عملکرد مدارس مشاهده می‌شود (صفری، ۱۳۹۳). روش‌های سنتی مانند: حفظ و تلاوت، استمرار فرهنگ قرآنی را تضمین می‌کنند، اما در پرورش فهم عمیق، کاربرد عملی و مهارت‌های استدلالی محدودند. پژوهش‌های اخیر بر ضرورت

استفاده از شیوه‌های فعال، تعاملی و مبتنی بر روان‌شناسی یادگیری تأکید کرده‌اند که علاوه بر تقویت توانایی‌های شناختی، انس پایدار با قرآن و سلامت روان دانش‌آموزان را ارتقا می‌دهند. (نقی لو، ۱۳۹۷). نبود اجماع در روش‌های بهینه و تضاد میان سنتی و نوین، ضرورت طراحی الگویی تلفیقی و تطبیقی را برجسته می‌کند. بهره‌گیری از فناوری، شیوه‌های مشارکتی و رویکردهای نوین، می‌تواند الگویی جامع، کارآمد و متناسب با نیازهای نسل جدید برای آموزش قرآن فراهم سازد.

شناسایی شیوه‌های سنتی آموزش قرآن و تحلیل کارآمدی آن‌ها

آموزش قرآن کریم همواره در جوامع اسلامی جایگاه محوری داشته و روش‌های سنتی مانند: مکتب‌خانه‌ای، تلقین و تکرار، حفظ‌محور و تلاوت تقلیدی استاد - شاگردی، نقشی مؤثر در پرورش دینی ایفا کرده‌اند. این شیوه‌ها با تقویت حافظه، مهارت شنیداری و دقت قرائت، انس قلبی و انتقال سنت‌های شفاهی را تسهیل می‌کردند، اما در توجه به فهم معنا، تدبر و کاربرد عملی قرآن کاستی‌هایی داشتند (اکاتی و کمالی، ۱۳۹۴). مکتب‌خانه و حفظ‌محوری، اگرچه حافظان ماهر پرورش دادند، اما برای نسل امروز جذابیت و انعطاف لازم را نداشتند و گاه فشار روانی ایجاد می‌کردند. (کریمیان و همکاران، ۱۴۰۴). یافته‌ها نشان می‌دهد، ترکیب نقاط قوت این سنت‌ها با نوآوری‌های آموزشی مانند: فناوری دیجیتال و روش‌های فعال یادگیری، می‌تواند الگویی جامع و متوازن برای ارتقای انس، فهم و به‌کارگیری آموزه‌های قرآنی در نسل جدید فراهم سازد.

بررسی روش‌های نوین آموزش قرآن و میزان پاسخگویی آنها به نیازهای نسل جدید

آموزش قرآن به‌عنوان رکن بنیادین تربیت اسلامی، با تحولات اجتماعی و فناورانه نیازمند بازنگری در روش‌های سنتی چون، مکتب‌خانه و حفظ صرف است. رویکردهای نوین با بهره‌گیری از فناوری دیجیتال و پلتفرم‌های چندرسانه‌ای، یادگیری تعاملی، جذاب و شخصی‌سازی شده را ممکن می‌سازند و محدودیت‌های زمانی و مکانی را کاهش می‌دهند (نجات‌بخش اصفهانی و همکاران، ۱۳۸۹). در این میان، رویکردهای روان‌شناختی و یادگیری مشاهده‌ای اثر الگوگیری عینی را تقویت می‌کنند و آموزش تلفیقی و میان‌رشته‌ای پیوند قرآن با علوم دیگر و ارتقای تفکر علمی را فراهم می‌سازند. روش‌های انگیزشی و یادگیرنده‌محور نیز علاوه بر مهارت تلاوت را افزایش می‌دهند. با وجود چالش‌هایی مانند: سطحی‌نگری و کمبود مهارت معلمان (کریمیان و همکاران، ۱۴۰۴)، ترکیب سنت و فناوری می‌تواند

بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های روش‌های سنتی و نوین آموزش قرآن

آموزش قرآن در تمدن اسلامی همواره نقشی محوری در تربیت دینی و اخلاقی داشته و روش‌های سنتی مانند: مکتب‌خانه، حفظ و تلاوت شفاهی، با ایجاد انس قلبی و تقویت هویت فرهنگی، نسل‌های مسلمان را پرورش داده‌اند. با تحولات اجتماعی و فناوری، شیوه‌های نوین آموزش شکل گرفتند که با بهره‌گیری از یادگیری فعال، ابزار دیجیتال و پلتفرم‌های چندرسانه‌ای، به نیازهای نسل جدید پاسخ می‌دهند. در حالی که سنتی‌ها بر تکرار، معلم‌محوری و انتقال شفاهی تأکید داشتند. نوین‌ها بر فهم معنا، تدبر و کاربرد آموزه‌های قرآنی در زندگی تمرکز دارند (اکاتی و کمالی، ۱۳۹۴). هرچند روش‌های نوین، جذابیت، تعامل و انعطاف بیشتری دارند، اما خطر سطحی‌نگری و وابستگی به ابزار را نیز در پی دارند. بنابراین، ترکیب سنت و نوین الگویی متوازن برای حفظ میراث و پاسخ به نیازهای شناختی، عاطفی و مهارتی نسل جدید را فراهم می‌سازد.

تبیین تأثیر روش‌های آموزش قرآن بر ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری یادگیرندگان

آموزش قرآن از گذشته تا امروز رکن اساسی تربیت دینی در جوامع اسلامی بوده و بر ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری یادگیرندگان تأثیر مستقیم دارد. روش‌های سنتی با محوریت حفظ، تلاوت و تجوید، موجب تقویت حافظه، دقت ذهنی و نظم فکری می‌شوند، در حالی که روش‌های نوین با بهره‌گیری از فناوری دیجیتال، چندرسانه‌ای و رویکردهای استقرایی و قیاسی، فهم مفاهیم، تفکر انتقادی و قدرت استدلال را ارتقاء می‌دهند (رحمانی، ۱۳۹۳). از نظر عاطفی، سنتی‌ها انس با قرآن، آرامش روحی و همبستگی اجتماعی را افزایش می‌دهند، در حالی که نوین‌ها با بازی‌های آموزشی و فعالیت‌های خلاقانه انگیزه یادگیری را تقویت می‌کنند. همچنین بُعد رفتاری از طریق الگوگیری از پیامبران و آموزش مشاهده‌ای، اخلاق، خودکنترلی و تبعیت از ارزش‌ها را پرورش می‌دهد (نصیری، ۱۳۸۶). در نتیجه، تلفیق سنت و نوآوری الگویی جامع برای تربیت نسل جدید فراهم می‌سازد.

الگوی تلفیقی و جامع آموزش قرآن در نظام آموزشی ایران

آموزش قرآن در نظام آموزشی ایران از ارکان اصلی تربیت دینی و فرهنگی است، اما محدودیت روش‌های سنتی و ناکافی بودن

شیوه‌های نوین همراه با کم‌انگیزگی دانش‌آموزان، ضرورت طراحی الگویی تلفیقی را آشکار می‌سازد (کاظمی و خسروی مراد، ۱۴۰۰). روش‌های سنتی مانند: حفظ ترتیبی و حلقه‌های استادمحور حافظه دینی و انس با متن را تقویت می‌کنند، اما به ابعاد عاطفی و رفتاری کمتر می‌پردازند. در مقابل، شیوه‌های نوین با بهره‌گیری از فناوری و یادگیری مشاهده‌ای و مشارکتی، فهم معنا و انگیزش را ارتقا می‌دهند، ولی جدایی از سنت می‌تواند به سطحی‌نگری و تضعیف هویت دینی بینجامد. الگوی مطلوب باید ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری را هم‌زمان پوشش دهد و با تلفیق سنت، نوآوری، فناوری، برنامه درسی مناسب، یادگیری کاربردی قرآن را فراهم سازد.

نتیجه‌گیری:

پژوهش حاضر با رویکرد تطبیقی نشان داد که شیوه‌های آموزش قرآن تأثیرات متنوعی بر یادگیری دارند. روش حفظ‌محور حافظه را تقویت می‌کند اما در فهم و کاربرد محدود است، در حالی که روش مفهومی - تدبیری بر استدلال، معنا و یادگیری عمیق تمرکز دارد. شیوه ترکیبی با تلفیق حفظ و فهم، هم حافظه و هم درک مفهومی را ارتقا می‌دهد. استفاده از فناوری‌های دیجیتال نیز انگیزه و مشارکت را افزایش می‌دهد، هرچند به زیرساخت و آموزش معلمان وابسته است. در مجموع، ترکیب روش‌های سنتی و نوین، به‌ویژه شیوه ترکیبی همراه با فناوری، الگویی جامع برای پرورش مهارت‌های قرآنی و کاربرد عملی آیات فراهم می‌سازد.

منابع

- اکاتی، سعید، و کمالی، شمسیه. (۱۳۹۴). شیوه‌های استدلال استقرایی و استدلال قیاسی قرآن برای آموزش علوم پایه ششم ابتدایی. همایش ملی آموزش ابتدایی.
- تقی‌لو، صادق. (۱۳۹۷). تأثیر آموزش قرآن کریم بر بهبود شیوه‌های مقابله با فشار روانی در نوجوانان. علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، ۶(۱۰۶)، ۳۱-۴۵.
- خسروی مراد، لیلیا، و کاظمی، نجمه. (۱۴۰۰). تحلیل تطبیقی جایگاه آموزش عمومی قرآن در نظام آموزشی معاصر (باتاکید بر دوره ابتدایی). پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآن کریم، ۱۱(۱)، ۸۵-۹۸.
- رحمانی، سعید. (۱۳۹۳). بررسی روش‌های تطبیقی آموزش تلاوت قرآن کریم، تهران: مرکز طبع و نشر قرآن کریم.
- صفری، ام‌النبین. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی روش‌های آموزش قرآن نونهالان، تهران: مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران.
- کریمیان، بهناز؛ حسینی، حسین؛ زندوانیان نائینی، احمد. (۱۴۰۴). ادراک انگاره‌های معلمان والدین از چالش‌های آموزش قرآن پایه اول ابتدایی شهر یزد، اسلام و پژوهش‌های تربیتی، شماره ۳۳، ۶۰-۷۸.
- نجات بخش اصفهانی، علی، مردانی، محمدرضا، و تولایی، روح‌اله. (۱۳۸۹). راهبرد توسعه مجازی آموزش ملی قرآن. مطالعات دفاعی استراتژیک، ۴۰(۱)، ۱-۱۲.

مهجوریت قرآن؟!!

محمدحسین محمدزاده

عضو حقیقی شورای توسعه فرهنگ قرآنی

چکیده

این یادداشت برای اولین بار، اصطلاح جدیدی با عنوان مهجوریت نسبی قرآن را مطرح می‌کند و به معرفی و تعریف و بررسی آن می‌پردازد و ضرورت‌ها و چالش‌های مهجوریت زدایی از این نوع مهجوریت از قرآن را در ابعاد فردی، گروهی و ساختاری مورد بررسی قرار می‌دهد و ضمن تحلیل آیه شریفه «إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا»، به اثبات این نکته می‌پردازد که مراد از مهجوریت در آیه شریفه، مهجوریت نسبی است که از صدر اسلام، جمع کثیری از اهل قرآن و قرآنیان را اعم از افراد، گروه‌ها، صنوف قرآنی و مجموعه‌های قرآنی و یا دارای بخش قرآنی، گریبان‌گیر خود نموده است تا حدی که با قطعیت می‌توان به این نتیجه رسید که قرآن کریم این مهجوریت را به عنوان بزرگترین خطر در راه تمدن‌سازی اسلامی معرفی و جامعه اسلامی و قرآنی را بشدت از آن بر حذر داشته است.

مقدمه

قرآن کریم همواره به عنوان کتاب هدایتگر و راهنمای انسان در همه عرصه‌های زندگی شناخته شده است. کارکرد هدایتی قرآن کریم در صورتی کاملاً فعال و محقق می‌شود که در همه حیطه‌های شناختی، گرایش رفتاری و در همه ابعاد ظاهری و معنوی و تدبیری به آن پرداخته شود و پرداخت ناقص و محدود به یک حیطه و یک بعد اگرچه فرد یا گروه را متصف به فرد یا گروه یا مجموعه‌ای قرآنی می‌کند مانند قاری قرآن، مفسر قرآن، قاریان، حافظان و... و فرد یا گروه را نسبت به قرآن مهجوریت‌زدا می‌گرداند اما این مهجوریت‌زدایی ناقص همزمان، نسبت به حیطه‌ها و ابعادی که به آن پرداخته نشده مهجوریت‌زایی به وجود می‌آورد که ما در این گفتار این نوع از مهجوریت را مهجوریت نسبی نام‌گذاری کرده‌ایم و اثبات خواهد شد که این نوع از مهجوریت همان مهجوریتی است که پیامبر گرامی اسلام ﷺ در آیه شریفه (سوره فرقان، آیه ۳۰) از ابتلاء جامعه اسلامی به آن شکایت کرده‌اند و در آن هشدار می‌دهد قرآن همواره در معرض غفلت و مهجوریت قرار دارد. این یادداشت با تأکید بر این آیه و رویکردهای تفسیری آن و طرح دیدگاه امامین انقلاب

در این باره، به اهمیت مراقبت از قرآن کریم از مهجوریت نسبی در ابعاد مختلف پرداخته، سپس ابعاد فردی، گروهی و سطوح سازمانی مهجوریت‌زدایی را بررسی و تحلیل می‌کند.

تعریف سکولاریسم نسبی و مهجوریت نسبی قرآن

مهجوریت نسبی قرآن کریم به مهجوریتی اطلاق می‌شود که از پرداخت ناقص به قرآن کریم و مهجوریت‌زدایی ناقص از قرآن کریم پدید می‌آید. واژه نسبی در مقابل واژه مطلق در نام‌گذاری این نوع از مهجوریت به این جهت است که در اکتفا فرد یا گروه به پرداخت ناقص به صرف یک بعد از ابعاد قرآن کریم، آن را نسبت به ابعاد دیگر مهجور قرار داده و دچار مهجوریت یا مهجوریت‌های نسبی متعددی می‌نماید.

تفاوت مهجوریت و سکولاریسم نسبی با سایر انواع مهجوریت و سکولاریسم

مهمترین تفاوت و وجه تمایز مهجوریت نسبی با سایر انواع سکولاریسم و مهجوریت چون مهجوریت مطلق، سکولاریسم نقابدار، سکولاریسم پنهان و... در دو چیز است؛ یک نسبی بودن آن و دو محل پیدایش آن که همان اهالی قرآن شامل افراد گروه‌ها صنوف و نهادهای قرآنی و نهادهای دارای بخش قرآنی است.

تحلیل آیه و مفهوم مهجوریت قرآن

آنچه در این بخش خواهد آمد بازخوانی و تدبر در آیه سی‌ام سوره‌ی مبارکه‌ی فرقان است که گویا در فهم و بیان معنا و پیام آن مبنی بر تلاش اهل قرآن برای مهجوریت‌زدایی کامل و پرهیز از ابتلاء به مهجوریت‌زایی‌های نسبی تسامح و کوتاهی شده است و بدون تدبیر در آن، نکات مهم یاد شده ناخوانده و ناگفته مانده است.

شکایت پیامبر ﷺ از چه نوع مهجوریت قرآن؟!!

آیه‌ی «وقال الرسول یارب ان قومى اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» (فرقان آیه ۳۰)، به عنوان آیه‌ی بیانگر بحث مهجوریت قرآن، از جمله آیاتی است که شهرت بسیار دارد و در مجامع و محافل قرآنی در میان قرآن پژوهان و معلمان و مروجان قرآن، دغدغه‌های بسیاری برانگیخته است که ایشان به هر نحوی از انحاء، بکوشند تا از مهجوریت قرآن کاسته و هر چه سریع‌تر خود و دیگران را از دایره‌ی این قوم مهجورگر قرآن بیرون کشیده

دو کلمه «اتخذوا» و «مهجوراً» در این آیه ترکیبی را ساخته‌اند که دیگر مساوی و معادل معنای «قرآن را مهجور کردند» نیست و برای این جمله، عبارت «هَجَرُوا هَذَا الْقُرْآنَ» می‌تواند مناسب‌تر باشد. «هَجَرُوا هَذَا الْقُرْآنَ» - که در آن از فعل ثلاثی مجرد استفاده شده است - با «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» - که در آن با ترکیب کلمه اتخاذا و دو مفعول آن روبرو هستیم - به یک معنا نیستند.

هَجَر يَهْجُرُ با مصدر هَجَر یا هَجَران در مفردات راغب چنین معنا شده است: «مُفَارَقَةُ الْإِنْسَانِ غَيْرَهُ إِذَا بِالْبَدَنِ أَوْ بِاللِّسَانِ أَوْ بِالْقَلْبِ» یعنی: «دوری کردن بدنی، زبانی یا قلبی از دیگری» بنابراین اگر خدای متعال در آیه مذکور از این فعل استفاده کرده بود معنای آن چنین می‌شد که: از قرآن دوری کردند، اعراض کردند، آنرا ترک کردند و خلاصه قرآن را مهجور نمودند، همان گونه که در آیات زیر این فعل بکار رفته است و معنای «ترک کردن و وانهادن» منظور بوده است: «وَالرَّجَزِ فَاهْجُرْ» (مدثر، ۵) و «اهْجُرْنِي مَلِيًّا» (مریم، ۴۶)، «اهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا» (مزمّل، ۱۰) و «اهْجُرُوهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ» (نساء، ۳۴) کلمه «اتَّخَذَ» که به معنای اخذ (بدست آوردن و تحصیل و گرفتن) است هنگامی که با کلمه «مهجوراً»، ترکیب جدید ساخته است، معنای جدید را القا می‌کند، که غیر از معنای مهجور کردن قرآن است، چرا که استفاده از فعل «اتَّخَذُوا» (گرفتند، تحصیل کردند و...) نوعی توجه به مفعول و پرداختن و دست یافتن به آن را القا می‌کند. به چند آیه که در آنها از این ترکیب استفاده شده است، توجه فرمایید:

«يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا» (فرقان، آیه ۲۸)
«وَإِذَا رَأَوْكَ إِِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا»

(فرقان، آیه ۴۱)

«أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ» (فرقان، آیه ۴۳)

«وَدَرَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا» (انعام، آیه ۷۰)

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارُ أَوْلِيَاءُ» (مائده، آیه ۵۷)

«وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا» (نساء، آیه ۱۲۵)

در آیه‌ی سی‌ام سوره‌ی فرقان، قرآن که مفعول فعل «اتخذوا» می‌باشد نه تنها متروک و وانهادن نیست، بلکه توسط فاعل تحصیل شده و بدست آمده و در اختیار قرار گرفته است ولی این بدست آوردن مفعول (قرآن) توسط فاعل (قوم رسول اکرم ﷺ) به گونه‌ای است که مفعول در این میان مهجور و وانهادن است. به بیان دیگر، خداوند با استفاده از کلمه «اتخذوا»

و خویش را از ننگ آن برهانند. پیامی که در طول قرون اسلامی از این آیه برداشت شده است، بیان «نکوهش از مهجور کردن قرآن» است، که به عنوان شکایت رسول خدا ﷺ در روز قیامت به محضر پروردگار عرضه می‌گردد. در تفسیر جامع البیان ذیل همین آیه آمده است:

مفسران در معنای «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» اختلاف نظر دارند، عده‌ای عقیده دارند که معنای آن اینست که در مورد قرآن سخنان نامربوط و ناروا می‌گویند و گمان می‌کنند که سحر یا شعر است... مجاهد می‌گوید: معنای «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» اینست که درباره‌ی قرآن [و در بیان معانی آیات آن]، به هذیان و سخنان نامعقول پرداختند... و دیگر مفسران را نظر اینست که معنای آن بیان خبری از مشرکان است که ایشان قرآن را مهجور کردند و از آن روی برگردانده و به آن گوش فرادادند.

در تفسیر مجمع البیان نیز چنین آمده است: منظور از رسول در این آیه، محمد ﷺ است که از قوم خود شکایت می‌کند که پروردگارا قوم من این قرآن را مهجور کردند! معنای «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» اینست که قرآن را مهجور کردند و آن را رها کردند... آن را متروک کرده و به دنبال شنیدن و فهمیدن آن نیستند.

نزدیک به همین معنا را می‌توان در دیگر تفاسیر و ترجمه‌ها مشاهده کرد، که به عنوان نمونه به چند ترجمه نیز اشاره می‌کنیم: مجتبیوی: پروردگارا قوم من این قرآن را کنار نهاده و فرو گذاشتند. آیتی: پیامبر گفت: ای پروردگار من! قوم من ترک قرآن گفتند. خواجه‌ی: پیغمبر گوید: پروردگارا قوم من این قرآن را متروک کردند.

فولادوند: پروردگارا! قوم من این قرآن را رها کردند.

نکته قابل توجه اینست که گرچه مهجور کردن قرآن امری است نکوهیده و مورد سرزنش و توبیخ، ولی آیا پیام این آیه بیان نکوهش مهجور کردن قرآن است، به تعبیر دیگر آیا «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» دقیقاً به معنای «قرآن را مهجور کردند» می‌باشد؟

**مهجوریت نسبی قرآن کریم به
مهجوریتی اطلاق می‌شود که از
پرداخت ناقص به قرآن کریم و
مهجوریت زدایی ناقص از قرآن کریم
پدید می‌آید.**

اگر دقت کنیم در می‌یابیم که تعبیر «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً» دارای نکات و ظرایف بیانی خاصی است که معنای آنرا نمی‌توان تنها به مهجور کردن قرآن ترجمه کرد، بلکه این تعبیر بسیار ظریف‌تر و دردمندانه‌تر، مسأله مهجوریت قرآن را مورد توجه قرار داده است. برای درک این مسأله، باید دقت نمود که

بیانگر این نکته است که اتفاقاً قوم رسول اکرم ﷺ نه تنها قرآن را و انهداند و ترک نگفته‌اند بلکه آنرا در اختیار گرفته و به آن دست یافته‌اند ولی تمام مسأله این است که این بدست آوردن و در اختیار گرفتن قرآن به گونه‌ای است که در اثر عدم درک صحیح و شناخت اصولی و استفاده‌ی شایسته و بایسته، قرآن در این میان عملاً مهجور و متروک مانده است. همین مسأله است که صدای شکایت رسول اکرم ﷺ را بلند می‌سازد که:

من از بیگانگان هرگز ننالم که با من هر چه کرد آن آشنا کرد یعنی شکایت ایشان از قومی است که در عین اینکه قرآن را اخذ کرده و گرفته‌اند و به اصطلاح «قرآن‌ورزی» می‌کنند ولی گویی آن را ترک کرده‌اند و به جای آنکه قرآن خلیل و همراه و همراز و راهنمای آنها باشد، در میان آشنایان بیگانه‌ای بیش نیست.

بنابراین، معنای صحیح «اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا» اینست که «قرآن را به مهجوریت گرفتند.» مهجور کردن و به مهجوریت گرفتن مانند تعابیری چون مسخره کردن و به مسخره گرفتن، بیکار کردن و به بیگاری گرفتن، بازی کردن و به بازی گرفتن... تفاوت ظریفی با هم دارند. در اولی (بازی کردن، مهجور کردن، مسخره کردن و...) فعل صریح و آشکار صورت می‌گیرد و فاعل نیز دانسته، ترس و ابایی ندارد که فعل را صریح و بی‌پرده انجام دهد تا دیگران به واقعیت فعل وی پی ببرند، در حالی که در دومی (به بازی گرفتن، به مهجوریت گرفتن، به مسخره گرفتن...)، فاعل به هر علت (حتی جهل) صریحاً به انجام فعل مبادرت نمی‌ورزد، بلکه آنرا در هاله و پرده‌ای از خفا و پوشش انجام می‌دهد، به گونه‌ای که در ابتدا نمی‌توان به واقعیت فعل وی پی برد، بلکه شاید در ابتدا عکس آنهم به نظر برسد.

در مهجور کردن قرآن، شخص به خانه قرآن

قدم نمی‌گذارد ولی مهجور کردن قرآن یعنی ترک قرآن و اعراض و روی گردانی و دوری از قرآن، در حالی که به مهجوریت گرفتن قرآن یعنی پرداختن به قرآن و قرآن‌ورزی نمودن ولی به گونه‌ای که اگرچه در ظاهر از این قرآن‌ورزی‌ها و رویکردهای مختلف قرآنی بوی توجه و اقبال و استفاده به مشام می‌رسد ولی حقیقت مطلب اینست که در همه‌ی این رویکردها و قرآن‌ورزی‌ها، با قرآن بیگانه و ترک شده و وانهداده شده است. در مهجور کردن قرآن، شخص به خانه قرآن قدم نمی‌گذارد ولی در به مهجوریت گرفتن قرآن، فرد به میهمانی صاحب‌خانه‌ای فاضل و گل‌ها و... شده است.

و حکیم نایل شده است ولی به جای توجه به میزبان و استفاده از محضر وی، گرفتار نقش و نگار در و دیوار خانه و گله‌ها و... شده است. در مهجور کردن قرآن، بیمار از آغاز به طبیب مراجعه نمی‌کند و به سراغ قرآن کریم نمی‌آید، در حالی که در به مهجوریت گرفتن قرآن، بیمار به طبیب مراجعه کرده و داروهای شفابخش وی را گرفته است ولی از آنها استفاده‌ای نمی‌کند تا به کام مرگ فرو می‌رود.

چنانکه به ترجمه‌های مختلف قرآن نیز مراجعه کنیم می‌بینیم که در موارد دیگری که از ترکیب «اتَّخَذَ» و دو مفعول آن استفاده شده، به معنای صحیح آن ترجمه شده است که به چند نمونه بسنده می‌کنیم:

۱. «یا ویلتی لیتنی لم اتَّخَذْ فُلَانًا خَلِيْلًا» (فرقان، ۲۸) فولادوند: ای وای کاش فلانی را دوست ننگرفته بودم! آیتی: وای بر من کاش فلانی را دوست نمی‌گرفتم! مجتبیوی: ای وای کاش فلان را به دوستی نمی‌گرفتم! خواجوی: وای کاش فلان را به دوستی نمی‌گرفتم!
۲. «وَاِذَا رَاوُكُ اَنْ يَّتَّخِذُوْكَ الْاَهْرَؤًا» (فرقان، ۴۱) فولادوند: و چون تو را ببینند جز به ریشخندت نگیرند. آیتی: چون ترا دیدند مسخره‌ات کردند. مجتبیوی: و چون ترا ببینند جز به مسخره‌ات نگیرند. خواجوی: و چون ترا ببینند جز به مسخره‌ات نگیرند.
۳. «اَفَرَايْتُ مَنْ اَتَّخَذَ الْهَبَّةَ هَوْبَةً» (جاثیه، ۲۳) فولادوند: آن کس که هوای خود را به معبود خویش گرفته است دیدی؟ آیتی: آیا آن کس که هوای نفس خود را به خدایی گرفته بود، دیدی؟ مجتبیوی: آیا کسی که خدای خویش را کام و خواهش خویش گرفت دیدی؟ خواجوی: آیا کسی که هوای نفسش را معبود خود گرفته ندیدی؟
۴. «وَذَرِ الدِّیْنَ اَتَّخَذُوا دِیْنَهُمْ لَعْبًا وَّ لَهْوًا» (انعام، ۷۰) فولادوند: و کسانی را که دین خود را به بازی و سرگرمی گرفتند... رها کن. آیتی: و واگذار آن کسانی را که دین خویش بازیچه و لهو گرفتند. مجتبیوی: کسانی را که دین خود را به بازی و سرگرمی گرفته‌اند... واگذار. خواجوی: و کسانی را که دین خود را به مسخره و بازی گرفته‌اند... رها کن.
۵. «يَا اَيُّهَا الدِّیْنُ اَمْنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الدِّیْنَ اَتَّخَذُوا دِیْنَكُمْ هَزْوًا وَّ لَعْبًا مِنْ الدِّیْنِ اَوْتُوا الْکِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَّ الْکِفَارَ اَوْلِيَاءَ» (مائده، ۵۷) فولادوند: ای کسانی که ایمان آورده‌اید کسانی را که دین شما را به ریشخند و بازی گرفته‌اند از کسانی که پیش از شما به آنها

کتاب داده شده و کافران دوستان مگیرید.

آیتی: ای کسانی که ایمان آوردید اهل کتاب را که دین شما را به مسخره و بازی می گیرند و نیز کافران را به دوستی برمگزینید. مجتوبی: ای کسانی که ایمان آوردید کسانی را که دین شما را به مسخره و بازی می گیرند از آنان که پیش از شما به آنها کتاب داده شده و نیز کافران را دوست مگیرید.

خواجوی: شما که مؤمنید! کسانی را که دین شما را به مسخره و بازی می گیرند از آنانی که پیش از شما کتابشان داده اند و همچنین کافران را به دوستی مگیرید.

۶. «واتخذ الله ابراهيم خلیلاً» (نساء، ۱۲۵)

فولادوند: «و خدا ابراهیم را دوست گرفت.»

آیتی: «و خدا ابراهیم را به دوستی برگزید.»

مجتوبی: «خدا ابراهیم را دوست گرفت.»

خواجوی: «خدا ابراهیم را به دوستی برگزید.»

لذا به نظر می رسد اگر گرفتار شهرت زدگی در فهم معنای آیه ی مورد نظر نشویم باید با توجه به معنای ترکیب موجود در آیه، آن را به: «پیامبر می گوید: پروردگارا قوم من این قرآن را به مهجوریت گرفتند» ترجمه کنیم. درست است که مهجور کردن قرآن امری است بسیار نکوهیده و کفران نعمت بزرگ الهی بشمار می رود، اما نکته ی مهم اینست که این آیه (سی ام سوره ی فرقان) در مقام بیان آن نیست، بلکه آیاتی چون: «فما لهم عن التذکره معرضین. کأنهم حمر مستنفره. فزت من قسوره» (مدثر، ۴۹-۵۱) (چرا از قرآن اعراض می کنند...)، «فما لهم لا یؤمنون» (انشقاق، ۲۰)، «فبأی حدیث بعده یؤمنون» (مرسلات، ۵۰)، «إذا تتلی علیه آیاتنا قال اساطیر الاولین» (مطففین، ۱۳) و... عهده دار بیان نکوهش از مهجور کردن قرآن هستند.

بنابراین می توان به احتمال قریب به قطعیت نتیجه گرفت که مخاطبان آیه شریفه اهالی قرآن هستند و خواست قرآن از اهل قرآن با طرح این شکایت از سوی پیامبر، بر حذر داشتن آنان از مهجوریت زدایی ناقص قرآن کریم است چرا که منجر به تولید مهجوریت های نسبی متعدد می شود.

نتیجه دیگر: از آنجا که شکایت پیامبر فقط در مورد مهجوریت زدایی نکردن کامل اهل قرآن و مبتلا شدنشان به مهجوریت های نسبی متعدد آمده است و نه در موارد دیگر نشان دهنده این است که مهجوریت گذاردن قرآن خطرناک ترین مانع در بهره مندی مؤثر از قرآن کریم در امر هدایت، سعادت و تمدن سازی اسلامی معرفی شده است.

در این باره امام خمینی (ره) می فرمایند:

... آیا اگر ما این صحیفه الهیه را مثلاً جلدی پاکیزه و قیمتی نمودیم و در وقت قرائت یا استخاره بوسیدیم و بدیده نهادیم، آن را مهجور نکرده ایم؟ آیا اگر غالب عمر خود را صرف در تجوید و جهات لغویه و بیانیه و بدیعیه آن کردیم، این کتاب شریف را از مهجوریت بیرون آورده ایم؟ آیا اگر قرائات مختلفه و امثال آن را فرا گرفتیم، از ننگ مهجوریت قرآن خلاصی پیدا کرده ایم؟ آیا اگر وجود اعجاز قرآن و فنون محسنات آن را تعلیم کردیم از شکایت رسول خدا مستخلص شده ایم؟ هیهات! که هیچ یک از این امور مورد نظر قرآن و منزل عظیم الشان آن نیست. قرآن کتاب الهی است و در آن شئون الهیه است. قرآن حبل متصل ما بین خالق و مخلوق است و به وسیله تعلیمات آن باید «رابطه معنوی» و «ارتباط غیبی» بین بندگان خدا و مرتبی آن پیدا شود، از قرآن باید «علوم الهیه» و «معارف لدنیه» حاصل شود...

امام خمینی (ره) درباره ی به مهجوریت گرفتن قرآن توسط برخی مفسران می فرماید: «مثل یک طایفه از علمای تفسیر قرآن که استفادت از قرآن را منحصر به ضبط و جمع اختلاف قرائات و معانی لغت و تصاریف کلمات و محسنات لفظیه و معنویه و وجوه اعجاز قرآن و معانی عرفیه و اختلاف افهام ناس در آنها دانند و از دعوات قرآن و جهات روحیه و معارف الهیه آن به کلی غافلند. اینان نیز به مرضی مانند که رجوع به طیب نموده و نسخه او را گرفته و معالجه خود را ضبط نسخه و حفظ آن و کیفیت ترکیبات آن دانند. اینان را مرض خواهد کشت و علم به نسخه و مراجعه به طیب برای آنها به کلی بی نتیجه است.»

رک: قرآن کتاب هدایت در دیدگاه امام خمینی (ره) ۱۶۲، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

در این باره رهبر فرزانه انقلاب می فرماید پیغمبر اکرم ﷺ نزد پروردگار عالم عرض می کند: «یا رَبِّ اِنَّ قَوْمی اَتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُوراً». هجر قرآن به چه معناست؟ بی شک به این معنا نیست که قرآن و اسم قرآن و اسم مسلمانان را به طور کلی از خود دفع کردند. این اتخاذ نیست. «اتخذوا هذا القرآن مهجوراً»؛ یعنی قرآن را دارند، اما همراه با هجر. قرآن هست، اما مهجور است. به این معنا که قرآن در یک جامعه تلاوت شده و احترام ظاهری می شود، اما به احکام آن عمل نمی کنند و به بهانه ی جدایی دین از سیاست، حکومت را از قرآن سلب می نمایند. اگر قرار بود که اسلام و قرآن حکومت نکنند، پس مبارزات پیغمبر برای چه بود؟ اگر پیغمبر اسلام ﷺ بر این باور بود که نباید در حکومت

«فراخوان همکاری»

بدینوسیله از تمامی علاقه‌مندان، نویسندگان، پژوهشگران و هنرمندان دعوت می‌شود تا در نشریه «رحیق» به‌عنوان بستری پویا و خلاق با هدف گسترش دانش، تبادل افکار و ایده‌های نوین، با ارسال آثار ارزشمند خود ما را یاری نمایند.

حوزه‌های همکاری؛

- ارسال مقالات: علمی، پژوهشی و تخصصی.
- نقدها.
- داستان و قصه‌های قرآنی.

علاقه‌مندان می‌توانند آثار خود را

به آدرس: ایمیل

(quranforpublic@gmail.com)

ارسال نمایند.

تمامی آثار ارسالی، مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته و در صورت پذیرش در شماره‌های آینده نشریه منتشر خواهد شد.

ضمناً تمامی عزیزان علاقمند می‌توانند برای پیوستن به این حرکت ارزنده جهت تأثیرگذاری بر جامعه مخاطب و ارتقای سطح علمی و فرهنگی نشریه با هیئت تحریریه تماس گرفته و نقش مؤثر خود را در مسیر خلق و نشر دانش ایفا نمایند.

منتظر ارسال آثار ارزشمند شما گرامیان هستیم تا ان شاء الله با کمک و یاری همدیگر، دنیایی از دانش، هنر و خلاقیت را به ارمغان آوریم.

به امید هم‌افزایی و مشارکت پر بار شما سروران گرانقدر

و اداره‌ی زندگی مردم و قدرت سیاسی جامعه دخالت شود و همین قدر کافی است که مردم عقاید اسلامی داشته باشند و در خانه‌ی خودشان این اعمال دینی را انجام دهند، معلوم نیست که چنین مبارزاتی بر پیغمبر تحمیل می‌شد. دعوای پیغمبر بر سر قدرت سیاسی و قبضه کردن قدرت به وسیله‌ی قرآن است. هجر قرآن به این معناست که اسم قرآن وجود دارد و حاکمیت قرآن نیست. در عالم اسلام، هر جا که قرآن حاکم نیست، این خطاب نبی اکرم «یا رَبِّ اِنَّ قَوْمِی اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُوراً» صادق است. ۱۳۷۳/۰۶/۰۴

بیانات در دیدار کارگزاران نظام

مهجوریت زدایی در سطوح مختلف:

مهجوریت زدایی قرآن نیازمند اقدام در سه سطح اصلی است:

۱. فردی: که هر مؤمن در استفاده صحیح و کامل از قرآن، شامل تلاوت، تدبر، تعلیم و عمل اهتمام ورزد.
۲. گروهی: همکاری نهادها، مدارس، مراکز آموزشی و قرآنی به منظور طراحی برنامه‌های جامع قرآنی مؤثر.
۳. سازمانی: ایجاد ساختارهای تخصصی و هم‌افزایی میان سازمانها و نهادهای قرآنی برای حفظ کارکردهای چندبعدی قرآن.

نتیجه‌گیری:

با توجه به جایگاه قرآن کریم به عنوان محور حرکت تمدنی و فرهنگی، مراقبت مستمر در برابر مهجوریت‌های نسبی آن، اولین و مهمترین وظیفه کلیه افراد، کنشگران، پیشرانان، گروه‌ها، سازمان‌ها، مدیران و برنامه‌ریزان فرهنگی و قرآنی است بهره‌گیری از رویکردهای چندبعدی در مهجوریت‌زدایی و اجرای مدل‌های مدیریتی فرادستگاهی، می‌تواند تضمین‌کننده حفظ جایگاه قرآن در میان جامعه باشد.

منابع:

- قرآن کریم سوره فرقان، آیه ۳۰ و آیاتی از سوز دیگر

- تفاسیر

- تراجم

- کتب لغت

- نظرات حضرت امام خمینی (ره) درباره مهجوریت

- نظرات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) درباره مهجوریت

- اسناد و طرح‌های وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

- تجربیات برنامه‌ریزی آموزش عمومی قرآن

قرآن کریم، محور تربیت و تعالی در آموزش و پرورش منوچهر ضیائی مدیرکل آموزش و پرورش استان هرمزگان

• بهره‌گیری از ظرفیت انجمن اولیاء و مربیان برای ترویج فرهنگ قرآنی در خانواده‌ها.

هرمزگان، امروز به فضل الهی در زمره استان‌های پیشرو در اجرای برنامه‌های قرآنی کشور قرار گرفته است. تلاش‌های مجاهدانه همکاران خدوم در معاونت پرورشی و فرهنگی، کارشناسان قرآن و عترت، مربیان متعهد و دانش‌آموزان مشتاق قرآن، تصویری امیدبخش از آینده تعلیم و تربیت این خطه را پیش روی ما قرار داده است.

ما بر این باوریم که اگر روح قرآن در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان جاری شود، دیگر هیچ انحراف فرهنگی یا آسیب اخلاقی مجال نفوذ نخواهد یافت. و این، آرمانی است که کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم با برنامه‌های خود، به تحقق آن می‌اندیشد. از همه دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت قرآنی در استان هرمزگان که با اخلاص و عشق به قرآن کریم، طلوع معنویت را در دل مدارس این سامان رقم زده‌اند، صمیمانه قدردانی می‌کنم و امیدوارم به مدد هدایت‌های الهی و رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، این حرکت مبارک هر روز پرشکوه‌تر گردد.

در جهان امروز که غبار غفلت و آشفتگی فرهنگی، بسیاری از جوامع را فرا گرفته است، بازگشت به چشمه زلال قرآن کریم، تنها راه نجات انسان از تاریک‌خانه‌های جهل و انحراف است. نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران از آغاز شکل‌گیری خود، بر بنیاد ارزش‌های وحیانی و آموزه‌های اهل‌بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام استوار بوده و کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآن کریم، به عنوان یکی از نهادهای راهبردی، تجلی این رویکرد الهی در ساحت آموزش و فرهنگ کشور به شمار می‌آید.

این کمیسیون متشکل از دلسوزان تربیت قرآنی است که با هدف سیاست‌گذاری، هم‌افزایی و ارتقای سطح آموزش عمومی قرآن در میان نسل آینده‌سازان کشور فعالیت می‌کند. استان هرمزگان، با بهره‌مندی از استعدادهای درخشان و روحیه معنوی مردمان مؤمن و پرتلاش خود، توانسته است در سال‌های اخیر سهمی در خور، در اجرای مصوبات و برنامه‌های این کمیسیون داشته باشد.

در بستر فعالیت‌های قرآنی هرمزگان، نگاه ما از آموزش قرائت و حفظ، فراتر رفته و تا عمق تربیت قرآنی، یعنی فهم، تدبر و عمل به آموزه‌های الهی امتداد یافته است. مدارس ما امروز و فردای خود را به نور قرآن گره زده‌اند؛ از کلاس درس تا فضای مجازی، از جشنواره‌های دانش‌آموزی تا دوره‌های توانمندسازی مربیان و کارشناسان قرآنی، همه و همه بر مدار کتاب آسمانی و سیره نبوی حرکت می‌کنند.

از جمله برنامه‌های شاخصی که در مسیر توسعه آموزش عمومی قرآن کریم در سطح استان هرمزگان به اجرا درآمده، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

• برگزاری دوره‌های توانمندسازی تخصصی برای کارشناسان قرآن، عترت و نماز مناطق ۲۳گانه استان.

• ایجاد و تقویت مراکز دارالقرآن دانش‌آموزی با محوریت انس با قرآن در مدارس.

مدارس ما امروز و فردای خود را به نور قرآن گره زده‌اند؛ از کلاس درس تا فضای مجازی، از جشنواره‌های دانش‌آموزی تا دوره‌های توانمندسازی مربیان و کارشناسان قرآنی، همه و همه بر مدار کتاب آسمانی و سیره نبوی حرکت می‌کنند.

اجرای طرح‌های نوآورانه همچون «نوگلان فاطمی» و پویش‌های فرهنگی - قرآنی با مشارکت فعال دانش‌آموزان و مربیان.

• تربیت مربیان قرآنی با همکاری مراکز تخصصی حوزه علمیه قم.

• توسعه فعالیت‌های تلاوت، حفظ و مفاهیم قرآن کریم در بستر فضای شاد و امیدآفرین مدرسه.

زیباشناسی رابطه انسان با خداوند متعال از نگاه نهج البلاغه

نویسنده: محمد امین اسپرائینی

(رتبه دوم نهمین دوره مسابقات قرآن،

عترت و نماز فرهنگیان کشور در رشته نهج البلاغه)

چکیده:

زندگی انسان، در پرتو روابط، معنا می‌یابد. مهم‌ترین رابطه در سلسله ارتباطات انسان، رابطه با خدا می‌باشد و سایر روابط انسانی معنا و مفهوم خود را از این رابطه می‌گیرند. باتوجه به آثار و اهمیت برقراری رابطه با خدا و تأثیر آن در زندگی انسان‌ها و برداشت‌های غلطی که در ذهن بسیاری از افراد، شکل گرفته است، پژوهش درباره‌ی این موضوع ضروری به نظر می‌رسد. وجه تمایز این پژوهش، که با رویکرد زیباشناسی و به شیوه کتابخانه‌ای و سندکاوی انجام شده، در معرفی انواع رابطه انسان و خدا در نهج البلاغه همراه با شواهد، آثار، دلایل و بیان فواید و زیبایی‌های آن‌هاست. نتایج پژوهش، گویای این است که رابطه‌ی بین انسان و خدا بر دو محور اصلی، معرفتی و عملی استوار است و اقسام چهارگانه‌ی آن در نهج البلاغه عبارتند از: بندگی، جانشینی، عاشقانه و اخلاقی. از منظر اسلام، رابطه‌ی مطلوب میان خدا و انسان، رابطه‌ی عاشقانه است. رابطه‌ی انسان با خدا، دارای زیبایی‌ها و فواید بسیاری است که سلامت جسمی و روانی و سعادت دنیوی و اخروی فرد را شکل می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: رابطه، انسان، خدا، علی علیه السلام و زیبایی

مقدمه:

یکی از پرسش‌های اساسی انسان، چگونگی ارتباط با خداست. چرا که این رابطه معنابخش همه روابط انسانی است و نقش محوری در زندگی دارد. چنانکه در حدیث قدسی می‌خوانیم: «ای موسی، هرگاه ارتباط با من گسسته شد، با غیر من نیز ارتباط برقرار نخواهد شد.» (مجلسی، ۱۴۰۳ قمری، ج ۳، ص ۷۷)

امام علی علیه السلام نیز اصلاح سایر روابط انسان را در گرو اصلاح رابطه با خدا می‌دانند و می‌فرمایند: «مَنْ أَصْلَحَ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ

اللَّهِ، أَصْلَحَ اللَّهُ مَا بَيْنَهُ وَ بَيْنَ النَّاسِ: هر کس آنچه را میان او و خداست اصلاح نماید، خداوند آنچه را بین او و مردم است اصلاح کند.» (حکمت ۸۹، نهج البلاغه)

ضرورت پژوهش درباره‌ی زیباشناسی رابطه‌ی خدا و انسان به آثار فراوان آن باز می‌گردد. برای انسان به عنوان موجودی مختار و متفکر، بر زندگی او تأثیر بسزایی دارد و او را یاری می‌کند تا خود را بشناسد و جایگاهش را در عالم هستی مشخص کند. از طرف دیگر، عدم بررسی دقیق رابطه‌ی خدا و انسان، امروزه زمینه‌ساز مسائل و بحران‌هایی شده است. به نحوی که شماری از انسان‌ها، رابطه با خدا را از زندگی‌شان حذف کرده‌اند و دچار بحران‌های متعدد از جمله: بی‌معنایی زندگی، تنهایی و افسردگی شده‌اند. (قنبری، ۱۳۸۹، ص ۹۷)

یکی از معتبرترین منابع برای پرداختن به این موضوع، نهج البلاغه است. زیرا افزون بر محتوای غنی، حاوی سخنان انسانی است که خود در همه‌ی مراحل زندگی، انسان کاملی است و از ساحت‌های وجودی انسان آگاهی کامل دارد.

چهارچوب نظری بحث

زیباشناسی، شاخه‌ای از روانشناسی و فلسفه به شمار می‌آید که هدف آن شناساندن جمال و هنر است. (معین، ۱۳۸۶، ج ۵) در مورد زیبایی‌شناسی در کلام نهج البلاغه درباره رابطه انسان و خدا، باید گفت از بعد نظری مانند سایر مسائل، ایشان گسترش مفاهیم عمیق قرآن و تبیین لایه‌های آن را به زبانی ساده‌تر بیان کرده‌اند و از بعد عملی، به ارائه روش‌ها و نمونه‌های مناسب برای درک مظاهر و تجلیات مفاهیم زیبایی در خود و ارتباط با خالق پرداخته‌اند.

آنچه درباره خدا در نهج البلاغه بیان شده است مؤید متشخص بودن خدا و توانمندی انسان در درک و برقراری رابطه با اوست. (قنبری، ۱۳۹۴، ص ۷۲)

یکی از جلوه‌های زیباسازی و ملموس سازی رابطه با خدا در کلام حضرت این است که ایشان بارها در بیانات و دعا‌های خود از واژه‌ی «تو» خطاب به خداوند استفاده می‌کنند. به عنوان نمونه در خطبه ۲۲۷ می‌فرمایند: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَنْسُ الْإِنْسِيْنَ

۲. رابطه عاشقانه:

در نهج البلاغه، اکثر معانی عشق را در ذیل واژه‌های «محبت و انس» می‌توان یافت. اهمیت دل‌بستگی‌ها و علائق به قدری زیاد است که امام علی علیه السلام معتقدند «ارزش هر انسانی به اندازه‌ی چیزی است که دوست می‌دارد.» (حکمت ۸۱، نهج البلاغه) بنابراین، اگر بخواهیم به صورت کامل خودمان را اصلاح کنیم، این اصلاح کردن فقط با عشق امکان دارد. چنانکه در مناجات شعبانیه آمده: «خدایا من قدرت ندارم گناه را ترک کنم؛ مگر زمانی که با عشق خودت مرا بیدار کنی.»

از منظر اسلام، رابطه‌ی مطلوب میان خدا و انسان، رابطه‌ی عاشقانه است و اطاعت از خداوند نیز باید به دلیل محبت باشد.

چنانکه خداوند می‌فرماید: «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.» (سوره آل عمران، آیه ۳۱) طبق این آیه‌ی شریفه، عشق بین انسان و خداست که آن‌ها را به هم وابسته ساخته است. به قول عین القضات همدانی: «ندانم که عشق خالق گویم یا عشق مخلوق. عشق سه گونه آمد. عشقی صغیر است و عشقی کبیر و عشقی میانه. عشق صغیر، عشق ماست و عشق

کبیر، عشق خداست با بندگان.» (ستاری، ۱۳۷۵، ص ۱۱۱)

عشق به قرب و رابطه با خدا چنان حلاوتی را ایجاد می‌کند که اگر اجلِ مقدر و زمان مقرر را خدا تقدیر نکرده بود، انسان‌های پخته یک چشم بهم زدن وابسته این بدن نبودند و در دنیا نمی‌ماندند. چنانکه حضرت در خطبه‌ی ۵ می‌فرماید: «فَإِنْ أَقْلٌ يَقُولُوا حَرَصَ عَلَيَّ الْمَلِكُ: اگر حرفی بزنم، می‌گویند ریاست طلب است، وَإِنْ أَسْكُتُ يَقُولُوا جَزَعٌ مِنَ الْمَوْتِ: اگر سکوت کنم، می‌گویند از مرگ ترسیدی! هَيْهَاتَ، بَعْدَ اللَّتَيْيَا وَ أَلَيْسَ اللَّهُ لِأَبْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَسٌ بِالْمَوْتِ مِنَ الطِّفْلِ بِئَدْيِ أُمِّهِ: «به خدا قسم انس علی به مرگ از انس یک کودک به پستان مادر بیشتر است.»

لَأَوْلِيَاكَ وَ أَحْضَرُهُمْ بِالْكَفَايَةِ لِلْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ؛ تُشَاهِدُهُمْ فِي سَرَائِرِهِمْ وَ تَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ فِي صَمَائِرِهِمْ: «پروردگارا! تو برای دوستانت بهترین مونس و برای کسانی که بر تو توکل کنند آماده‌ترین حلال مشکلات. تو درون آنها را می‌بینی و از ضمیر آنان آگاهی داری.» دربیانات ایشان در نهج البلاغه واژه‌های «قرب، قریب و عند» با فراوانی زیادی برای بیان رابطه با خدا استفاده شده‌اند که براین اساس خدا، ارتباط نزدیک، صمیمی و خویشی با انسان دارد.

رابطه‌ی انسان و خداوند در نهج البلاغه به طور کلی در چهار حوزه می‌گنجد؛ که در ادامه، آنها را بررسی خواهیم کرد.

۱. پیوند بندگی (عبد و رب):

امیرکلام، انسان را موجودی دو ساحتی می‌دانند. ساحت اول انسان، ساحت مادی است که از عوامل مولکولی تشکیل شده است و ساحت دوم، فرا مادی است که با دمیده شدن روح الهی در وجود مادی شکل می‌گیرد. براساس کلام: «ثُمَّ نَفَخَ فِيهَا مِنْ رُوحِهِ [فَتَمَثَّلَتْ] فَمَثَلَتْ إِنْسَانًا» (خطبه ۱، نهج البلاغه)، شکل‌گیری وجود حقیقی انسان، پس از دمیدن روح است و تنها پس از دمیدن روح خدایی، تمثال انسانی شکل گرفت و عنوان انسان بر او صادق شد. حضرت، خمیرمایه‌ی سرشت انسان را «توحید» می‌دانند، از آن به «فطرت» تعبیر می‌کنند و می‌فرمایند: «همانا بهترین چیز که نزدیکی خواهان به خدای سبحان بدان توسل می‌جویند، ایمان به خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و جهاد در راه خداست، که موجب بلندی کلمه مسلمانی است و یکتا دانستن پروردگار است که مقتضای فطرت انسانی است.» (خطبه ۱۱۰، نهج البلاغه) از این عبارت می‌توان فهمید که فطرت در انسان به آفرینش ویژه‌ی آدمی اشاره دارد که بیانگر بینش شهودی، پرستش و رابطه‌ی خالصانه‌ی انسان نسبت با خداوند است. (غیائی، ۱۳۹۷، ص ۱۱)

حضرت در نهج البلاغه به سه نوع عبادت اشاره کرده و می‌فرماید: «گروهی، خدا را به شوق بهشت می‌پرستند، این عبادت بازگنان است و گروهی خدا را از ترس عذاب او می‌پرستند، این عبادت بردگان است و گروهی خدا را برای سپاس او می‌پرستند، این عبادت آزادگان است.» (حکمت ۲۳۷، نهج البلاغه) در این روایت، به سه نوع رابطه میان انسان و خدا اشاره شده است که تنها رابطه‌ی مطلوب، رابطه‌ای است که خداوند چون شایسته‌ی عبادت است، پرستیده شود.

۳. رابطه جانشینی:

از دیدگاه قرآن، انسان جانشین خدا روی زمین و عهده‌دار امانت اوست. خداوند می‌فرماید: «ما امانت را بر آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه داشتیم، آنها از حمل آن سر باز زدند، و از آن هراسیدند؛ اما انسان آن را بر دوش کشید؛ او بسیار ظالم و جاهل بود.» (سوره احزاب، آیه ۳۲)

در واقع، معنای عرضه کردن این است که ما، یک یک موجودات را سنجیدیم و قیاس کردیم، هیچ یک استعداد پذیرفتن آن را نداشتند، جز انسان. (طباطبایی، ۱۳۶۲، ج ۱۶، ص ۳۵۰).

در نهج البلاغه رابطه جانشینی به دو صورت بیان شده است. یکی جانشینی خدا در جای انسان و دیگری جانشینی انسان در جای خدا. باتوجه به اینکه خداوند در همه جا حاضر و ناظر است، می‌تواند جانشین همه مسافران در منازل آنها باشد. (قنبری، ۱۳۹۴، ص ۱۴۸)

حضرت علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «بار الهی، یار سفرم و جانشین در برنامه زن و فرزندم تویی، و کسی جز تو قدرت بر این دو کار ندارد، زیرا برای جانشین توانایی همراهی با مسافر نیست، و همراه مسافر هم قدرت جانشینی ندارد.» (خطبه ۴۶، نهج البلاغه) مراد از این جانشینی، احاطه، علم، نفوذ، حکمت و قضا و قدر الهی است که بر همه جا و همه چیز از جمله خانه آدمیان دارد و بدین ترتیب می‌تواند جانشین ساکنان آن باشد. چنانکه شاعر می‌گوید:

گر سیر کعبه و دیر، و خانقاه کردم
غیر از تو کس ندیدم، هر جا نگاه کردم

(عمان سامانی، ۱۳۷۲، ص ۱۸)

۴. رابطه اخلاقی:

یکی از مواردی که می‌تواند زمینه ساز برقراری رابطه بین خدا و انسان باشد، توجه به نعمات و عنایات اوست. زیرا اخلاقاً انسان اگر در این ارتباط، رفتاری غیراخلاقی و نامنصفانه داشته باشد، در برابر نعمت‌ها کفر ورزیده است. (ایزوتسو، ۲۰۰۲) امام علی علیه السلام در فرازی چنین می‌فرماید: «از خدا یاری بخواهید تا بتوانید حق واجب را ادا کنید و شکر نعمت‌ها و احسان‌های بی‌حدش را به جا آورید.» (خطبه ۹۸، نهج البلاغه) راه دیگر، دعا کردن است که به این وسیله، ارتباط روحی و روانی انسان و خدا برقرار می‌گردد.

می‌توان گفت یگانه عبادتی که حدی بر آن تعیین نگرده، ذکر و یاد خداست؛ چنانکه می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا.» (سوره احزاب، آیه ۴۱) ذکر، همانند سایر عبادات محدود

به زبان نیست؛ بلکه علاوه بر ذکر زبانی، انسان با عمل خویش همراه با حسن نیت و رضایت الهی می‌تواند یاد خدا را به‌همراه داشته باشد.

نتیجه گیری:

رابطه با خدا، مهم‌ترین رابطه در زندگی انسان محسوب می‌شود و امیرالمؤمنین علیه السلام، اصلاح سایر روابط انسان را در گرو اصلاح رابطه با خدا می‌دانند. در بیان امام علی علیه السلام انسان می‌تواند خداوند را در عین تنزیه او به‌گونه‌ای انسان‌وار تصور نماید؛ اگر چه این شباهت نوعی شباهت ظاهری است، لازمه‌ی انسان‌وار دانستن خداوند نه به‌معنای تجسم مادی خداوند، بلکه به‌معنای تجلی الهی و رؤیت قلبی خداوند است. اگر انسان از درک حقایق فرا مادی عاجز و ناتوان است؛ اما امام علیه السلام چنین حقیقتی را در قالبی محسوس و زیبا به تصویر می‌کشد که هم بیانگر زیبایی کلام و بلاغت سخن است و هم سبب تقویت رابطه انسان با خداوند خواهد شد.

از منظر انسان بریده از خدا، زندگی تنها صحنه‌ای برای رقابت بقا و بهره‌وری است و مرگ پایانی نهایی بر همه چیز. حاصل این نگاه، جز ترس همیشگی از نیستی و پوچی زندگی نیست. اما از دیدگاه توحیدی و در قالب رابطه صحیح انسان و خدا که در چهار حوزه در نهج البلاغه مطرح شده، یعنی روابط عبد و مولا یا همان عبودیت، رابطه عاشقانه، رابطه جانشینی و رابطه‌ی اخلاقی. می‌توان به تبیین سایر روابط انسانی نیز مبادرت ورزید. انسان موحد در روشنای تعالیم دین دریافته است که بیهوده پا به این جهان ننهد. خالقش او را برای عبودیت و جانشینی در زمین آفریده است و چنین است که حیات معنوی‌اش جلوه‌ای والا تر یافته و زندگی‌اش سرشار از سعادت و معنا می‌شود.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

- نهج البلاغه، ترجمه محمد مهدی جعفری، ۱۳۸۹، تهران، مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر
 نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، ۱۳۹۰، تهران، انتشارات وزیری
 ایزوتسو، توشی هیکو، ۱۳۸۱، خدا و انسان در قرآن، ترجمه احمد آرام، تهران، شرکت سهامی انتشار
 سناری، جلال، ۱۳۷۵، عشق صوفیانه، تهران، نشر مرکز
 طباطبایی، سید محمد حسین، ۱۳۶۲، تفسیر المیزان، ترجمه محمد باقر همدانی، قم، نشر اسلامی حوزه
 عمان سامانی شیرازی، مصلح الدین، ۱۳۷۲، گنجینه الاسرار، تصحیح و توضیح غلامحسین یوسفی، چاپ یازدهم
 غیاثی، نقی، ۱۳۹۷، باز جست ساحت‌های وجودی انسان از منظر نهج البلاغه، فصلنامه پژوهش
 نهج البلاغه، سال ششم، شماره ۲۲
 قنبری، بخشعلی، ۱۳۸۹، رنج تنهایی در مثنوی معنوی، پژوهش زبان و ادبیت فارسی، شماره ۱۰
 رابطه عقیدتی - معرفتی انسان و خدا در نهج البلاغه، دوفصلنامه علمی - پژوهشی انسان پژوهی
 دینی، سال دوازدهم، شماره ۲۳
 مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳، قمری، بحارالانوار، ج ۳، بیروت، مؤسسه الوفاء نشر اسلامی
 معین، محمد، ۱۳۸۶، فرهنگ معین، تهران، نشر زرین، چاپ سوم

بوستان

ضرب المثل‌های قرآنی

ضرب المثل‌ها به‌عنوان گنجینه‌ای از حکمت‌ها و تجربه‌های بشری، همواره نقش مهمی در انتقال مفاهیم عمیق اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی ایفا کرده‌اند. در میان منابع غنی ادبی و دینی، قرآن کریم به‌عنوان کتاب هدایت، از شیوه‌های بیانی گوناگونی برای تأثیرگذاری بر مخاطب استفاده کرده است که یکی از این شیوه‌ها، به‌کارگیری ضرب المثل‌های قرآنی است. این مثل‌ها با بیانی رسا و تصاویر جذاب، حقایق پیچیده را به‌گونه‌ای ساده و ملموس ارائه می‌دهند تا درس‌های زندگی، پندهای اخلاقی و همدارهای الهی را در ذهن و دل انسان‌ها ماندگار کنند. بسیاری از ضرب المثل‌های قدیمی ایرانی ریشه قرآنی دارند و این نشان‌دهنده عمق و حکمت ادبیات فارسی است. این ضرب المثل‌ها نیز برگرفته از آموزه‌های قرآنی هستند و منعکس‌کننده اصول و ارزش‌های اخلاقی اسلام می‌باشند.

ضرب المثل‌ها بخش مهمی از فرهنگ و ادبیات ایران هستند. قرآن، با عمق معنایی و حکمت‌های بی‌پایانش، منبع الهام بسیاری از این ضرب المثل‌ها بوده است. این موضوع نشان‌دهنده تأثیر عمیق قرآن بر اندیشه و رفتار ایرانیان در طول تاریخ است. نه تنها شعرا و ادبا و فقها و... تحت تأثیر قرآن بوده‌اند و از آیات وحی الهام گرفته‌اند؛ بلکه وحی در کلمات و جملات مردم کوچه و بازار نیز نفوذ کرده و برای گفتن ضرب المثل‌ها نیز از آیات قرآن الهام گرفته‌اند. شناخت این ضرب المثل‌ها نه تنها آگاهی ما را از میراث فرهنگی مان افزایش می‌دهد، بلکه ارتباط ما با آموزه‌های قرآنی را نیز تقویت می‌کند. بدین منظور در هر شماره از این نشریه، به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

♦ **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا!**

وهمگی به ریسمان الهی دست زنید و پراکنده نشوید. «سوره‌ی آل عمران، آیه‌ی ۱۰۳»

ضرب المثل: یک دست صدا ندارد.

♦ **أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ!**

مگر نه این است که صبح امید «پیروزی» نزدیک است؟ «سوره‌ی

هود، آیه‌ی ۸۱»

ضرب المثل: در ناامیدی بسی امید است - پایان شب سیه

سپید است «نظامی»

♦ **«لَيْمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ»**

چرا سخنی می‌گویید که به آن عمل نمی‌کنید. «سوره‌ی صف، آیه‌ی ۲»

ضرب المثل: به عمل کار برآید، به سخن دانی نیست.

♦ **«وَمَا عَلَيَّ الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ»**

پیامبر وظیفه‌ای جز رسانیدن پیام «الهی» ندارد. «سوره‌ی مائده،

آیه‌ی ۹۹»

ضرب المثل: از ما گفتن بود.

♦ **«لِكُلِّ نَبِيٍّ مُّسْتَقَرٌّ»**

هر خبری را وقت معینی است. «سوره‌ی انعام، آیه‌ی ۶۷»

ضرب المثل: هر سخن جایی و هر نکته مکانی دارد.

♦ **«مَا عَلَيَّ الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ»**

بر نیکوکاران باکی نیست. «سوره‌ی توبه، آیه‌ی ۹۱»

ضرب المثل: آن را که حساب پاک است، از محاسبه چه

باک است؟

♦ **«قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ»**

بگو هر کس بر حسب شکل‌گیری شخصیتش، عمل می‌کند.

«سوره اسراء، آیه ۸۴»

ضرب المثل: از کوزه همان برون تراود که در اوست.

♦ **«اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ»**

خداوند، او و شما را روزی می‌دهد. «سوره‌ی عنکبوت، آیه‌ی ۶۰»

ضرب المثل: هر آن کس که دندان دهد، نان دهد.

به طور خلاصه می‌توان گفت ضرب المثل‌های قرآنی نه تنها در زمان نزول قرآن تأثیر عمیقی بر مخاطبان داشتند، بلکه امروزه نیز به‌عنوان ابزاری کارآمد در تبلیغ دین، تعلیم اخلاق و روشنگری جامعه به شمار می‌روند. بررسی این مثل‌ها از جنبه‌های زبان‌شناسی، بلاغی و تربیتی می‌تواند زوایای پنهان اثرگذاری آن‌ها را آشکار سازد و نشان دهد که چگونه قرآن با بهره‌گیری از این شیوه، پیام‌های خود را به‌صورتی گویا و تأثیرگذار به بشریت عرضه کرده است.

تهیه کننده: سهیلا بهاری دورباش

دارالقرآن امام خمینی (ره) آموزشی و پرورشی شهرستان سمنان

ملیحه آزادباش

مدیر دارالقرآن امام خمینی (ره) آموزش و پرورش شهرستان سمنان

قبل از هر چیز پیشانی بر آستان ربوبی می‌سائیم که توفیق را همراهمان کرد تا در پیشگاه نورانی قرآن عزیز قدمی ناچیز و کوچک برداریم. امید است با عنایت صاحب قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام ذخیره آخرت گردد. دارالقرآن امام خمینی (ره) آموزش و پرورش شهرستان سمنان در سال ۹۷ تاسیس شد.

امید دستیابی به اهداف عالی قرآنی، و حلاوت نشر و ترویج معارف قرآنی با بهره‌گیری از آموزش‌های مختلف قرآنی بود که سختی‌ها را در این سال‌های پر فراز و نشیب، بر ما شیرین ساخت و راه پریپیچ و خم تربیت نوگلان قرآنی را هموار؛ طبعاً روزهای ابتدایی تأسیس دارالقرآن با محدودیت‌های بسیار همراه بود. مکان محدود و کوچک، عدم امکانات سرمایشی و گرمایشی، نبود وسایل کمک آموزشی، محدودیت در تهیه امکانات اولیه برای رفاه حال قرآن آموزان ... اما به لطف خداوند مهربان بر ما ثابت شد که با انگیزه، توکل و مجاهدت، می‌توان بر همه کمبودها و مشکلات فائق آمد.

هم اکنون پس از گذشت ۷ سال از تأسیس این مرکز قرآنی در یک باب منزل مسکونی، افتخار داریم پذیرای حدود ۱۰۰۰ قرآن آموز دختر و پسر در قالب ۵۱ کلاس حضوری و مجازی با حضور ۲۰ استاد توانمند کشوری و بین‌المللی باشیم. وجود سطوح مختلف کلاس‌های قرائت، حفظ، مداحی، سرود، توشیح و تفسیر، باعث استقبال دانش‌آموزان و خانواده‌ها شده است.

کسب رتبه‌های برتر در بخش انفرادی، از قبیل قرائت تحقیق و ترتیل، حفظ و مداحی در استان و کشور، کسب رتبه نخست مسابقات مدیحه سرایی در سطح استان، از افتخارات کم نظیر گروه پسران رضوان دارالقرآن، حضور دو تن از منتخبین گروه برای اجرا در محضر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) است که برگ زرینی در لوح موفقیت‌های دارالقرآن می‌باشد. اجرا در محضر شهید جمهور، رئیسی عزیز (رحمت الله علیه)، و همینطور اجرا در صحن علنی مجلس شورای اسلامی از دیگر افتخارات گروه رضوان می‌باشد.

هم اکنون ۴ گروه دختر و پسر دارالقرآن، ضمن حضور در مسابقات، در اجرای مراسم‌های شهرستانی و استانی و همینطور اجراهای پاتوقی حضور فعال دارند. در این بخش عناوین فعالیت‌های مهم دارالقرآن به اختصار بیان می‌گردد:

۱. تولید محتوا در فضای مجازی به عنوان رابط استان با وزارتخانه و کسب عنوان «فعال برتر مجازی» در کشور توسط مدیر دارالقرآن.
۲. همکاری با نهادهای قرآنی. حوزه علمیه، سپاه، بسیج، شهرداری، صدا و سیما، سازمان تبلیغات، کمیته امداد، مساجد و هیئت‌ها، ارشاد اسلامی، ادارات دولتی و غیر دولتی و ...
۳. بازدید مسئولین، مقامات و دانش‌آموزان مدارس، نماینده محترم ولی فقیه در استان، نماینده مجلس شورای اسلامی، فرمانده سپاه استان، فرماندار شهر سمنان، مدیر کل محترم و ... از دارالقرآن.
۴. جذب خیرین.
۵. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان، اساتید و

- برنامه‌ریزی جهت حفظ جزء ۳۰ در طول سال تحصیلی با همیاری و مشارکت آموزگاران، معاونین و مدیران مدارس.
- برگزاری آزمون‌های پایانی و اعطای هدیه، لوح تقدیر و گواهی حفظ جزء ۳۰ به دانش‌آموزان شرکت‌کننده در طرح.
- برگزاری جشنواره‌های فصلی ویژه حافظان دارالقرآن.
- برگزاری این جشنواره در سطح شهرستان و دعوت از منتخبین مسابقات قرآن.
- بالا بردن انگیزه، آمادگی و اعتماد به نفس نوآموزان برای شرکت در مسابقات قرآنی مختلف.
- از دیگر طرح‌های خلاقانه می‌توان به طرح برنا (شاداب‌سازی فضای دارالقرآن)، طرح بلاغ (ترویج نهج البلاغه)، طرح هدی (تبیین مهدویت بر اساس آیات و روایات)، برای دانش‌آموزان، خانواده‌ها و همکاران اشاره کرد.

بخش پایانی:

- خداوند متعال را صمیمانه شاکریم که عشق و رغبت نسبت به قرآن را در دل و جان ما قرار داد تا مهم‌ترین دغدغه‌ها و دلبستگی‌های دنیا و آخرت‌مان، ترویج و نشر فرهنگ متعالی این کتاب آسمانی باشد.
- امید است این قدم‌های ناقابل مورد قبول پیشگاه مقدس قطب عالم امکان حضرت مهدی فاطمه (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و همچنین موجب رضایت نایب برحقشان حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) گردد.

همکاران مدارس.

- ۶. میزبانی مسابقات قرآن کریم در سطح شهرستان و استان.
- ۷. برگزاری اردوهای درون شهری و برون شهری ویژه قرآن آموزان با رعایت مقررات اردویی.
- از طرح‌های خلاقانه دارالقرآن می‌توان به عناوین زیر اشاره کرد:
 - طرح پیوند دارالقرآن با مساجد.
 - حضور همه قرآن آموزان دارالقرآن در یک مسجد به صورت ماهانه.
 - اجرای برنامه‌های متنوع قرآنی از قبیل: قرائت، سرود، مداحی، حفظ و... در قالب محفل قرآنی.
 - ارائه آموزش‌های عمومی.
 - تقدیر از منتخبین کلاس‌ها.
 - جذب نوجوانان محله به مسجد و کلاس‌های دارالقرآن.
 - طرح استعدادیابی رضوان.
 - حضور در مدارس، استعدادیابی و شناسایی مستعدین قرآنی و دعوت از منتخبین به همراه خانواده‌ها برای توضیح برنامه‌های دارالقرآن.
 - سازماندهی برای حضور در کلاس‌های مختلف دارالقرآن.
 - طرح حفظ جزء ۳۰.
 - مشارکت ده‌ها آموزگار در اجرای طرح حفظ جزء ۳۰ ویژه دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم.
 - برگزاری کارگاه‌های آموزشی متعدد با حضور اساتید استانی و کشوری و اعطای گواهینامه به همکاران حاضر در طرح.

اپلیکیشن آیه کوئیز «زندگی با آیه‌ها»

نهضت ملی زندگی با آیه‌ها با هدف تبیین آیات قرآن کریم، ناظر به موضوعات کاربردی و مورد نیاز امروز نهضت اسلامی در درگیری با جبهه دشمن، در ایام تابستان و در ماه محرم با تولیدات رسانه‌ای جدید همچون موشن، نرم‌افزار، مدرسه حفظ، کلیپ تبیینی، پوستر و همچنین پویا و مسابقات زندگی با آیه‌ها برگزار می‌شود.

یکی از تولیدات جدید نهضت ملی زندگی با آیه‌ها «اپلیکیشن آیه کوئیز» است که کاربران و علاقه‌مندان قرآنی در آن می‌توانند، رقابت جذابی را در حوزه قرآنی تجربه کنند.

در این اپلیکیشن می‌توان به صورت فردی و رکوردی، رقابتی قرآنی را تجربه کرد. در قسمت فردی این اپلیکیشن، شما می‌توانید، به صورت آنلاین با یک فرد دیگر رقابت کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

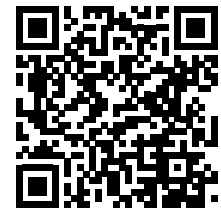
قسمت رکوردی این برنامه نیز به صورت سؤالات پیوسته است و هر چقدر سؤالات قرآنی بیشتری را پاسخ دهید، می‌توانید رکورد بیشتری را دریافت کنید. امتیازهای کاربر در این برنامه در پایان در سه لیگ روزانه، هفتگی و ماهانه تقسیم‌بندی می‌شوند.

در لیگ روزانه «اپلیکیشن آیه کوئیز» رتبه‌ها به صورت رقابت روزانه نمایش داده می‌شود و در آن روز هر فردی که امتیاز

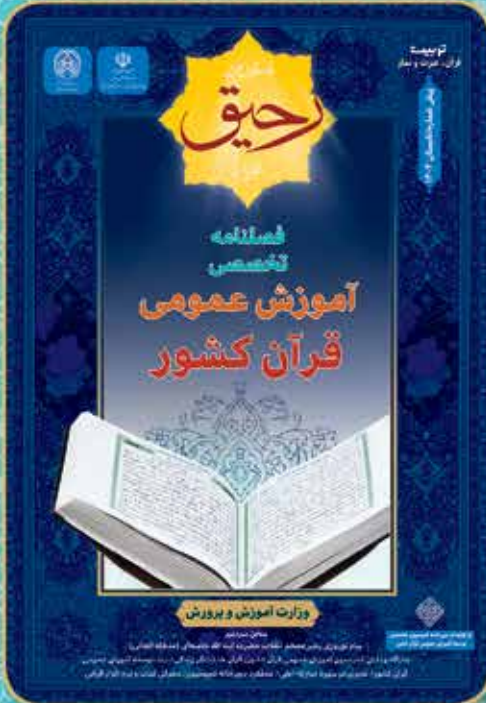
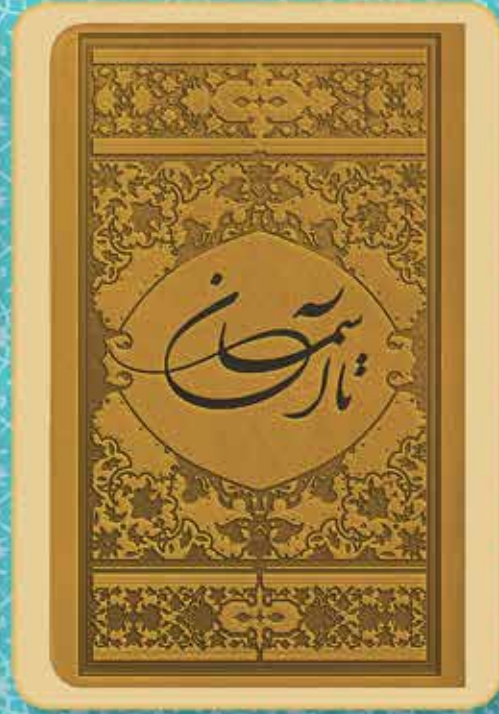

بیشتری داشته باشد، رتبه بالاتری به دست خواهد آورد. در لیگ هفتگی و ماهانه نیز رتبه‌ها به صورت رقابت هفتگی و ماهانه نمایش داده می‌شود و در طول دوره، هر مخاطبی که امتیاز بیشتری داشته باشد، رتبه بالاتری دارد.

در پایان هر دوره، کاربران این نرم‌افزار که بیشترین امتیاز را دریافت کرده باشند به قید قرعه جوایزی از جمله: گوشی هوشمند، کوادکوپتر، سکه پارسیان، جایزه نقدی ۵۰۰ هزار تومانی، کمک‌هزینه سفر مشهد مقدس، ساعت هوشمند و هندزفری بلوتوثی اعطا می‌شود.

توليدات
ديبرخانه کميسيون تخصصي
توسعه آموزش عمومي
قرآن کشور

نقشه راه
کمیسیون
آموزش عمومی قرآن
از نگاه
وزیر آموزش و پرورش

تمرکز بر سیاست‌گذاری در دبیرخانه و واگذاری اجرای برنامه‌های عملیاتی به استان‌ها

تولید محتوای ویژه کودکان و توانمندسازی مدیران و مربیان مهدهای کودک و پیش‌دبستانی‌ها

آموزش دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بر مبنای اهداف نه‌گانه آموزش عمومی قرآن

تشکیل کارگروه ویژه اولیا و مربیان برای طراحی برنامه‌های مؤثر قرآنی

شناسایی و شبکه‌سازی مدرسان آموزش عمومی قرآن در سراسر کشور

هم‌افزایی با رسانه‌ها، به‌ویژه صدا و سیما، و توسعه تولیدات دیجیتال قرآنی در فضای مجازی

بنا برسان اینا

دبیرخانه کمیسیون تخصصی
توسعه آموزش عمومی قرآن کشور